

H. Va. O. S. L. 38.

3766

522 III

Ex libris Joannis Pálffy, Censu
Jarkod Parochij 1736.

Ház Rezső Múzeum
Tudományok Könyvtára
Székelyudvarhely

Haáz Rezső Múzeum
Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

Sacra Angelica, et Apostolica Regni Hungariæ Corona

NOBILE CÆLIGENORESPLENDENS LUMINE SYDUS
DIGNIUS ANNE POLO, DIGNIUS ANNE SOLO
FULGESIT PATRIÆ NE FATI SERA POTESTAS
TE CÆLI RURSUS COGAT ADIRE LARES

Martin Prokes scul. Tyrnavia

COMMENTARIUS PETRI DE REWA

Comitis Comitatus de Turócz,

DE

SACRA REGNI HUNGARIÆ

CORONA

Ad nostra usq; tempora continuatus.

HONORIBUS

ILLUSTRISSIMI, SPECTABILIS, ac MAGNIFICI

DOMINI, DOMINI

FRANCISCI è COMITIBUS KALNOKY

De Kőrös-Patak &c.

Dum

In Alma Regio-Princip. S. J. Academia Claudiopolitana,

PROMOTORE

R. P. ANDREA GALL è Societate Jesu,

AA. LL. & Philos. Doct. ejusdemq; Profess. emerito,

ac p. t. Seniore.

Supremâ AA. LL. & Philosophiæ Laureâ

insigniretur

A

Neo-Doctores Condiscipulis dicatus.

Annô Salutis M. DCC. XXXV. Mense

die

CLAUDIOPOLI,

Typis Academicis Societatis JESU, per Simonem Thadæum Weichenberg.

*Lib. Bibliotheca H. Nov.
Aes in. confum. venit sub
Lectore Professore Michada
Riget hi et Bibliothece
Johan Ginta 1873*

05998

ILLUSTRISIME,
SPECTABILIS,

^{AC}
MAGNIFICE
DOMINE COMES

NEO-DOCTOR.

DEmosthenem Philosophorum,
Platonem Oratorum, qui M. T.
Ciceronem dixerunt: elogium illi
quidem arrogans in speciem, atque turgidum;
reapse id ingenii, & eloquentiae virò multò
dignissimum condiderunt. Quippe neminem
unum, seu profana Græcia, seu vetus Latium
tulit:

tulit: *cujus tanta fuisset simul in orando sapientia, facundia simul in philosophando. Hujus porro tanti Authoris infinitas inter sententias, quibus morum doctrinam complexus est; multi illam, neque modicis laudibus extollunt: quam Libro I. de Officiis insertam his verbis explicat: Optima autem hæreditas à Patribus traditur Liberis, omnique patrimonio præstantior: gloria Virtutis, rerumque gestarum, cui dedecori esse, nefas, & vitium judicandum est. Effatum ethnici hominis in fermandis etiam nostris moribus idoneum! adeò non abhorrens à vero; ut ipsa esse veritas videatur! Pulcherrima Parentum juxta, ac Filiorum institutio! illorum: quibus in rebus elaborandum sibi putent; ut familiam fundent ad æternitatem: ut nullo non ævò nomen eorum celebretur: horum verò: quales se præstare debeant; ut digni sint eo, quo nati sunt locò, digni præclaris illis Viris, quorum nomine pariter, ac sanguine gloriantur.*

At-

Atque utinam hoc tanquam oraculum è tripode, vel intellexissent, vel secuti fuissent primi complurium Conditores Familiarum, complures Filiifamilias illustri genere! næ illi stirpem firmioribus nixam radicibus ad Posteris propagassent! næ illi melius immortalitati nominis sui consuluisse! ex horum autem numero non tot degeneres à Majoribus, probrâque Illustrium alioqui stemmatum ætas omnis videret: non tot inglorii, réque nullâ memorabili gestâ in summa hominum ignoratione versarentur.

Felices Progenitores Tuos, Illustrissime D. Comes Neo-Doctor, qui Tulliani illius vim Asserti penitus assecuti, in eo nervos omnes industriæ contenderunt; ut Vos quàm plurimarum hæredes Virtutum relinquerent: digni, de quorum laudibus nulla unquam ætas conticescat: quibus talis, tamque numerosa soboles succrescat. Felicem Te quoque tot præstantissimorum nepotem Virorum! qui jam inde ab ineunte ætate id maximè a-

gis, id primis dignum curis ducis; ut quam
ab iis accepisti gloriæ hæreditatem; auctam
illam magnis accessionibus, & exaggeratam
ad venturam ætatem transmittere possis!
Et verò transmittes etiam; si propitium
præclaris cœptis Numen aspiret: si longior
obtingat lucis hujus usura. Etenim (ut ini-
tia Tua se dant) ubi Te virum ætas adul-
tior fecerit; nec Religio vindicem adversus
Impietatem, nec Respub. idoneum maximis
gerendis negotiis ministrum, nec Patria stre-
nuum defensorem, nec Literæ cultorem exi-
mum, ac Mecænatem desiderabunt. Vete-
res illos KALNOKIOS, præclara illa Rei-
pub. columnina revixisse, existere aliquem ex
ossibus suis, qui pari secum libertate cau-
sam Religionis tueri audeat, magnus ille Pro-
avus Tuus JOANNES, illoque major A-
vus SAMUEL gratulabuntur. Quan-
quam nō aliquem dicere debebamus; sed tot
omnino, quot iisdem gloriamini Natalibus:
quot optimo Parenti Vestro superstites vivi-
tis

tis eximia indole Liberi. Quid enim gemi-
ni Fratres Tui, castra pridem secuti, THO-
MAS, & ANTONIUS? hic in inclyta Le-
gione Pestvármegyeiana, in Kókényesdia-
na ille, ambo primarii Ductores agminis?
in quantam Patriæ, in quantam Familiæ spem
asperis militiæ laboribus formantur? Quid
tertius SAMUEL, idemq; PIUS non abs re
dictus? qui cum aliquamdiu, semet, otium-
que suum Pacis artibus oblectasset, remque
familiarem velut in Toga domi curasset; Sa-
go tamen natum haud ita pridem apparuit:
cum in eadem inclyta Legione Pestvármegyeiana gloriosô Volonis titulô militiæ nomē
dedit. Quid hicinquam? an nō satis luculentô
prodidit indicatiō: quid de se, deque sua Vir-
tute sperandum esset venerandis Majorum
cineribus? Quid? minimus ille natus JO-
SEPHUS? an non & ipse magnarum re-
rum expectationi, & quantæ Kalno-
kium sanguinem deceant, materna licet
sub cura in Transalpinis adolescit?

En

En generosissimam Sobolem inclytæ Gen-
tis, neque majori numerô, quàm solatiô (si
viveret) clarissimi Viri, à quo suscepta est.
Quanquàm si quis voluptatis sensus est vi-
tâ functis (est autem vivacissimus beatâ il-
lâ, bonisque omnibus affluente Patriâ rece-
ptis) lætari Illum etiamnum credibile est:
tot, tantæque indolis Liberorum factum esse
Parentem, in quibus, vel post fata super-
stes viveret. Vive stirps nobilissima, in tot
præclaræ spei surculos lætissimè germinans,
magno bonorum omnium gaudiô, quibus her-
bescens ista viriditas maximæ movit expecta-
tionem ubertatis fructuum.

Sed ut ad Te, Illustrissime D. Comes
Neo-Doctor, à quo diverterat, oratio re-
deat; læti, Hercules, intuemur: quanto stu-
deas opere, ut è Tullii præscripto avitam vir-
tutum gloriam, quæ Tibi maximi locô Patri-
monii obtigit, conserves, & augeas: ut ne
dedecori illi sis: ut ne quid admittas; unde
labis aliquid eidem aspergeretur: ut in mores
eorum,

eorum, & laudatissimum institutum imigres,
quorum titulis insigniris. Qua quidem in
re magnum & Tu superis debes beneficium;
quod in ea natus es Familia, in qua Tibi ad
nullam laudis partem deesse duces possint. Et-
enim est illud in illustribus Familiis gloriæ-
ne majoris? an felicitatis? quod domesticis
virtutum omnium abundant exemplis: sic, ut
ea foris petenda non sint: sic, ut quidquid cū
laude gestum in iis est; nativum quodamodò,
non adsciticiū, non peregrinum videatur.
Nam, ut ad felicitatem soli, & quandam etiā
gloriam pertinet: insititiarum non egere plan-
tarū, sponte nascentibus, quæcunq; alibi pre-
tium à raritate, vel admiratione meruerunt;
ita beatum æquè, ac gloriosum est illustri locô
natis: normam agendorum ab extraneis
non mutuari, redundantibus domi præ-
claris Majorum exemplis, in quæ Minores in-
tueantur: quæ consecrentur. Id verò Tibi
magno, ut dicebamus, superū beneficiô contigit
Illine D. Comes, etenim si ve militariū laudū

gloriam adamasti: sive politicarum, atq; civilium, sive demum earum, quibus unis veram comparaveris beatitatem, quæq; Xtiani hominis officiò rite obeundò continentur; habes è Majoribus, quos imiteris: quorū gloriosis vestigiis insistas: quibus facem velut præferentibus iter Virtutis arduū illud, & multimodis obseptum, cæcisq; hinc, illinc voraginibus altè dehiscentibus formidolosum, sinè prolapsione sectator impiger emetiaris. Gentilitium hîc ego Vestrum appello castrū Kôrôs-Patak dictum, itémq; aliud vulgò Nicolai Arcem vocitatum. Superi! quantam! quàm multifariam hoc utrumq; in lucem dedit virtutem, & educavit à compluribus Sæculis, ex quo in jus inclytæ Vestræ Familiæ transiverunt! Quis (ut de reliquis taceam) quis avitas laudes meritis æquabit laudibus? quàm Ille se magnificum in omni vita, quàm generosum, quàm justum, quàm fortem, quàm amantem Patriæ præbuit? quanta Viri gravitas, quantum, quàmq; ardens Religionis studiū, quanta pi-

ta pietas, quantus in bonas artes amor eluxit! sed hæc strictim scilicet attigerimus; idq;, ut quæ Tibi à Majoribus tradita hæreditas est, quàmq; circumfluas domesticis virtutū exemplis, appareret; non autem quasi omnem Tuam laudem ab avitis accerferemus ornamentis. Etenim propriis ipse sic abundas, ut non minorem à Te lucem sibi Posteritas possit promittere; quàm Tu à Majoribus acceperis. Illud peculiari dignum præconiò: quod ubi suāam Tuam esse laudē censuisses; si similis Heroum illorū Familiæ Tuæ habereris; ad hanc adipiscendā toto pectore incumbas, eā Tibi propositā vivendi regulā: ut quorū similis haberi cupias; esse contendas, & ad labores, memor, ut opinamur, illius Socratici: Viā hanc proximam, & quasi compendiarīam esse ad gloriam: si quis id ageret; ut qualis haberi vellet, talis esset. Nimirum sunt, quos delectent egregia facinora, quibus paternum, aut avitum nomen primum inclauit; sunt, qui ad eorum imitationem exar-

§ § 2   descant;

descant; sed enim fatuis ignibus, qui vel sponte intereant brevi, trahantq; in interitum fatuos sectatores: vel certe levi etiam ab auro citò restringuntur. Deficiunt, ut plurimum degeneres animi in ipso conatu magnarum rerum, laboris impatientia, & contenti eo, ut partem ab Avio gloriam ignavi fuci depascentur: ut magni Nominis patrimonio ab iisdem accepto fruantur in otio; Prosapia suae indecores emori non curant. Aspirant ad similitudinem eorum, qui primi genus suum illustravissent; verum, ut ad eam perveniant, imò ut pervenire contendant; ne ipsi quidem id à se impetraverint, molles, & effæminati. Ergo vel grandibus natu ætatem faciunt equi, canes, choreæ, specula, calamistri, verbo: crepundia; dum ignavo tandem, turpiq; senio confecti ad plures abeant inglorii, æterna oblivione sepeliendi.

Quàm diversus ab horum moribus abis Tu Illme D. Comes Neo-Doctor, quàm in contraria cursum flexisti! Quantæ enim Tibi curæ

ræ fuit à teneris (ut ajunt) "ungviculis; ut quod haberi aliquando cupis decus eximium inclytæ gentis Kalnokiae; illud evaderes! Hinc nimirum à Te bonarum artium præsidia tam sollicitè quæsitæ fuerunt: hinc pertinax illa Tua studendi contentio extitit, obnunciantibus necquidquam etiam rei domesticæ difficultatibus, quibus Te pressum antè scilicet, animadvertisti; quàm nōsse per ætatē posses earum levandarum rationem. Hinc Philosophici curriculum triennii à carceribus (quod dici solet) ad metam usq; confectum: hinc tot exhausta tædia: hinc nihil non actum, nulli parsum operæ tum in amoliendis, quæ studiorum progressum sufflaminatura timebatur, obstaculis; tum in comparandis, quæ eidem provehendo adjumento esse poterant, subsidiis. Probè nimirum illud intelligebas: sinè excellenti literatura nec viri Nobilis dignitatē, nec partem Majorum virtute gloriā Te posse tueri, hoc præsertim ævō tam cultō, tam eruditō, tam addictō scientiis. Probè intelligebas: i-

gnaviâ, & inertiâ neminem factum esse
imortalem, stertendo confici nihil, his maximè
temporibus adeò ferreis, quibus Dij labori-
bus omnia vendere, nec abs re, dicuntur: fe-
licibus illis, atq; aureis pridem eheu! præter-
lapsis, quibus fruges tellus etiam inarata fe-
rebat. Probè intelligebas hominem illiteratū
claris licèt alioqui natalibus ortum, licèt ado-
ratum à vulgo nobilitatis opinione, statuam
tamen esse, quæ vultu tantum, atq; humeris,
motuq; item ad Mechanicæ leges factō homi-
nem referat; non spiritûs intus agentis ad-
mirandis operibus, non rationis culturâ, qua
vel maximè homines sumus. Imò similem fu-
sili illi simulachro, quod licèt totū ex ære rige-
ret; excors licèt esset vitulus; licèt artis omnis
expers, unde cieri per se motu aliquo potuis-
set; à populo tamen Hebræo, oculos imperi-
tos auri radiantis fulgore velut occæcante, in
loco Numinis aliquando cultū sacræ tradunt
Literæ. Similem item Virgiliano illi Poly-
phemo, cui lumen ademptum, à quo nō lu-
cem

cem familia exspectet; sed umbram, sed cali-
ginem metuat, tantōq; maiorem, quò moles in-
sana stipitis fumosis Majorum imaginibus
insigniti altiùs assurgit.

Maeste igitur hac tanta Virtute, hoc tam
incitatō ad gloriam impetu, his tam præclaris
initiis Ilmē D. C. Neo-Doctor. Fructum
industriæ Tuæ, fructum tot añorum, quos in
pulvere scholastico contrivisti, non pœniten-
dum hodie cepisti, adeptus lauream, quam be-
nemeritis verticibus imponere supremā Phi-
losophia consuevit, testem eruditionis supra
vulgarem excellentis, adeptus & pallium ve-
tus illud insigne Philosophorum. Veniet tem-
pus, ubi & Respub. de qua præclarissimè mere-
bere, amplissima Tibi decernet præmia: ubi
Tibi Patria, ubi stirps inclyta, ubi boni o-
mnes applaudent. Nos hodie vicem eorum
fungimur, Tibiq; qui tanto nobis, tanto cur-
sui nostro Philosophico fuisti ornamento, Tibi
inquā honorem, quo Te hodie Philosophia au-
xit, isto quē cernis, Cōmentariō de Sacra A-
postolici

postolici Regni Corona, gratulamur, om-
ne, ut speramus, haud vanô: maxima olim
Tua in Patriam merita maximis etiam præ-
miis coronatū iri. Age modò, veteribus illis
Kalnokiis velut redi-vivis in Temet ostensis
dignum Te Patre, dignum Sangvine, dignum
Nomine Tuo, dignum Transilvania totius
expectatione præbere stude. Natum Te laudi,
natum gloriæ puta, id quod hætenus etiam
insignibus à Te documentis factum calcar
nobis addidit ad virtutem. Consule boni al-
terum hoc munus literarium, quo Tibi grati-
ficamur, illudq; persuasum habe: ab illo mul-
tiplici eruditione sacrâ; quâ sacrâ, quâ
profanâ ab hoc, ingeniū Tuum subactum iri.
Deniq; quàm diutissimè incolumis, sed nec
imemor nostrū omniū vive, quos habuisti;
& porro habiturus es.

HONORIS TUI

Studiofissimos

PHILOSOPHOS
CLAUDIOPOLITANOS.

D.O.M.A.
SACRÆ, ANTIQUISSIMÆ,
GLORIOSISSIMÆ

CORONÆ

REGNI HUNGARIÆ

Duce, Vindice, Fautore.

CÆSARE INVICTISSIMO

ET POTENTISS: D.D.

MATTHIA

IMPERATORE ROMANORUM,

REGE HUNGARIÆ

FELICIS

SINE MARTE CRUENTO,

SINE FLEBILI LAMENTO,

SINE GRANDI AERE,

SINE CIVILI FURORE,

)?(2

PROS.

PROSPERRIMO ARMORUM AD
PRAGAM LUSU LUXUQUE.

SUMMA GENTIUM MULTARUM
LÆTITIA CORAM PALAMQUE
RESIGNATÆ.

ET HUNGARIÆ CORONATIONE PERACTA,
FIDELITER AC FELICITER.

POST ANNOS FERE SEPTUAGINTA QUIBUS
IN TUTELA ET PATROCINIO

AUGUSTISSIMÆ DOMUS AUSTRIACÆ
LATERET ET REQUIESCERET
BELLO CIVILI ET TURCICO
OCCUPATA HUNGARIA.

FELICITATE, ET VICTORIA
PARTIM INTERPOLATA:
PARTIM TUTA RATAQUE
RESTITUTÆ.

ANNO M. DC. VIII.

TANDEM ETIAM DEO FAVENTE
MUNERE CORONATIONIS
SANCTISS.

SERF.

SERENISSIMÆ ET POTEN-
TISSIMÆ AUGUSTÆ

D. D.

ANNÆ
IMPERATRIC: ROMANORUM,
REGINÆ HUNGARIÆ

PIENTISS:

ANNO M. DC. XIII.

PERFUNCTÆ

TANQUAM

PRECIOSO HUNGARIÆ CIMILIO,
AUGUSTO SACRI CAPITIS ORNAMENTO,
SANCTO RELIGIONIS LEGUMQUE AUGMENTO
PROSPERO BELLII PACIS AUCTORAMENTO,
CERTO FORTUNÆ BONÆ MALÆQUE
DOCUMENTO.

DENIQUE

INCLYTÆ, MERITISS: FORTISS:
BELLICOSISS: GENTIS HUNGARICÆ
OPTIMATUM ET POPULI ÆTERNO
GLORIÆ FIRMAMENTO.

) ? (3

HOC

H O C

EXIGUUM DILIGENTIÆ DONUM,
SANCTUM HONORIS DICTAMEN,
MERITUM OBSERVANTIÆ PIGNUS,
ÆTERNUM CUSTODIÆ MONUMENTUM,
VERA FIDE SCRIPTUM
VERITATE FIDA FACTUM,
DIGNO AMORE PATRIÆ,
VOTO FIDELITATIS PERPETUO,
POSONII SEDE PATRIA,
PACIS TEMPORE GRATISSIMO,
REGNANTI ET RESI-
DENTI.

ANNO M. DC. XIII. F.

D. D. C.

PETRUS DE REWA,
COMES TUROCENSIS

S. C. DUUMVIR.

AUTOR

A U T O R

Ad Lectorem.

Cum omnes ij, Candide Lector, qui scita gentium, moresque populorum, dicta & facta memoratu digna literarum monumentis prodere solent, optimè de genere humano mereri videntur, dum in orationis splendore, non solum fabularum quærunt amœnitatem, sed rerum gestarum veritatem & memoriam complectantur: meritò illorum conatus & labores non solum laudem, & commendationem, sed etiam favorem & gratiam mereri debent. Id mihi nescio quâ meâ fortunâ contigit: ut dum hætenus inter summos belli & pacis labores, ac Reipublicæ, occupationes, quibus jam ab annis aliquot (absit dicto laus propria) patriæ meæ Hungariæ, ac Regibus meis ac Dominis clementissimis fideliter servio, versabar, quasi ab altiori mente quadam influxit, ut brevem Commentarium de Sancta Regni Hungariæ Corona, (cujus impræsentiarum Conservationis munus sustineo) horis nimirum à gravioribus curis, privato otio consecratis, collegissem. Illum ego ob solius mei amoris ac studij ergâ religionem sacræ Coronæ solam causam, mihi met ipsi retinere, ac inter privatas Musas collocare, perpetuo situ obscurare volebam, nisi summorum in Republ. nostra virorum, & præterea quorundam Musas nostras similes amantium & colentium judicio, ac impulsu luci committere invitatus voluissem. At verò mihi hoc loco & gradu constituto, nihil detractum putem, quòd à severioribus curis, consiliisque Reipub: *valatâ quasi personâ* ad amœnius hoc literarum studium deflexerim

flexerim. Literæ profectò, & historiarum cognitio ita ornant virum etiam principem : ut sinè ijs non vir, sed viri simulacrum : non princeps, sed principis idolum meritò censeretur. Ab his igitur ut paterna institutione nunquam abhorruerim : ita privatim meæ gentis familia, quæ DEI beneficio à trecentis ferè annis gravissimis Reipubl : honoribus inserta HUNGARIA floret præcipuum ornamentum literas : & literarum literatorumque favorem & amorem palmarium facinus semper duxerat. Nam quod ad *COMMENTARIUM* meum attinet, verè habet, quod *titulo* præfert. Nihil enim est, quàm *brevissima de S. Corona narratio*, quam *stylo plano & simplici* ita pertexui : ut quicquid de eadem piè & commodè ab *Authoribus* alijs dici potuit, quasi *compendio* reperiretur. Etsi enim non dubitem *Doctoribus Jurisperitis* patriæ nostræ supervacaneam hanc meam esse operam : at non pauci reperiuntur, qui nihil Olei ad hanc Lucernam conferunt, nec solùm aliquid solemnibus ea de re habent, sed quod *veritate historica* coacti CORONAM SACRAM, ANGELICAM, APOSTOLICAM & simplicibus nominibus appellamus, rident fortè & ringuntur. Nostræ igitur genti hoc SACRUM esse volui, vel ad præteritarum rerum memoriam recolendam, vel ad futurorum memoriam recolendam, vel ad futurorum præsentiam cum præteritis comparando, cautelam formandam, dum & aliæ gentes optimè cognoscere possent, quam de causa nos *Hungari Religionem hanc nostræ CORONÆ* dicamus & profiteamur. Sat dixi pro meo *Commentario*, si tibi mora lubet legendo. Sat mihi à linguis præsidij in majestate & religione S. CORONÆ. Sat hoc qualiscunque meæ fidei, & provinciæ documentum, ad fera nepotum secula. *Vale Lector.*

EPIGRAMMA IN COMMENTARIUM

ILLUSTRIS : COM. P. R.

UT Comitatus PETRI Gestorum nobile donum
Ex aditis cernit, Sacra Corona refert.
Liberat Arctoo Divus me carcere Cæsar,
Atque triumphali patriæ honore locat.
At Comes ex senis seclorum vindicat umbris
Et decus, & landis mille decora mea.

PETRI RÉVVAI COMITIS COMMENTARIUS DE S. CORONA.

SI qua unquam natio bellica claruit virtute, non imparem naturâ primum, ac institutione, deinde etiam sacra professione, eximiæ fortitudinis laudem Hungari sibi vindicare haud immeritò videntur. Etenim dum adhuc eorum *Aborigines Hunni* in Cimmeriis Ethnicæ superstitionis hærent tenebris, brevi temporis intercapedine, magnòque successu, & fertilissimum Pannoniæ solum, in suam redegerunt potestatem, & in *Misia, Thracia, Macedonia, Illyrio, Germania, Gallia, Italia*, bella gesserunt gravissima. Postquam verò Christo nomen dedere. Ut

Frangit, & attollit vires in milite causa :

A

vir-

Exordium
à laude
Hungarorum.

virtus, & animus accrevit, & in dies tantò incrementa accepit majora, quantò ardentior agnitæ fidei Christianæ, & pietatis amore flagrarent, hostibusque suis, nunquam non formidini, & ingenti terrori, Rempub. Christianam tutarentur strenuè, fortissimèque. Idcirco non injuriâ *fidei clypeus*, *religionis murus* (utut livor hoc, aut premit, aut dissimulat) *propugnaculum Christianorum invictum*, nominari consueverunt. Si victorias, si triumphos, quos à Turcis reportarunt, si Provincias, non tam subjugando, quàm acquisitas defendendo, & totius Christianitatis belli molem, in se recipiendo, si trophæa gloriosa recensere consilium esset, latissimus dicendî campus mihi aperiretur. Verùm de *Sacro Diademate Hungariæ* gentis bellicosissimæ, de *Origine ejus, successu, fortunæque*, secundum seriem Regum, totos sexcentos annos, quibus *Monarchia Hungarorum* floret, paucis in unum quasi fasciculum collecta, quæ passim hanc in rem, ex classicorum autorum, horis succisivis, lectione memorabilia occurrebant, stylo simplici, atque laconico comprehendere decrevi, partim sacræ Coronæ religione permotus: partim rei indignitate extimulatus, quòd nimirum viderem, fatali incuria nostros scriptores, hac de re, vel

Propositio
summarie
commentarij.

Causæ scripti.

par-

parcius scripsisse, vel planè silentiò præterisse, nihil ferè moratus judiciorum varietatem, cui recti conscientiam, & pium hoc erga S. Coronam studium opponere non vereor. Favente igitur Deo rem aggredior.

Postquam natio Hungarica, Divina sic moderante providentia, gentilibus tenebris desertis, Christianorum albo adscripta, profanæ nuncium misisset superstitioni, mirò omnium Europæorum gaudiò, ac lætitiâ, excepta hæc conversio, & ingens fidelium fuit incrementum, siquidem *Christi fides virtutum omnium est fundamentum*. Etenim quantas religionis diversitas, turbas movere soleat, & fovere perpetuas, notius (proh!) nimis est, quàm, ut hic multis recenseri debeat. Factum ergo præclare, quòd gens *Hungarorum* populosissima, ac bellicosa, alioquin hostibus suapte naturâ implacabilis, novò hoc pietatis consortiò, vetera odia, in mutuam Christianamque benevolentiam converteret, roburque suum, & arma, cum reliquis Christianis, quibusvis hostibus opposuerit. Ab hacce salutari cœlestis veritatis origine, *ortum quoque sive initium suum sancta hæc CORONA*, & patria nostra Regium sortita est titulum.

Origo fidei
Christianæ
in Hunga-
ria.

Gratissima
Christianis.

Utilissima
populis.

Simul &
ortus Sa-
cræ Coro-
næ con-
junctus.

A 2

Et

Primordia
religionis
à Carolo
Magno.

Sed postea
interpolata
& variata.

Autore
Duce Ste-
phano no-
va lux
ipsius
affulsit.

Fundatore
cultus
divini
piissimo.

Primo
Rege Au-
gusto.

Sancta
Corona
emicit.

ET si autem non ignorem, MAGNO CARO-
LO imperante, *Hungariam* hujus ortho-
doxæ fidei rudimenta habuisse; at quoniam hac
non imbuti probè: (*ut initia omnia difficilia
sunt*) sed leviter tincti tantum animi *Hunga-
rorum*, aut quod bellicæ calamitatis necessitate
adaçti fuere, factum est, è vivis hoc discedente,
obortis domi motibus, ad pristinas delapsis te-
nebras, illa facile sint in tanta extincta feritate,
& abolita; donec postmodum in restaurandis
fidei Christianæ collapsis fundamentis GEIZA
primum, deinde STEPHANUS filius zelo ad-
mirabili actus, non ipse modò religionem Chri-
stianam professus est, ardentissime, constantissi-
méque: verum etiam apud indomitam gentem,
longè, latèque Divinâ potentiâ adjutus plantavit,
propagavitque, Templâ, & Ecclesias magnis
impensis erexit amplissimas. Quapropter exti-
tit adversus suos, & Christi hostes felicissimus,
imperium suum victis hostibus plurimum au-
xit, stabilivit, exque dignitate Ducali ad Regium
fastigium evectus, augustali ornamento deco-
ratus est, quo quidem *Regio Diademate*, an in-
ter omnia omnium Regnorum regalia insignia,
aliud præclarius, & religiosius magis sit, dubito?

Ete-

ET enim cum circa eadem tempora pietate,
atque operâ MIESCONIS, quem aliter
MIECESLAUM annales POLONICI appel-
lant, religio, & cultus Christianus non minora
incrementa in *Polonia* coepit, & ZIEMOMI-
SLI, *Principis Poloniæ* fuisse filium cœcum ab
exordio suæ nativitatis, ætatis annò septimò
oculorum beneficium consecutum fuisse legi-
mus, unde vaticinabatur ætas illa hujus sub im-
perio mirabiliter *Poloniam* illustratum iri. Eo
itaque omine MIECESLAI quòd nimirum genti
sue gloriam gladiò comparaturus esset, nomen
impositum extitit, neque prorsus vana, ac inani
spe eorum, quippe repudiato falso Deorum cul-
tu, more Christiano sacro fonte ablutus, reli-
gionem Christianam amplexus est, & gentis cœ-
citate (quam septennis ipsius cœcitas fortè præ-
figurabat) depulsa, luce, ac splendore Divini nu-
minis *Poloniam* illustravit, sicque gladiò *Spiri-
tûs*, quod est verbum Dei, corda hominum, atque
mentes feriens, atque penetrans gloriam *Polonis*
perpetuam peperit. Hic inquam MIECE-
SLAUS simili cum nostro DIVO STEPHANO
contendens palma, augustiorem Principatum
relicturus posteris, BENEDICTUM SEPTI-
MUM PONTIFICEM ROMANUM per le-

Magnum
in Polonia
miraculum

Conversio
ad fidem
Christia-
nam.

Expetita
Corona à
Mieceslao.

Revelatio-
ne Angeli-
ca missa
Divo
Stephano.

Cruz missa.

Significa-
tio crucis
vera per-
durat.

gatum LAMPERTUM EPISCOPUM CRA-
COVIENSEM adiit, Regium nomen, Diade-
mâque sibi, & Successoribus petiit. At PON-
TIFEX huic destinatam, divo cœlitus monen-
te Genio, mutato consilio, per ARCHIEPI-
SCOPUM COLOCENSEM STEPHANO
DUCI Coronam annô æræ Christianæ millesimô,
unâ cum cruce gemina Regi Hungariæ præferen-
da transmisit. *Cruz hæc expectandarum adver-
sitatum præludium, & symbolum, nescio tem-
porumne injuriâ, an hominum potius incu-
riâ, amissa desideratur? auctis ejus locò hucus-
que grassantibus calamitatibus, ita, ut Ungariam
non omnino abs re Angariam, quod illam per-
petuo angore agi oporteat, quidam alius dixerit.*
Ipsa verò Corona inter tot bellorum, & intesti-
norum motuum fluctus, ac periculorum tem-
pestates, uti postmodum liquidò apparebit, ad
hæc usque tempora miraculosè conservata est.

NB. **H**istoria Bonfinij videtur Autori persuasisse,
ut S. Coronam *Benedicto VII.* P. M. in
acceptis referret. Nunc potior Eruditorum
opinio est, *Sylvestro II.* hanc gloriam deberi:
qui teste Cartuitio, ut refert Baronius ad an-
num Christi 1000. post consignatam Legatis
Ste-

Stephani Ducis S. Coronam, & Crucem ceu
Apostolatus insigne ante Regem ferendam ad-
junxit:

*Ego (inquiens) sum Apostolicus, at ille
merito Christi Apostolus dici potest, cujus operâ
tantum populum sibi Christus requisivit. Atque
ea de causa, quemadmodum illum Divina gra-
tia docebit, Ecclesias Dei unâ cum populo, No-
stra vice, ei ordinandas relinquimus.*

Verum dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ.
Ipsam Silvestrum Papam ad S. Stephanum scri-
bentem legamus: cujus Epistola ex Archivio
Traguriensis Ecclesiæ accepta ad verbum sic
habet.

**Silvester Episcopus, Servus Servo-
rum DEI, Stephano Duci Ungarorum Sa-
lutem, & Apostolicam Benedictionem.**

Legati Nobilitatis Tux, inprimis verò cha-
rissimus Confrater noster Astricus Venera-
bilis Colocensis Episcopus tantò majori cor no-
strum letitia affecerunt, ac minori officium suum
labore confecerunt, quantò divinitus præmoniti,
cupidi sumò animò illorum adventum, de ignota
nolis gente, præstolabamur. Felix legatio quæ
cœlesti præventa Nuncio, atque Angelicò pertra-
ctata

Etata ministeriô, prius DEI conclusa est decretô, quàm à nobis audita fuisset. Verè non volentis, neque currentis, sed secundùm Apostolum, misereantis est DEI: qui teste Daniele, mutat tempora, & etates: transfert Regna, atque constituit: revelat profunda, & abscondita, & novit in tenebris constituta, quia lux cum eo est: quæ sicut docet Joannes, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Primum ergo gratias agimus DEO Patri, & Domino nostro JESU Christo, qui temporibus nostris invenit sibi David filium Geisæ, hominem secundùm cor suum, & luce irradiatum cœlesti, suscitavit illum pascere Israël populum suum, electam gentem Hungarorum. Deinde laudamus pietatem sublimitatis Tuæ in Deum, & reverentiam erga Sedem Apostolicam, cui divina patiente misericordia, nullô meritorum nostrorum suffragiô præsidemus. Tum verò largitatem liberalitatis, quâ B. Petro Apostolorum Principi, Regnum, ac Gentem, cujus Dux es, cunctâque Tua, ac Te ipsum per eosdem Legatos, & literas perpetuum obtulisti, dignô præconiô commendamus. Hôc enim factô egregiô apertè testatus es, & revera talem Te meritô esse demonstrasti, qualem ut nos Te declarare dignaremur, studiosè expetivisti.

Sed

Sed parcimus. Neque enim necesse est, ut, quem tot, ac talia præclare pro Christo gesta facinora voce publica clamant, quémque DEUS ipse commendat, amplius commendemus. Quare Glorioso Fili, cuncta à Nobis, & Sede Apostolica expostulata, Diadema, noménque Regium, Strigoniensem Metropolim, & reliquos Episcopatus, de Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus autoritate præmonente, atque ità jubente eodem Omnipotente DEO, cum Apostolica, & nostra benedictione libenter concessimus, concedimus, & impertimur; Regnum quoque à munificentia Tua S. Petro oblatum, Téque unâ, ac Gentem, & Nationem Hungaricam præsentem, & futuram, sub protectionem S. Romanæ Ecclesiæ acceptantes, Prudentiæ Tuæ, Hæredibus, ac legitimis Successoribus Tuis habendum, tenendum, regendum, gubernandum, ac possidendum reddimus, & conferimus. Qui quidem Hæredes, ac Successores Tui quicumque, posteaquam per Optimates legitimè electi fuerint, teneantur similiter nobis, & Successoribus nostris per se, vel per Legatos debitam obedientiam, ac reverentiam exhibere, séque S. Romanæ Ecclesiæ, quæ subiectos non habet ut servos, sed ut filios suscipit universos, subditos esse ostendere, atque

B

in

in Catholica fide, Christi que Domini, ac Salvatoris Nostri religione firmiter perseverare, eandemque promovere. Et quia Nobilitas Tua Apostolorum gloriam emulando, Apostolicum munus, Christum predicando, ejusque Fidem propagando, gerere non est dedignata, Nostrasque, & Sacerdotij vices supplere studuit, atque Apostolorum Principem præ ceteris singulariter honorare: idcirco, & Nos singulari insuper privilegio Excellentiam Tuam, Tuorumque meritorum intuitu, heredes, ac Successores Tuos legitimos, qui sicut dictum est, electi, atque à Sede Apostolica approbati fuerint, nunc, & perpetuis futuris temporibus condecorare cupientes, ut, postquam Tu, & illi, Coronam, quam mittimus, rite juxta formulam Legatis Tuis traditam, coronatus, vel coronati extiteritis, Crucem ante Te, Apostolatus insigne, gestare facere possis, & valeas, atque illi possint, valeantque; & secundum quod Divina gratia Te, & illos docuerit, Ecclesias Regni Tui presentes, & futuras, Nostra ac Successorum Nostrorum vice disponere, atque ordinare, Apostolica auctoritate similiter concessimus, volumus, & rogamus: sicuti in aliis literis, quas in Communi ad Te, Optimatesque Regni, & cunctum fidelem populum per Nuncium No-

Nostrum, quem ad Te dirigimus, deferendis, plenius hæc omnia explicata continentur. Oramus Omnipotentem Deum, qui Te de utero Matris Tue vocavit nomine Tuo ad Regnum, & Coronam: quique Diadema, quod Duci Polonorum confectum per Nos fuerat, Tibi dandum mandavit, augeat incrementa frugum Justitiæ suæ; novellas plantas Regni Tui rore suæ benedictionis perfundat largiter; Regnumque Tuum Tibi, Teque Regno servet incolumem; ab hostibus visibilibus, & invisibilibus protegat, ac post terreni Regni molestias in cælesti Regno coronam adornet æternam. Data Romæ vi. Kal. April. Indictione decima tertia.

H. e. Annò Christi 1000. die 27. Martij; qui tunc incidit in feriam quartam. Hactenus Pontifex. Pergit Autor:

Mirandum sanè, & non nisi eventu nostri hujus temporis considerandum, quòd uno, eodemque tempore cum exortu nostræ CORONÆ, tot gentibus spes æternæ salutis oblata fuerat: & non solum Hungaris, & Polonis, ut præmissum est, sed & Danis, & toti ferè Septentrioni detestari falsa Numina, & falsum Deorum cultum abolere, divinitus concessum erat: Verùm etiam Trium Politiarum, ac Regno-

Mirabile in conversione Septentrionis.

Trium Regnorum eodem tempore exordium.

gnorum nova, & Christiana simul effloruit constitutio, quæ in hunc usque diem, non solum divini nominis, & gloriæ professione gaudent: Sed etiam *Romani Imperij*, penes *Germanici* nominis magnitudinem adhuc florentissimi, & stabilitatem sua communi potentia adversus quosvis hostes conseruant, & honorem sua societate augent. In ipso *Romano Imperio* cœtanea, & non dissimilis sanctæ nostræ CORONÆ fuit sanctio, illa per OTHONEM facta, & per HENRICUM ampliata, & confirmata: quâ sacrum illud *Septemvirorum Electorum Collegium* constituitur, & per annos sexcentos diligentissimè servatur, quâ solis *Germanis*, & certis quidem Principibus eligendi, & creandi Principem potestas datur, qui statim *Cæsar*, & *Romanorum Rex* dicitur.

Quis enim non admiretur tempus illud felicissimum, & sanctissimum? quò tot inclyta, & præclara rerum in Christiana Republica contigere decora, & miracula.

Petrus Rex
succedit,
cui ab ABA
Corona
eripitur.

STEPHANO Regi PETRUS ALEMANNUS STEPHANI Regis consanguineus successit. In novello adhuc Regno, & ipsis pene cunabulis, novellam, sed adversam, & aspe-

asperam experta CORONA fortunam. ABÆ enim violentiâ erepta est, & PETRUS Regno pulsus, ut illam recuperaret ad HENRICI TERTII IMPERATORIS opem confugit. Is extemplo ingentibus *Germanorum* copiis *Hungariam* ingressus, *Diademate* potitur, quod haud quaquam sibi asseruit, sed PETRO reddito restituens regali throno imposuit.

Qua in re memoriam, & laudem perpetuam meritus est HENRICUS CÆSAR, tum quòd decus *Sacræ Coronæ* asserere voluerit, tum quòd tantum bonum, cui Principes lubentissimè insidiari solent, neglexerit, nec ob insignem Regni splendorem, soli fertilitatem, atque amplitudinem, possessionem ejus retinuerit. Quamvis nonnulli ex scriptoribus in ea sint opinione, quòd illo tempore *vedigalem* fecerit sibi *Ungariam*, prætextu nimirum tantis beneficij, sed meo quidem perexili judicio, non sine injuria optimi illius Imperatoris. Neque enim existimandum putaverim, vel in mentem magno illi Imperatori venisse, oppresso à suis PETRO, & ad se tanquam sacram anchoram confugienti, *sub specie, aut simulatione auxilij inferre detrimentum, ut quidam refert*; quin potius veram hanc Imperatorii facinoris laudem

HENRICI
ope, & ar-
mis Sacra
Corona
defensa.

Ungaria
nunquam
vedigalis
Germanis.
Beneficia-
ria quidem
fuit Impe-
ratoribus.

Quod asy-
lum Coro-
næ incul-
patum
præstite-
rint.
Quod Re-
gum con-
ditio va-
riabilis.
Vicissitudo
rerum
communis.

Cogitanda
Regibus.

HENRICUS
Imperator
hostili ani-
mo rever-
titur in
Hungari-
am.

fatemur, atque æternam nominis ipsius cele-
bramus gloriam: in sedem suam legitimum
Regem collocare, dignitatisque pristinae culmen
restituere, nec haud dubiè ignarus religionis hu-
jus fas ducebat *coronam dolò, aut armis, ut cœle-*
stem, ut sacro-sanctam violare. Porro quem-
admodum *nihil fortunatum simul, & diutur-*
num, ita gaudium hoc PETRI Regis admodum
breve fuit, luminibus enim, & Regno, paulò
verò post etiam privatus vitâ est. O incerti-
tudinem humanæ sortis! *ô fidem fortune du-*
biam! quos enim ad celsissimum dignitatis cul-
men evexit, eosdem ad ima usque præcipitat;
cujusmodi exempla omnes quotquot ad cla-
vum Regnorum, rerumque publicarum sedent,
assiduè animò volvere addecet, quò moderatiùs
potestate sibi divinitus concessa utantur, *nihil*
insolenter, nihil iniquè, nihil temere, nihil vio-
lenter committant, Deum reveriti, qui nihil
solet parcere delinquenti.

Quod ipsum *Hungarorum* facinus iniquis-
simè tulit IMPERATOR HENRICUS,
& proinde *Hungaris* infestior factus, illatam, ut
PETRO injuriam, Regni habenas jam AN-
DREA tenente, vindicaret, *coronamque* in
suam redigeret potestatem, novo, eoque valido
in-

instructo exercitu, in Hungariam revertitur.
Sed Rex ANDREAS de CÆSARIS aduentu
per exploratores maturè edoctus, & ipse copias,
quàm potest maximas cogit, in campis, quâ
erat HENRICUS iter facturus, herbam omnem,
& segetum acervos exuri, armenta remotiora
ad loca abigi, nè qua prædæ, & com meatûs ho-
sti copia foret, curat. Quin & arte hostes pe-
tiit, acceptis enim literis RATISBONENSIS
EPISCOPI GEBHARTI, classis, & annonæ Præ-
fecti, quibus à *Cæsare*, ubinam cum navibus, &
com meatu, exercitum præstolari deberet? Sci-
scitatur. Rex sub *Cæsaris* nomine rescripsit,
se ob adversum, turbatûmque Regni statum, in
Germaniam properè reverti necessariò debere.
Idcirco, ut, qua celeritate posset maxima, de-
structis navibus, nè hostium usui cedant, RA-
TISBONAM advolet. EPISCOPUS, qui jam
prope JAURINUM erat, rem certam ratus,
exequitur jussa, periculò, atque malò Cæsaris
summò, tantâ enim com meatûs, ac pabuli, re-
rumque inopiâ, ipse, exercitûsque ejus preme-
batur, ut ab ANDREA REGE pacem, victua-
lia, & itineris securitatem rogare cogeretur.
Nec voti compos factus sui, donec sacramentò
interpositò promitteret, se injuriam minimè

Ab Andrea
Rege vin-
citur.

Mediis
non san-
guinariis.

Imperator
impetrata
pace, &
com meatu
recedit.

vin-

vindicaturum, neque contra *Andream Regem*, vel ipsius successores hostilia clam, vel aperte factis, vel consiliis moliturum. *Magnum quippe hoc stratagemâ fuit, fame magis, atque inedia hostem, quam ferrô vincere: sed multò illustrius solo innocentie terrore, atque hujus Coronæ religione potius Cæsarem debellasse.*

ANDREAS REX hac potitus victoria, postmodum cum lassæ jam, confectæque ætatis se esse sentiret, maturè Regno de successore providere statuit, filiumque suum SALOMONEM puerulum quinquennem *sacrâ Coronâ* ornari jussit, quod factum, postquam BELAM DUCEM cognatum suum molestè ferre intellexeret, *Coronam Regiæ dignitatis notam, sive symbolum, & gladium ducale signum* super peristroma rubeum collocatum BELÆ proposuit, data alterutra harum optione. Sed BELA aut monitus, aut sponte sua etiam sapiens, vitæ suæ periculum declinaturus, cessit temporis, intactâque Coronâ gladium sumpsit, sicque titulô *Ducis* se contentum fore præsetulit. Sed quod tunc dissimulaverat, paulopost adjutus soceri sui BOLESLAI Regis POLONIÆ copiis, atque opibus, Regnum aggreditur, *Coronam* rapit, Regem præliô juxta oppidum MOSSON vincit,

Victoria
maximè
commen-
dabilis.

Andreas
immo-
lomo-
m suc-
cessorem
designat.

Corona
Regis sym-
bolum,
Gladius
Ducis.

Salomonem
Bela
armis Bo-
leslai Po-
loni vincit.

cit, Regnumque occupat. Quô fanè exemplô docemur *veram, & immotam illam esse Regulam: Peccatum omne, per idem peccatum puniri.* PETRUM etenim Regno hic privaverat, qui similiter eodem à BELA, & vita simul exuitur: & neque impunè sive exteri illi fuerint, sive domestici, *Coronam* violenter tactam, usurpatamque tulerunt. Verum documentum plerumque fati gravissimi ex profanatione illius amplissimum ostenderunt, sicut neque BELA similes effugit pœnas, trienniô enim totô Regno non præfuit: ex Regalis solij, dum jus diceret lapsu, adeò ejus membra, ossaque læsa, contusaque fuere, ut magno cum cruciatu lethum subire debuerit. Fuit hic Princeps aliquin optimus, utpote qui cives suos in ocio, & pace gubernavit, primus in *Hungaria* pondera ordinavit, signati argenti Author extitit, fora instituit, tributa subditorum remisit, minuítque, propter quam ipsius solertiam, atque beneficentiam, tam Nobilitatis, quàm agricolarum, adeò id temporis excrevit opulentia, ut è vicinis nemo pene tantarum opum facultatúmque fuisse existimatus sit, qui *Hungaris* divitiis adæquari potuisset.

Lex talio-
nis divini-
tus rata.

Vindicta
Sacrae
Coronæ.

Beatitas
civium
Principi
proposita.

Salomon
denuo Co-
ronam af-
fectat.

Auxilio
Cæsaris.
Henrici IV.
recipit.

Modico
tempore
quiete, ac
imperio
fruitur.

Omina in-
cendij di-
vinitus
ostensa.

Pœna se-
quitur ex
Numine
violatæ
Coronæ.

Coronæ
divinum
indiciū.

Post Regis BELÆ casu miserando è vivis excessum, SALOMON hæres quidem ille coronæ justissimè ab hominibus dictus : sed arcanò DEI judiciò, ob infeliciter res, auxilijs externarum gentium, contra Patriam gestas, rejectus. Namque HENRICUM QUARTUM Cæsarem HENRICI TERTII filium pro recuperatione coronæ sollicitavit, auxiliares copias exoravit, hujusque ope *Diadema*, quò denuo est coronatus, recepit : Verùm *Alemannorum* præsidio dimissò, GEIZA adversus SALOMONEM bellum acerrimum movit, prætendens sibi seniori jure deberi CORONAM, sed reconciliatione facta, senior cessit juniori, & SALOMON iterum coronatus fuisse *Quinque Ec- clesijs* in Basilica DIVI PETRI ab Historicis traditur, quæ mox insequenti à coronatione nocte, cum plurimis ædificijs igne conflagravit. Incendium isthoc haud dubiè significabat, reiterata *Salomonis* coronatione læsam quodammodo civili bello, & sanguinis cognati profusione *sacram Coronam*, & injuriam hanc, dum immodicè usurpationem Majestatis ipsius affectat, quandoque vindicatum iri, quod & evenit. SALOMONI enim non multopost bellò à GEIZA superato, *Corona* adimitur. GEIZA pro-

profectò non solùm *auspicijs* felicis victoriæ Regnum adeptus : sed etiam *miraculò*, & *augurijs cœlestibus*, quum LADISLAUS Deo charissimus, Angelum delatam è Cœlo *Coronam* fraterno capiti imposuisse aspexisset. *Quod obsecro illustrius divinitatis Coronæ argumentum? ubi cœlestis providentia, pietas, Regum, ac Regni felicitas concurrunt.*

AC dum GEIZA pacato potitur Regno, ac MAGNUS ex cognomento ob res magnas gestas dictus, insperatò humanis sublatus, mox frater ipsius LADISLAUS communi consensu, atque votò Rex declaratur, quam quidem dignitatem, diu sedulòque detrectavit, neque SALOMONE superstite, caput suum *sacro* ornari *Diademate*, seque Regem salutare passus est, piaculum ratus, vivente Rege coronato, *sacro Diademate* insigniri. Cùm tamen enixius rogaretur, & Optimatum animos adversus SALOMONEM cerneret exacerbatos, ne Regnum aliquod detrimentum caperet, curam ejus sub Gubernatoris, ac Ducis duntaxat titulò suscepit. *Censebat enim ille non in throno, Regis dignitatis fastigium, sed factis præclaris, & laudabilibus situm esse.* Quæ LADISLAI pietas, & singularis modestia, quò ra-

Geisam I.
Regem
ostendit.

Vinculum
rerum di-
vinarum,
& humana-
rum.

Geisa Ma-
gnus ob
res gestas
appellatus.

S. Ladisla.
Invitus Re-
gni guber-
nacula su-
scipit.

Salomon
externis
armis pu-
gnat con-
tra patri-
am.

Ladislaus
victor civi-
libus armis
finem im-
ponit.

Regnum
Hungariæ
duobus
auget Re-
gnis, Croa-
ticò, Dal-
maticò.

* Opinio
Bonfinij
nullo fun-
damento
nixa.

rior, ità majore ad posteritatem digna laude est. Sceptrum certè spernit, magnus, & tantæ rei confcius animus; verùm cùm sua mansuetudine, atque modestia abuti SALOMONEM, turbaréque Regni statum perspiceret, maximè verò quòd finitimarum gentium arma in patriam sollicitaret, patriæ, & *Hungariæ* gentis magis, quàm propriæ utilitatis charitate correptus, tandem victoriâ contra SALOMONEM obtentâ, pacem civilibus armis imposuit. Nimirum nîl laudabili, ac salutari gubernatione *Divi Ladislai* optatius! quod *Coronam* omni pietate, religionéque coleret, haberétque; DALMATIAM, ET CROATIAM universam fatò faustissimò sinè sanguine, *Coronæ*, ac ditioni Hungariæ acquisivit.

AB obitu integerrimi, & pij Regis LADISLAI ordine gubernacula Regni obtinuerunt COLOMANUS, qui VARADIENSIS EPISCOPUS * aliquando fuerat. STEPHANUS SECUNDUS COLOMANI filius, FULMEN à vulgo cognominatus. BELA SECUNDUS, qui IMPERATOREM CONRADUM, exercitum ad recuperandam HIEROSOLYMAM ducentem hospitio liberalissimò excepit. STEPHANUS TERTIUS. BELA TERTIUS.

TIUS. GEIZA SECUNDUS, ET TERTIUS. Neque horum etiam Regum tempore, adversitatibus *Corona* caruit, multoties *ceu in mari navicula ventis jactata, ac verberata procellis*, sic, ut longum foret illius ambitiosos appetitores, & insidiatores, eorùmque studia, exitiosasque technas, & machinationes dolosas recensere. Sæpius enim proprios inter cives, & filios, sui nimirum amore, regnandique cupidine captos, variis vexata est modis: quorum alij præclara decora, bellò, pacéque patriæ acquisiverunt, quia vero, sinceróque cultu *sacræ Coronæ* ducebantur: alij velut Inter-Reges exigua regnandi felicitate fruebantur, inter ipsa initia Regni ferè extincti.

Victrix horum omnium temporum *Corona* in ipso patriæ sinu, optimos quosque Reges, à quibusvis periculis tuebatur, à malis decus publicum necquidquam metuebat, incorruptaque libertate gentem suam conservabat. Eodem isto sæculo, cum indomitis gentibus, non invitâ victoriâ bella gessit, pro fide, ac salute; Venetos, Græcos, Russos, Sarmatas, Cumanos, & alias vicinas gentes *Majestate sua* partim vicit, partim coërcuit.

Mirum Sa-
cræ Coro-
næ exerci-
tium.

Cum ea fir-
mus, &
felix Rei-
publicæ
status.

Calamitas
Reipubli-
cæ Honga-
ricæ, à dis-
sidio re-
gnantium.

Natura
prudentiæ
commen-
dabilis.

Turbones
Regni sem-
per puniti
à Deo.

Est verò istud, ut alia præteream, memora-
bile, quod *Stephani Tertij* tempore evenit.
Is cum *Dalmaticò* bellò distineretur, ex absen-
tia Regis, captata occasione frater ipsius LADI-
SLAUS nimia, atque arroganti imperandi libi-
dine succensus, *Coronæ* surripiendæ consilium
astutè inîit, persuasum sibi habens, illâ adeptâ,
non difficulter quoque Regno se potiturum.
Quare miris artibus surrepto *Diademate*, non-
nullisque Primatum, quos prænsationibus, ho-
noribus, largitionibus corruperat, suffraganti-
bus, Regium nomen palàm professus est, legi-
timo interim Rege, fraterno furori indulgente.
*Cessit enim instar periti Nacleri, qui novit ob-
sequi fluctibus ad tempus. Est quippe pruden-
tiæ ex tempore quandoque capere consilium, quod
plerumque injurias, vim, atque pericula, incru-
entâ victoriâ vincit.* Neque tamen Regum
constitutor, & *Coronæ vindex DEUS Optim.*
Max. hocce diu inultum scelus passus est: vio-
latorem quippe *Coronæ*, & æmulum Regis coro-
nati, repentinò oppressit fatò. STEPHANUM
verò nova protinus excepit difficultas: alter
enim LADISLAI frater STEPHANUS BELÆ
cœci filius, in cuius potestatem devenerat *Co-
rona*, Imperio subrogatur. Tam certum est,
quod

quod scribit alicubi *Seneca*: *Dij virum bonum
in delitiis non habent; vexant, exercent, sibi
cùm preparant.* Neque Regibus, cæterisque
in statu dignitatis eminentiore constitutis, par-
citur, ne fors fortunæ, suis opibus, atque po-
tentia tribuant nimium, insolescantque. Ne
tamen *Rex* diutius sibi, & causæ bonæ, autorita-
tisque Regiæ deesse videretur, armis cum LADI-
SLAO contendit, vincit pugnâ cruentissimâ.
Hoc pacto ad STEPHANUM insignia Regia,
unâ cum Regno rediêre; *Tandem enim sacræ
Coronæ suffragatione, bona causa Regum trium-
phat, & quibus divinitus debentur Regna, qui-
bûsve mansuetudo, pietas, justitia, salus sub-
ditorum, æquè curæ cordique est, ejuscemodi Prin-
cipes, cœlitus quoque protegentur, & ex maxi-
mis quibusque periculis, adversitatibusque tan-
dem emergunt.*

Nequē sub EMERICI Regis imperio, quod
contigit, silentiò involvendum est. Hunc
quoque ANDREAS *Dux* frater junior, dam-
nando senioris ignaviâ, in fervore adhuc
adolescentiæ, quorundam pravis adductus con-
siliis Regnò exturbare, ac *Diademate*, conatu
omni privare contendebat: cùmque jam eò
res devenisset, ut præliò decertandum esset, &
utrin-

Emericus
Rex ab An-
drea rebel-
lante, ad
arma con-
citatur.

Andreas, &
factio ejus,
conspedo
Rege co-
ronato
consterna-
tur.

Diversum
contigit
Henrico
Quarto
Impera-
tori.

Causa di-
versitatis
exempli,
à religione
Coronæ.

utrinque ad pugnam dispositi starent milites, EMERICUS exutus armis, *Coronâ*, & sceptrô fulgens, solus medias fratris acies perrupit, cujus conspectus adeo Ducem, militesque omnes terruit, ut abjectis armis, supplices delicti veniam poscerent. At qui secius olim cessit IMPERATORI HENRICO QUARTO. Hunc enim cum MOGUNTINUS, COLONIENSIS, ac VORMACIENSIS Præsules convenissent, insignia nomine filij HENRICI QUINTI postulassent, *Cæsar* Augustalibus indutus, throno insidens, tantæ Majestatis rationem legatos habituros arbitratus: auditis illis, filij petitioni assentiri ubi recusasset, confestim ipsum involantes, Corona, & sceptro exuunt, privantque. Isto multo felicior EMERICUS REX noster: potiôrque à fratre Regiæ, quam Imperialis Majestatis à filio ratio habita. Etenim illa cum Rege inter sagatos, aciesque instructas, terrificumque armorum strepitum, inviolata, illibataque constitit; huic à togatis (quem bis, & sexagies præliô cum hostibus dimicasse perhibent) pro tribunali sedenti, vis illata fuit. Unde tanta facti, & exempli dissimilitudo sit, haud facile conjicio, à *Religione* forsitan, & *veneratione* *Coronæ* nostræ, à qua Regem *Majestatem* suam acci-

accipere ab illa *sacro-sanctum*, ac *inviolatum* haberi credimus. Solebat NICOLAUS GARRA Ungariæ olim Palatinus sæpius repetere; *Coronatum sacro Diademate Regem, vel si bellua foret, nunquam sinè magno ladi posse scelere*: Contra verò Romani dignitatem imperij, non tam Diademate illorum, quod varium, diversi diversorum titulorum imperij, nec unquam quod ex historiis sciam, miraculo aliquo clarum habetur, æstimari, & censerì, quàm AUGUSTI nuncupatione & cognomine. Nam postquam, ut inquit *Vegetius*: *Imperator Augusti nomen accepit, illi tanquam præsentì, & corporali Deo fidelis debetur devotio*. Numine igitur *sacræ* hujusce *Coronæ* EMERICUS inter media arma tutissimus; ANDREÆ fratri, & reliquis omnibus pœnitundine violati hujus Numinis ductis, ac deprecantibus indulgentissimè ignovit. Ut igitur miranda hæc *Coronæ* divinitus datæ, apud *Hungaros experientia*, cujus læsam *Majestatem* vix populi totius exitiô, expiari oportuit; sic hoc loco dolendum, ac deplorandum, quòd viros Principes ambitio, pestis, ac venenum Politiarum transversos agat, totosque adeo occupet, ut quos etiam natura necessarios genuit, hostes efficiat, & neque sangu-

Palatini
Garæ di-
ctum de
S. Coronæ.

Vegetij
sententia.

Semper
puniti, qui
Majesta-
tem Coro-
næ violant.

guinis nexus, neque necessitudinis ratio, neque *Religionis hujus Coronæ Autoritas*, habeatur. Siccine imperij dulcedo, charitatis genuinæ vim superat? Religionis, justitiæ, ac verecundiæ laudem penitus tollit? Sed *cupit regnum, & quidem sceleratè cupit*, ut hoc mihi *Livius* de suo largiatur, *qui transcendere festinat ordinem ætatis, nature, moris, nationis, juris Gentium*, nec hujusmodi præposteris, & ambitiosi conatus, solent felices sortiri successus. Quod ipsum, ut multa alia taceam, LADISLAI, ejusque fratris STEPHANI, & CAROLI cognomento PARVI, quin & ANDRÆ Ducis exemplum luculenter comprobatur. Quos omnes egregiè exercuit, & multavit fortuna, quòd *legem Majestatis*, & hujus *Coronæ*, de qua sermo est, *Religionem* contempserint.

DE mortuo Rege EMERICO, filius ipsius LADISLAUS Regni dignitatem accepit, sed non diuturnam.

POST hunc demum ANDREAS Dux, qui *Coronæ* armatus, ut præmissum est, inter turbas classicum canentes, & turbas ad prælium dispositas, supplex factus erat, Axioma Regium consecutus est, prompto facilique omnium con-

Ambitio-
forum e-
ventus tri-
stissimi, ac
certa sup-
plicia.

A Constan-
tia Ladislai
Matre Co-
rona Vien-
nam aufer-
tur. Mox
redditur
Andræ.

Andreas
Secundus
Rex Coro-
næ sup-
plex.

consensu. Hic velut bonus populi pastor, justè & quietè domi regnavit, foris pugnavit fortiter, expeditione & recuperatione sanctæ terræ, & urbis ad feram posteritatem clarissimus. Et qui *Coronæ pietate*, subditorumque charitate, atque benevolentia motus (ut unò verbò omnia comprehendam) Hungariæ libertatem auxit, Nobilitatèque insignibus donavit privilegiis, in qua cuncti Hungarorum Reges peculiari more jurare solent.

REbus humanis exempto Divo ANDREA tempore BELÆ QUARTI, quies & tranquillitas *Sacræ Coronæ* (ut nihil in terris stabile, nihil firmum ac perpetuum esse potest) acerrima fati circulantis colluctatione, & Tartarorum foedissimæ gentis incursione impetita fuit, vel quòd apud gentem nostram *Religio ipsius domesticò ociò senesceret*, vel quòd *DEI sapientia, illius experimentum*, non solum prosperis, sed etiam adversis facere, eoque magis enitescere permetteret. O Nobile & Inclytum sydus! quo coeli climate latueras? quorsum divinitatis tuæ radios absconderas? dum nefandissima gens, in tua sæviret peculia? Rex tuus BELA bellator infelix, amisso exercitu, humano destitutus

Præmia ac-
cipit Reli-
gionis Co-
ronæ ma-
xima, & di-
gnissima.

Bela Quar-
tus.

Sacræ Co-
rona pati-
tur in Hun-
garis casti-
gationem
divinam.

Providen-
tiæ Divinæ
argumen-
tum in
ipsius con-
servatione.

Fuit in Dal-
matia cum
Rege.

auxilio, nusquam in patria subsistere potuit, in AUSTRIAM, inde in DALMATIAM fugâ salutem quærere coactus est: & cum nec ibi tuto esse liceret, in vicinas ADRIATICI maris insulas trajecit, Regnum totô trienniô gens horrida, truculenta tenuit, posseditque. O felicitatem divinam! cuius *Numinis tutela*? cuius *hospitis fide*? cuius *custodis diligentia*? inter tot barbarorum crudelissima tela, imbrésque sagittarum, rapinas, sacrilegia, cædes, urbium, castrorum incendia, madentes sanguine campos, inter etiam cadavera, longè latèque per campos effusa, inviolata perstiteras ac permanferas? Hic te profectò *Apostolicam Coronam* vocare lubet, nempe quòd sanctorum *Apostolorum more & exemplò* (*qui tuam sanctam replent circumferentiam*) profanæ gentis feritatem, fugam, pati & sustinere debueris. Etsi autem miraculosam hanc tui conservationem fileant tot scriptores, nullo hospitis & custodis nomine patefacto, ne hostilem nimirum malitiam, in te aliquid potuisse, vel te humanâ solertiâ, consiliô, servatam glorientur. Tu tamen vicisti, & pulsus divinitus fugatisque barbaris, luculentissimum verè *triumphalis CORONA* reportâsti trophæum.

BELA

BELA defuncto STEPHANUS QUINTUS imperium suscepit, & prosperè adversus BOHEMOS, *Cumanos*, *Bulgarosque*, pugnavit. Huic LADISLAUS, CUMANUS dictus, subrogatus est, qui bellum *Bohemicum* continuando, BOHEMOS præliô vicit, in quo & ipse Rex OTTOCARUS occubuit. Hunc Regem præposterè viventem, & impiis moribus ac amoribus deditum, *Sacra Corona* ferre non potuit, sed ab ipsis Cumanis, quos in delitiis habuit, interfici *permisit*, novô *sanctitatis violatæ argumentô*.

POST LADISLAUM ANDREAS TERTIUS *Diadema* sumpsit, VENETUS appellatus, quòd matre VENETA natus, & VENETIIS educatus fuisset.

WENCESLAO tandem, à nostris LADISLAO appellato, rerum potiente, *controversiam novam*, *nostram Coronam* habere oportuit. Cum etenim PONTIFEX BONIFACIUS OCTAVUS CAROLUM ROBERTUM in Regem *Hungaris* commendaret; hi ne suo jure cederent, néve libertatis suæ in *electio- ne Regis* jacturam acciperent, quam nimirum per PONTIFICIS BENEDICTI XI. CAROLO *Hungariæ* Regni habenas suffragantis, Auto-

D 3

rita-

Stephanus
Quintus
fortunatus
bellô.

Ladislaus
IV. initio
imperij
bonus, ac
felix.

Andreas
Tertius
Venetus.

Nova de
Sacra Co-
rona con-
troversia.

ritatem, censuram, & anathematis severitatem, læsam existimabant; WENCESLAUM, WENCESLAI filium tredecennem è *Bohemia* vocarunt. Ac adeò veteres illi *Hungari libertatis amorem, cum Religione Coronæ inviolatum conjunctumque* habebant, ut obliti beneficii summi ac veteris * *Benedicti Septimi*, à quo *Sanctam* acceperant *Coronam*, extremam etiam *censuræ Ecclesiasticæ vim*, veluti *fulmen* adjectam, contempserint. WENCESLAUS partim propter incerta *Procerum* studia, partim Pontificis comminationes, CAROLÓque æmulò Regno imminente, minùs se tutum reputans, in quanto sit periculo, patri quàm celerrimè nunciavit, qui forti coacto exercitu, magnis itineribus ad PESTHUM DANUBIO à BUDA Regni Metropoli diremptum accessit, positisque commodè castris *Budam* ad filium mittit, ne *Danubium* trajiciat, nève secùs in conspectum parentis, quàm coronatus *Coronâ illâ Hungaris Sanctâ*, veniat. Assentientibus (sed minùs providè, quod effectus ipse docuit) Proceribus, jussa obit filius, *Coronâque* capiti suo accommodatâ, ad amplexum parentis admittitur, quam WENCESLAUS quasi diligentius post contemplaturus, seponens, reddere *Hungaris* recusavit,

* Melius
Silvestri II.

Wenceslaus inter
discordes
Hungaros
positus, pa-
tris petit
auxilium.

Religio Sac-
ræ Coro-
næ, etiam
apud exte-
ros sacro-
sancta ha-
betur.

Wenceslaus calli-
dò com-

favit, periculorum prætextu usus, quòdque ubi-
cunque *Coronam*, ibi & *Regnum Hungariæ* esse,
putandum sit. Atque sic ipsam unà cum filio,
tertiò regiminis ipsius annò, in *Bohemiæ* ab-
stulit. Atque hæc erat * *Prima profectio Co-
ronæ*, dum extra oleas Patriæ in potestate exter-
norum, non sinè maximo periculo permansit,
donec tandem secundùm abscessum *Wenceslai*, veriti *Hungari* ne *Pontifices Romani* jus, &
facultatem Reges imponendi sibi aliquando ar-
rogarent, seriò denuo urgente *Pontifice*, ad *Ca-
rolum* recipiendum adduci minimè adhuc po-
tuerunt. OTTHONI BAVARIÆ DUCI de-
tulerunt dignitatem, qui postquam à WEN-
CESLAO *Coronam Sacram* recepisset, venit in
Hungariam & *Albæ* Primoribus ostendit. Eam
ubi conspexere, veluti ejus Numine adacti, in
OTTHONIS partes omnes concesserunt: An
verò prece & gratuito? an preciò hunc cœle-
stem thesaurum obtinuerit OTTHO, dissen-
tiunt inter se Historici. Ego verò ambigo,
laude vel vituperio magis dignus sit WENCE-
SLAUS? qui instante periculo, metu percul-
sus, & regnum curæ ipsius commissum deseruit,
& sanctum Regni pignus in *Bohemiæ* secum
detulit. Si verò mortalis auri, preciò spretò,
nobi-

mentò Sa-
cræ Coro-
nam au-
fert in Bo-
hemiæ
cum filio.

* Verius
Tertia.

Otho ab
Hungaris
solo aspe-
ctu Coro-
næ in Re-
gem ele-
ctus.

Iniqua
competito-
rum Sacræ
Coronæ
astimatio.

Indigna ratio Coronæ servandæ.

Miraculum in casu Coronæ stupendum.

Effectus humanæ ambitionis in Otthone.

nobilem thesaurum OTTHONI in *Hungariam* deferendum tradidit; WENCESLAUM munificentissimos inter Reges non immerito adnumerârim. OTTHO tandem cum in Regnum *Hungariæ* concederet, quò *Diadema* securius tutiusque secum asportare posset, contra morem & legem *Hungarorum*, vanâ prudentiâ & timore, tornatili inclusam laguncula, cuidam ex aulicis commiserat. Qui non conscius, quòd in ea preciosum quidpiam contineretur, parum, de lagena, quam fellæ equestri alligaverat, sollicitus, cum in itinere decidisset, postero demum die diligenter quæsitâ, reperta fuit. Dignum profectò admiratione, quòd in via publica, complurimis commeantibus; visâ non fuerit. Providentiâ divinâ illud evenisse judico, ut nimirum Corona in patria inviolatâ salvâque consisteret. Verùm OTTHO tanquam externus, & nimia ambitione notatus, non magnam restitutæ Coronæ gratiam retulit. *Ità enim in vita comparatum est, ut benefactorum propemodum nullam, offensionum autem memoriam sentiamus perpetuam.* Aut fortè ità arcano exigente OTTHONIS crimine, apud quem nulla ratione consilere, sed se penitus *Sacra Corona* ipsius potestate vindicare, volebat, volentibus supe-

superis : ut discordantis patriæ, aliquod remedium esset ac finis. Eadem in profectioe à *LADISLAO WAYVODA Transilvaniæ* capto ipso OTTHONE, & in carcerem detruso, eripitur.

AWAYVODA verò *Transilvaniæ Corona* difficilimè recipi potuit, post multas tandem censuras, & gravissimas Pontificis monitiones, minasque Coronam CAROLO tradidit, & omnium Ordinum votis, atque studiis accedentibus, de more coronatus est. Vindicavit se à publico contemptu, & gentis discordia, in hoc Rege CAROLO *Sacra Corona*, quod inde liquere potest, siquidem non tantum de domesticis hostibus, iisque validissimis, maximas obtinuit victorias; sed etiam cum externis Regibus, ac Principibus, & præcipuè cum *Cæsare CAROLO QUARTO, & POLONORUM Rege*, inviolatam necessitudinem, affinitatēque, ac fœdera excoluit; clarissimus hōc pactō evasit, domesticasque insidias peculiari DEI beneficio evitavit. Ità longè latēque dominatum esse ferunt, ut *Dalmatiam, Croatiam, Rham, Serviam, Galitiam, Lodemeriam, Cumaniam, Bulgariam, Ungariam* cum adjecto *Gargano monte, & Salernum* illi paruisse, ac vestigalia

Carolus Primus feliciter Coronam adeptus.

Origo fœderum amicitiarū, ac affinitatum à veneratione Sacræ Coronæ apud vicinos.

Latissimum ejus imperium.

quotannis statuta, pependisse prædicent. Et quod maximè memorabile est, *Coronæque* fortunæ pulcherrimæ adscribendum, hoc ipso regnante CAROLO, & Autore, *processus iste iudiciarius, & usus processuum*, qui nunc in causis inchoandis, prosequendis, discutiendis, & terminandis observatur, ex *Galliarum* finibus, in Regnum *Hungariæ* inductus esse perhibetur.

Processus
iste Judi-
ciarius ex
Gallia in
Hungari-
am indu-
ctus.

Ludovicus
Primus
Rex claris-
simus.

Post CAROLUM filius ipsius LUDOVICUS Rex inauguratus est. Regnum tenuit annis quadraginta, & duobus pene mensibus. Fuit hic in gerendis bellis fortissimus, juxta & fortunatissimus, in jure administrando æquissimus, erga omnes placabilis, indulgentissimûsque. Quievit, & paululûm respiravit; pientissimo isthoc Rege regnante *Sacra Corona*, & amplissimum de se fulgorem sparsit, dum vindicatis suæ Regiæ familiæ hostibus, celeberrimas in *Italia*, & *Apulia* adeptus est victorias. Judæos ex *Hungaria* ejecit, *Cumanos* ad Religionem Christianam pertraxit. *Sarmaticamque* illam *Coronam* Regni societate illustravit.

Societas
Sacrae Co-
ronæ cum
Polonica.

A Morte LUDOVICI, quem omnis sexus, Ordinesque omnes indicto triennali in universo Regno luctu deplorabant; filia ipsius
ob

ob insignia patris merita, MARIA, omnium consensu atque suffragiô Regnicolarum *Rex* designatur, & *sacro Diademate* coronata, regimen suscepit. Verùm citò plerôsque Optimatum tædium, & satietas cæpit faminei imperij. Unde haud sanè felicibus auspiciis Neapoli CAROLUM PARVUM accersendum, ZAGRABIENSEMQUE EPISCOPUM ad eum ablegandum decernunt; quam ille legationem sub specie singularis devotionis, votique exolvendi causâ Romam se proficisci simulando, promptè suscepit, simul & ex arbitrio Procerum peregit. CAROLUS enim dominandi libidine succensus, nec contentus sui Regni quiete, & tranquillitate oblatum regimen, domesticis dissidiis laborans, amplexus est. Et protinus sub prætextu visendi MARIAM Regem Hungariæ, utpote qui esset ejus patruelis, simul & componendarum simultatum, inter MARIAM & Proceres vigentium, ingreditur, indictoque *Bude* Comitio, publicè Rex proclamatur, & inde *Albam* profectus Procerum conventu, ante omnia *Coronam* (quæ ut *Bonfinius* memoriæ tradidit, nescio à quo subtracta fuerat) partim minis, partim nonnullorum favore extorsit, atque capiti suo per *Strigonien-*

Maria Rex
nuncupa-
tur.

Carolus
Parvus ex
Apulia in
Hungariam
vocatur.

Callidò
commen-
tò.

Fraudulen-
ter Regnū
occupat.

Exitus in-
felicis Caro-
li ob vio-
latam Co-
ronæ Reli-
gionem.

Maria jus
sacrae Co-
ronæ Sigis-
mundo re-
signat.

Sigismun-
dus Rex
Hungariæ.

Primitiæ
Turcici
belli infe-
lices ob
gentium
discordiam
Christianarum.

sem Antistitem impositam habuit. Sed penes *Carolus Parvum*, aliàs *secundum*, diuturna non fuit potestas. Quòd nimirum leges sacrae Coronæ violasse videretur, dum ambitu, prava calliditate, potius simulatione, quàm verò patrociniò, eandem adversùs MARIAM, affectàrat. Eò igitur obtruncatò MARIA *Diadema* recepit, idque sponso suo SIGISMUNDO CAROLI *Quarti Imperatoris* filio, consentientibus Ordinibus, postquam quatuor ferè annis inter plurimas adversitates rebus præfuisset, plena Authoritate assignavit.

Regnante SIGISMUNDO dubius sum, an *sacra Corona* majora decora acquisiverit? An verò damna, & clades acceperit? Præterquam quòd enim ob infensissimum *Hungarorum* odium, ex cæde conjurantium justissima ortum, ignominiam carceris passus, ac in summo vitæ periculo constitutus fuerit: liberatus tandem Dei beneficiò, & *sacra Corona* auspiciis ac favore, paulopost geminas clades à *novis Europæ* hostibus *Turcis*, ob discordiam & levitatem GALLORUM, inauspicatò & injussu Regis Hungariæ in aciem, & conflictum prodeuntium ad NICOPOLIM, & COLUMBATIUM expertus est. Hoc nimirum Duce *sacra Corona* hostes

hostes *Turcas* in *Bulgariam* ditionem *Hungariæ* irrumpentes (cum quibus ad hoc usque tempus acerrimum non modò *pro salute* & *incolumitate*, sed etiam *pro gloria* & *decore* divino bellum gerit *Europa*) ex indignissima *Græcorum* discordia, invenit, quum in *societatem belli civilis*, ad barbaricas opes, & operas planè confugerant, rati *plus in profana gente fidei, quàm Christiana se inventuros*. *Imprecarer meritò, ut Dij immortales Græcis malè faciant*; nisi facinoris sui sât poenarum expendissent, quippe quorum imperium olim splendidissimum, clarissimùmque armis, juxtà literisque fulgebat, adeò unica societate *Turcica*, collapsum est, ut ejus memoria extincta sit; *præludiò profectò aut potius exemplò omnibus illis, qui speciosò Turcarum patrociniò, perjurio latebram quarunt, & patriam in miserrimam omnium servitutem redigunt*. Nec postremò locò SIGISMUNDI meritum hoc proponendum, dum primus *Axioma* illud ROMANI IMPERII maximum in *Hungariam* intulit, illiusque MAJESTATEM *Divinitati Sacrae Coronæ* consociavit, satis felicibus auspiciis, ut existimo, & illo DEI potentissimi consilio, ut *Hungari tantò securiùs apud Christianos Principes, contra perpetuos nominis*

Discordia
Græcorum
attraxit
hostes in
Christia-
nos.

Ruinæ Im-
perij Ori-
entalis
causa po-
tissima.

Prima con-
junctio so-
cietasque
Sacrae Co-
ronæ, cum
Imperiali
Diadema-
te.

Divinò
consiliò,
bono Hun-
gariæ facta.

Christiani hostes, suis jam jam imminentes cervicibus haberent auxilium.

Albertus à
Sigismundo adoptatus.

Ad Imperium consensu Hungarorum profectus.

Mira fors
Sacrae Coronae, fraudis foeminae contigit.

Sigismundus postquam vitae diem clausisset, ALBERTUS *Austriae Archidux*, gener ipsius, per biennium Regni habenas moderatus est: cui cum dignitas Imperatoria, à SEPTIMIVIRIS ROMANI IMPERII offerretur, nec nisi consultis, consentientibusque *Hungariae* Proceribus eximium illum honorem suscepisset; custos *Diadematis sacri* GEORGIUS PALOCSI, ARCHI-EPISCOPUS STRIGONIEN. fuit: quò defunctò, ALBERTUS Rex ocysimè STRIGONIUM se contulit. Ipsa verò Regina thesaurum recognoscendo *Sacrum Diadema* surripuit, & mulierculae cuidam occultandum commisit. O sortem *Sacrae Coronae miserandam!* quis enim non commiseretur? & doleat? astu foemineo Regni sacrum insigne auferri, rapi? ac indignae aniculae sinu occultari? dissimili profectò modo aut fato; dum curru triumphali Proceribus succolantibus & triumphantibus portaretur. At hic insignis dolus Reginae haud infeliciter cessit.

Wladislaus
Polonus
Interrex.

EXtincto enim ALBERTO Rege, & IMPERATORE morte immatura, WLADISLAUS

SLAUS ex POLONIA consensu ELIZABETHAE viduae accersitur, ante cujus adventum ELIZABETHA enixa est *Posthumum* LADISLAUM nuncupatum, moxque à partu consilij prioris poenitudine ducta, infantem vix quadrimestrem in cunis vagientem, Coronam, quam abstulerat coronari fecit. Peraeta ex voto nati Coronatione, denuo novas *Sacrae Coronae* insidias struit. Ad arcem quippe *Wissegrad* cum Proceribus profecta, locò *Coronae verae* suppositicium quid, in arcam praestigij dexteritate freta, recondit, subductam genuinam, & unam cum filio FRIDERICO TERTIO IMPERATORI traditam.

Ladislaus
infans in
cunis coronatur.

Duplex
fraus, & sacrilegium
foeminae in
Sacra Corona.

Haec nova profectio fuit CORONAE, dum incauti & incircumspecti *Hungari*, peregrinae foeminae confisi, *Divinum Regiae Majestatis insigne*, per sacrilegium perdiderunt, atque apud eos diversata, quibus cum *Hungaris*, non tam antiqua, quam ingenita odia, atque dissidia intercessere. Unde diuturnae discordiae, & assidua, cruentaque bella promanarunt. Fuit id temporis *Asservator Sacrae Coronae* LADISLAUS GARA *Banus*, Reginae ipsius ob exploratam fidem consultor intimus, nec desunt ex *Historiographis*, qui affirmant ipso con-

Conservator
Sacrae Coronae
malae fidei
luit panas.

niven-

nivente *Coronam* surreptam fuisse, qua de causa publicis conviciis, & probris affectus, captus, privatúsque *Præfectura Wissegradiensi* perhibetur. Huic aliqui VINCENTIUM SCIAMATULEUM substitutum volunt: Is quis fuerit, mihi sanè non satis liquet; *Bonfinius* quidem recenset eum inter *Polonos*, qui WLAISLAUM SARMATARUM Principem, in *Regnum Hungariae* sequuti fuerant. Eundem quoque JOANNES HERBURTUS, in *Cronico suo Polonico*, in comitiva dicti Regis fuisse testatur, & à Rege *Præfectura Wissegradiensi* honoratum refert: Etsi verò WISSEGRAD peregrinum istum potitum fuisse, concedo: *Coronæ* tamen *custodia* committi illi haudquaquam potuit, cum illa tempestate, in potestate *Friderici Imperatoris* fuerit. Idcirco mea quidem opinione, inter *Conservatores Regionum insigniorum*, hic nullò pacto annumerari debet. Et quid indignius obsecro, aut inauspicatius evenire potuisset? quam posthabitis patriæ gentis viris (quibus amorem & honorem sacri *Diadematis*, natura ipsa quodammodo ingeneravit) externis non absque injuria prerogativæ gentis nostræ contra leges patrias, nec non sinè summo periculo, hanc provinciam concedere.

Enim-

Enimverò rerum *Hungaricarum* Scriptores (ut hoc obiter addam) ut in aliis non paucis, ita in denominationibus quoque personarum, & locorum hallucinantur frequentissimè, nomina aut cognomina, vel intermittunt, vel etiam perperam ponunt. *Bonfin.* facit mentionem *Athæ Palatini*, *Ladislai Wayvoda Transilvaniae*, *Blasij Conservatoris Coronæ*, *Emerici Thesaurarii*, *Simeonis Præfecti Strigonij*, ut plura taceam, at non appposito cognomine, qui illi fuerint, quis intelligat? Inde ego sæpe conqueri, & infelicitatem gentis nostræ accusare soleo, quòd licet Majores nostri, ingenio, viribus, ac armis excelluerint; pauci tamen reperti sint, qui res patrias literis mandassent, contenti forsitan virtute, quæ laudata patrare novit, laudari negligit, nec prosperam suorum gestorum memoriam reliquerint posteris, ignari prorsus, contemptu famæ contemni virtutes. *Suum cuique decus posteritas rependere solet, Heroasque honor Annalium æternus, non brevis & plebeia prædicatio colit & consecrat.* Susceperunt quidem id oneris, exotici viri eruditi; at quos in denominationibus personarum, locorumque *Hungariae*, quæ ipsa ad intelligendam historiam sunt apprimè necessaria, frequenter

F

per

Obscuritas
Nominum
Sacrae Co-
ronæ Con-
servato-
rum.

Vera de
Hungaris
querimo-
nia.

Affervatio
Sacrae Co-
ronæ ex-
ternis
committi
nec potest,
nec debet.

Error in
Nominibus
propriis,
ac Cogno-
minibus
ut pluri-
mum ex
ignorantia
linguæ.

per errorem lapsos fuisse, nemo ibit inficias. Liceat mihi quæso bonâ eruditorum veniâ aliquot ejuscemodi in nominibus Hungaricis errores, in medium proferre. *Jovius* eloquentissimus, familias alioquin celebres, in sua historia *Pechrios*, *Sircanos*, *Secalos*, *Glessas*, *Dotias*, *Turacos*, *Janos*, *Panphilos*, *Ferencios*, *Gnaros*, *Americos*, *Hibachos*, *Moreos*, *Zdrinios*, *Bachianos*, *Revalios*, *Scendenas* nuncupat; *Melchior Zoiterus* profert in medium: *Vagitium*, *Turro Vallam*. *Petrus Bizarus*, *Turrigerum*. *Callimachus Huniadianum*. *Joannes Herburus*, *Thomam Tharcium*, *Matkonem*, *Tallonium*, *Emericum Marcellum*. *Casparus Ens* scriptor nostrorum temporum non malus, meminit *Sigismundi Ragaczij*, *Elix Hasquij*, *Joannis Janusij*, *Budiani*, *Istovaniij*. *Michaël Neander*, *Orantij*. Acutus ille, & subtilis sit oportet, qui horum nomina vel cognomina divinando quoque assequi possit. Sed hos errores scriptoribus ipsis corrigendos commendans, ad nostra revertor.

Ulادislaus
Sacra Co-
rona non
est corona-
tus: ideo
pro Inter-
rege ha-
bendus.

CORONA apud FRIDERICUM IMPERATOREM delitescente, ULADISLAUS rite coronari nequivit; quocirca *desumptam Coronam*, quâ simulacrum sancti Stephani Regis in sacel-

sacello ALBENSI positum, exornatum erat, Regi ULADISLAO viro fortissimo imponunt. Ac qualis illa fuit *Coronatio*, utpote nec genuina, nec usitata, & nec auspicata; ita status *Hungariae* infelix, afflicta, odiis, dissidiis, studiis diversorum Regum, bellisque intestinis æstuabat, atque omnia interregni incommoda patiebatur, manifestè violata *Corona Majestatis* argumentò. Nam quod in ipsius Religionem divinam committitur, in omnium fertur injuriam, damnūque. Donec ruptis cum *Amurathe* induciis ad *Varnam* oppidum *Bulgarie* infelicissimè pugnatum, atque in hoc funestissimo prælio, ipse quoque ULADISLAUS cum flore Nobilitatis occubuit, *veluti piaculares, ob absentiam Corona, victime*.

LADISLAUS itaque POSTHUMUS, ALBERTI Regis *Hungariae* filius, in Regalibus Comitibus, omnium voce ac consensu Rex declaratus est. Erat is tunc unà cum *sacra Corona* in tutela & manu IMPERATORIS FRIDERICI TERTII, ad quem primò missi Oratores Regem suum LADISLAUM postulaturi, cum nihil impetrassent; JOANNES HUNYADI per Ordines in publico Comitio GUBERNATOR Regni declaratus fuit, & communi consensu & publico

Ladislau
posthumus
Rex decla-
ratus, ab-
latis patriæ
dissidiis.

Joannes
Hunyades
Guberna-
tor Regni,
Dux pro
S. Corona.

Commune
Hungaro-
rum decre-
tum de re-
petenda à
Cæsare
Corona.

Comitiorum decretò Regem, & *Coronam armis* repetere iussus est. *Cæsar* nec precibus, nec armis, bellò, incommodis, & damnis, ut Regem restitueret; adduci potuit. Ac etsi tardè, obsessa NEAPOLI urbe *Austriæ* munitissima, septimò pene annò LADISLAUM jam duodecennem recuperârunt: tamen *Corona* extorris adhuc permansit, gratissima enim fuit injustis possessoribus tanti thesauri possessio, & ipse *Fridericus Imperator*, cùm magnitudinem, & summæ fortunæ gravitatem Regni *Hungariæ*, in manu retineret, invidiam omnem, ac quamlibet avaritiæ, & injustitiæ notam spernebat. Et profectò aut bellum æternum, & anceps Hungari gerere debuissent, aut in perpetuum splendore, ac luce *sacra Corona* caruissent, nisi fata, ac indulgentia fortunæ Hungariæ totam laudem, ac gloriam recuperationis *Divo Matthiæ primo Regi invictissimo* reservâssent.

ETENIM LADISLAO POSTHUMO morte repentina extinctò, MATTHIAS filius JOANNIS CORVINI, è captivitate *Bohemica* liberatus, & ad Regium culmen felicibus fatibus evectus est. Hoc Autore, hoc Duce, ac Vindice *Corona* post fortunatius oppidò sydus *Hungariæ* apparuit.

Matthias
Primus
summò
S. Coronæ
bonò in
Rege n
eligitur.

Exactis

EXACTIS enim pene viginti quinque annis, ad patrios lares rediit, cùm post gravissima bella, vastitates, cladésque funestas, de redemptione ejus, *sexaginta millibus aureum*, cum FRIDERICO CÆSARE pactum fuisset. Hanc repetitum emissi viri primi subsellij: *Stephanus Colociensis Archi-Episcopus. Joannes Varadiensis Prasul. Nicolaus Ujlaky Wayvoda Transilvaniæ, Machoviensis & Regni Sclavoniæ Banus. Ladislaus de Palócs Judex Curia. Emericus Zapolya summus Regni Thesaurarius. Benedictus Thuroczy.* Gravissimi isti Senatores negotium sibi demandatum, & susceperunt libenter, & obiêrunt gnaviter, quòve omnia pro dignitate perficerentur, adjuncto trium millium equitatu ornatissimo, in AUSTRIAM, NEAPOLIM versùs ubi *Corona* à CÆSARE FRIDERICO asservabatur, iter maturant, quos ubi appropinquantes *Cæsar* cognovisset, portas præcludi, & milite firmari, circâque mœnia armatos disponi iussit. Legatis autem per suos numerosum accessum exprobravit, asserens non tali modo obiri solere legationes, sed vastari agros, oppugnari Civitates. VARADIENSEM ANTISTITEM cum ducentis equitibus advenire passurum, cæteros

Reditus
sacrae Co-
ronæ in
patriam
post viginti
quinque
annos.

Cæsaris er-
ga Duces
exercitum-
que Hun-
garorum
diffidentia.

F 3

vel-

Recogni-
tio Coronæ
inter duas
similes do-
lō malō
fabricatas.

Precium
Coronæ
sexaginta
millia au-
reorum
numera-
tum.

Felicitas
Hungariæ,
Coronæ
affecta.

velle, ut retrocedant. *Episcopus* cum dicto nu-
mero Civitatem ingressus est; reliqui SOPRO-
NIUM se contulerunt. Postquam igitur men-
sis consumptus esset in rebus transigendis LA-
DISLAUS PALOCSI vir ætate gravis ad reco-
gnitionem Coronæ accitus est: duas quippe ad
similitudinem veræ, fabricatas Coronas apud
Imperatorem existere, rumor quidam increbue-
rat. Agnitâ ergo ex indicio quodam, per PA-
LOCSIUM genuinâ Coronâ reliqui Legati cum
splendidissimo equitatu ad NEAPOLIS pome-
ria advenerunt. Ubi ultro citrôque nova orta
disceptatio, siquidem nec *Cæsar* in restituenda
Corona, nec Legati MATTHIÆ Regis in auro
assignando primi esse voluerunt. Tandem
utrinque fide data, ad portam uno eodémque
tempore Corona accepta, & pecunia tradita fuit.
Difficile est dictu, quanta cum gratulatione,
tripudiô, quâ pompâ, quô gaudiô, toto eo iti-
nere illius visendæ causâ, multi passim conflu-
xerint? quantâve pompâ & concursu Budam
delata fuerit.

MATTHIAS verò recuperatâ Coronâ, fe-
cundissimis successibus, cum Orientis,
& Occidentis Imperatoribus, uno tempore bel-
lum gessit. Venetos sibi stipendiarios fecit,
red-

reddidit. *Viennam* expugnavit. NEAPOLIM
Austria, pro cuius portis sacra Corona precium
aliquando numeratum fuerat, cum tota propè
Austria occupavit. MORAVIAM, itidem
utramque SILESIAM, & LUSATIAM subegit.
Multa denique domi forisque præclara gessit,
diuturnumque, ac invictum fuit ipsius impe-
rium. Quod luculentius Divina providentia in
sacra Corona argumentum? dum domi quiesce-
ret, Regnum ipsius, prono quodam cursu, omnium
rerum beatissimo successu, felicitas comitata est.
Absentia verò suæ tempore, ab ipsis Hungaris
tanquam negligentibus cultoribus, aut aliis eam
quacunque arte violantibus, quin & eorum hæ-
redibus, gravissimas exegit pœnas. Sed enim
dum post fatum *Matthiæ* Corona venisset in
Joannis Corvini filij ipsius ex illegitimo thoro
prognati potestatem: novos iterum nacta est
competitores, unde novæ oriuntur atque peri-
culosæ tempestates. Proceres quippe in varias
diversasque partes discedunt. Alij Optimatum
ULADISLAUM ex *Bohemia*; ALBERTUM ex
Polonia alij advocant; pars CORVINUM ad
gubernacula Regni optat, sive ob virtutes, pa-
trisque merita, sive quod in manibus ipsius sa-
cra Corona haberetur.

Et pene
divinitatis
præsentis-
simæ te-
stis.

Sacra Co-
rona in po-
testate Jo-
annis Cor-
vini fuit.

Tan-

Uladislaus
armatus
Coronam
appetit.

Joannes
Corvinus
patriæ
motus
concordiâ,
coronam
restituit.

TAndem cum diu multumque diversis, ab Ordinibus sententiis certatum esset; in **ULADISLAUM** in visceribus Regni, cum non contemnenda militum manu existentem, consentiunt, qui mox **WISSEGRAD** sedem Coronæ cingit obsidione, & cum **Corvino** de Coronæ spontanea restitutione, magnò studiò laborat. Sed dum **ULADISLAUS** Coronam consequi contendit, ejusque sedem oppugnat; **MAXIMILIANUS** *Cæsar Vienna* & reliquis *Austriæ* Civitatibus, totâque illa provincia potitus; **ALBAMREGALEM** in suam redigit potestatem: **WESZPRIMIUM** expugnat. Tanti constitit *Hungaris* de Coronâ **ULADISLAO** cum **CORVINO** concertatio. **CORVINUS**, licet à *Turcico Tyranno* ultrò validissima paterni Regni potiundi causâ, auxilia offerrentur, tamen amore flagrans patriæ, ad concordiam intendit animum: consecutusque *Ducalem dignitatem*, cum nonnullis ditionibus, annuit restitutioni Coronæ. Injunxitque mox **BLASIO BUDENSI** *Coronæ Asservatori*, ut eam unâ cum Castro **WISSEGRAD** **ULADISLAO** redderet. Procul dubio eò quòd ex Coronâ sacra utilitatem, & commodum proprium quærebat, brevissima vitæ usura functus, possessione Coronæ diu gaudere

dere non potuit. Sed nec hæredem ullum reliquit: dum universa ipsius Castra atque possessiones ad Coronam rursus rediére.

Fatône urgente Hungariam? ut dignitas sacræ Coronæ ad externos transferretur, generisque Regij decore planè careat: An verò quod Coronâ injustam in Corvino genituræ notam pro sua sanctitate aspernata fuerit?

ET non sinè stupore quodam, ac admiratione & anxietate animi hoc loco considero, **SANCTAM** nostram **CORONAM** non potuisse evadere illam certissimam, & à sapientibus multum decantatam, fatalémque circa *quingentesimum annum*, post mortem nimirum **MATTHIÆ PRIMI** mutationem. Ità enim prorsus accidit in multis Rebuspub. ut dominatus, civilésque status variarentur, imò naturæ quadam (ut sic dicam) *Oeconomia*, si non penitus conciderent, atque ad nihilum redigerentur, tamen insignem circa *Quintum sæculum* cladem, ac mutationem fortirentur. In **ASIA-TICO Imperio** satis constat illud fuisse penes *Assyrios* 520. annis, post quod tempus **MEDI** illud occupârunt. **ATHENARUM Imperium** à *Cercope* usque ad *Corum* annis 490. durasse constat, & post illos in *Democratiam* mutatum.

Anni quingentesimi in Sacra Coronâ vis.

Commune Regnorum fatum, ac similitudo.

Asiatici.

Athenarum.

Lacedæ-
monio-
rum.

Totidem annis floruit LACEDÆMONIORUM Res-
pub. sub Regibus *Heraclidis à Lycurgo, usque ad*
Alexandri Magni ætatem, sub quo concidit.
Annis circiter 500. ab expulsis Regibus usque
ad *Monarchiam Augusti* rexerunt Rempub. Ro-
manam Consules.

Romano-
rum.Hungaro-
rum.σάοιο, &
summus
flos Regni
Hungariæ.

Non dissimili profectò ratione usque ad mor-
tem MATTHIÆ PRIMI, *Annò Regni 490.*
computando, à SACRÆ CORONÆ ortu, & regi-
mine DIVI STEPHANI, *annò Christi M.*
Hungariæ Regnum ad summum Majestatis ac
vigoris culmen, & apicem perductum, floren-
tissimum ac potentissimum, Rege nimirum pro-
prio & invictissimo, habitum fuit.

Inclinatio,
& decre-
mentum.

Mox verò circa hoc tempus ULADISLAO
BOHEMO succedente, sensim labascere, fati-
scere, deflorescere, variis de causis, quas non
lubet hìc numerare, continua tandem calami-
tatum successione, usque ad hæc nostra tempo-
ra, quibus Hungaria decumanas pœnas susti-
net à fero illo, & capitali Christianorum hoste:
quem nisi viribus conglobatis Christiani Prin-
cipes oppugnent, verendum, certè verendum;
ne nos in exosam redigat servitutis conditio-
nem.

O

O Tempora! ô mores! verè possum dicere,
quod de suo ævo scribit Pomponius Letus:
Mali demones sic implicuere nostras mentes:
ut relictis veris hostibus, quos longa pace frui
permittimus, in nos, nostrorumque membra ar-
matas, & sanguinolentas convertamus manus.
Interea culpandine Principes? qui ad tam per-
niciosum facinus stipendia solvunt, judicent alij.
Illud verò ausim dicere: Christianos omnes sub
uno signo CRUCIS militare, nostram Religionem
unicam esse, Rempub. unicam ipsius Dei urbem,
cujus nos cives sumus, & bellum inter nos esse
non posse, nisi civile. Sed ad rem revertor.

PORRò Coronam cùm WISSEGRADO EPI-
SCOPUS ZAGRABIENSIS Budam in
ædem Divæ Genitricis, Regni Metropolitanam
deferret, omnia ei Sacerdotum collegia, & Or-
dines occurrere: & binis creatis ASSERVA-
TORIBUS URBANO videlicet Agriensi EPI-
SCOPO, & STEPHANO Báthori, curru im-
posita, frequentissimo Procerum comitatu, Re-
ge subsequente, in arcem Regiam honestissimè
delata, ibique dispositis excubiis in Coronatio-
nis usque diem asservata fuit.

A C hoc planè tempore cùm *sacra Corona,*
sæpe unius tantum fidei, & curæ commit-

G 2

tere-

Datum vi-
rum Sacræ
Coronæ
Magistra-
tus pri-
mum est
conditus
communi
consensu.

teretur; quòd serò sed seriò *tot exemplis periculisque moniti Hungari sapiendo*, de securiori, & severiori conservatione *sacrae Coronae* provide-
rent; DUUMVIRATUM SACRI DIADE-
MATIS LATA LEGE condiderunt. Qui
mos, pràterquam quòd non perpetuum infe-
rat *Magistratum*, & ad *Politicos tandem solum*
translatus, absentia *sacrae Coronae* interpolatus,
tandem (ut infra dicitur) REDDITA *patriae Co-*
rona sub MATTHIA *Cesare* restitutus est.

SI miretur pràterea quispiam, cur natio no-
stra in suae *Coronae custodia*, pràter alia Re-
gna, adeò anxia, sollicitaque fuerit? cur pro ea
partim tuenda; partim recuperanda, tantas opes
profuderit? tot bella gesserit? clades funestas,
cædes cruentas, dare & accipere non horruerit?
is, ut mea fert opinio, mirari desinet, si hujus
causam pràter omnia hæc, quæ in medium at-
tuli, pensitaverit accuratius. Testor ego illos,
qui vel domestici vel peregrini, *Diadema* istud
à longinquo conspexere; dicant ingenuè: an
non illos singularis quædam veneratio ejus in-
cesserit? Præsertim verò nostri, dum divina re-
velatione, & *Angeli jussu* Primum Regem Hun-
gariæ Sanctum Stephanum *Corona isthac* potitum
esse, nòrunt, profitenturque; non solum ut capitis
Regij

Causæ ve-
nerationis
Coronæ
apud Hun-
garos.

Regij decus & Majestatem tueatur: Sed magis
ut veritatis Christiana agnita & professæ, Hun-
garorum æternum sit symbolum atque monumen-
tum. Idcirco eam peculiari cultu venerantur,
pro sacra reputant; & nescio an Magnes fer-
rum ad se trahat fortius, quàm isthac *Corona*,
occulta quadam sua vi, magneticæque virtute,
ad sui studium & observantiam ducit, impel-
litque. Indèque fit, ut quocunque se vertat,
Pannonæ suos bellicosos rapiat, universis im-
pensis flocci habitis, contemptisque periculis,
& adversitatibus, sequi eam, & à quavis injuria
vindicare necessum ducant. Addo, quòd cum
in patria nostra *Electio*ne plus pene valeat Coro-
natio, quæ non aliâ, quàm *sacra Coronâ* legiti-
mè peragi possit, ad custodiam ejus major cura,
diligentiæque adhibetur. Non pauci reperiu-
tur *Cæsares*, ut nihil de *Regibus* dicam, qui sum-
ma illa *Imperiali Corona*, non sunt insigniti:
siquidem *aurea illa Cæsareæque Corona*, quâ soli
Romani Pontifices coronandi jus & facultatem
habent, ROMÆ tanquam *Urbe veteris Imperij,*
honore, Antiquorum triumphis, & stupendis su-
preme fortune monumentis longè clarissima da-
ri, ibidemque Coronatio peragi, aut ubicunque
in Italia solet. Italica verò profectio plerisque

Major vis
Corona-
tionis,
quàm Ele-
ctionis.

Diversa
æstimatio
Imperialis
Coronæ,
quâ Ponti-
fices coro-
nant Cæsa-
res.

Imperatoribus, sicut & eorum clientibus, qui illos comitari tenentur, sumptuosa neque periculi expers existimata fuit. Sanè RUDOLPHUS HABSPURGUS ejus nominis *Primus* IMPERATOR, Diadematis Imperialis accipiendi causâ *Italiam* salutare abnuit, quòd *Cæsarum in Italiam proficiscentium, vestigia lata, & spei splendida plena*; ex *Italia* verò redeuntium *tristitia, luctuosaque extitisse novisset*. Hic tamen Imperator, sicut CONRADUS quoque *Primus & Secundus*: HENRICUS auceps: LUDOVICUS QUARTUS, & multi alij, quin & FERDINANDUS, MAXIMILIANUS, RUDOLPHUS, *sola Electione pro veris & legitimis Cæsaribus habiti sunt*, plenariâque Imperiali *Jurisdictione*, atque *Autoritate* potiebantur. In *Hungaria* verò, etiamsi consensu atque suffragiis omnium Ordinum Rex pronunciatus sit, & Regni habenas compluribus annis cum laude tenuerit, nisi vetustissima isthac *Corona* redimitus & consecratus fuerit, *nulla indulta, nullæ collationes, nulla ejus Privilegia locum vel pondus aliquod habent, & meritò pro Interrege censetur*. Exemplis istud declarare pluribus facile omnino esset, missis aliis, unum atque alterum referam. Quem fugit ULADISLAUM ELECTUM

Multi Imperatores contenti sola Electione, Autoritate plena ac integra fungebantur.

In Hungaria Electio sine Coronatione vim non habet.

Sanctionum, legum, vis, potestas à Corona.

CTUM Regem *Hungariæ* fuisse, & pro defensione nostræ patriæ, Marte aperto ad VARNAM, cum potentissimo *Turcarum Imperatore* AMURATHE fortiter, animosè, & magnanimè planè depugnâsse, in eodémque prælio mortem oppetiisse. Sed siquidem *Coronâ Sacrâ* coronatus non fuit, nulla ipsius *Privilegia* momentum aliquod habent. Sic nec MATTHIÆ PRIMI Donationes, totò ferè sexenniò ante Coronationem emanatæ, nisi post Coronationem per eundem fuissent confirmatæ & stabilitæ, vigoris vel firmitatis alicujus sunt. *Hungariæ* certè Reges maximum dignitatis vigorem, decusque à *sacra Corona* petere haberèque existimantur, huic *condere leges salutes utilesque, inutiles antiquare* permittunt. Hanc velut *legem legum* statuunt, hanc pœnarum ac talionum discrimina pensare, huic *juramenta* solennia præstare, huic *hereditates sacras & profanas* adscribere dicarèque, pecuniâque omnia sua, tanquam ad fontem, unde omnia profluxerant redigere, *Hungari* consuevère; unde *Castra* complura, & *Civitates Liberae ac Regia bona sacra Corona* nuncupata, *sanctam & inviolatam obtinent legem*, ut nec Regi ipsi, nec cuiquam alij, mortalium, ad alium usum fructumque

Matthiæ I. electi Regis leges, ante Coronationem latæ, non obligant.

Munia sacra Coronæ propria.

Bona Coronæ inviolatam habent legem.

que conferre (& ut nos loquimur) abalienare liceat. Denique tanta vis ejus est, ut non modò in legem Majestatis peccet, qui illam laderet præsumat, sed in ipsam Religionem & Divinitatem delinquat. Illud admiratione non est indignum, Regna amplissima, antiquissimæque Sclavonia, Dalmatiae, Croatiae, Bosniae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariae, per Reges Hungarorum olim annexa & conjuncta, quæ extra omne dubium aliorum instar Regnorum suis gaudebant Coronis; tantum tamen Regna illa studium & veneratio Angelicæ Coronæ accendit, inflammavitque, ut neglectis propriis Diadematibus, hoc unicum obviis amplecterentur ulnis, & Reges suos, qui hæc Coronam exornantur, agnoscerent: Sic Angelica ista Corona splendorem Coronarum, plurimum Regnorum sua luce obscuravit, ita ut non modò non sit earum amplius usus; verum quò illæ devenerint, vix liqueat. Et quod hætenus adhuc illæ Provinciæ, nomina, memoriam, famamque Regni, quantumvis à Tyrannide Turcica, majore ex parte occupatæ, apud Christianos obtineant, id totum beneficium Sacræ Coronæ acceptum referre debent. Neque intra ambitum Regni Partiumque annexarum, sicut Cælum, vel mundus

Corona
novem Re-
gna, sua
Religione
compre-
hendit.

Corona
Monarchi-
am amat,
& obtinet.

hic alterum Solem; aliam Coronam tolerare potest. Meminimus quidem BOCSKAJO Coronam ab ACHOMATE Turcarum Tyranno transmissam, capitique ejus per ALI-BASSAM impositam fuisse. At quis hujus exitus, patriæque tum temporis fors fuerit? filebo, ne commemorando cicatrices vulnorum nostrorum refricentur & recrudescant. Præsentiam verò in Regni visceribus Coronæ illius, quàm acerbè & molestè sapientiores patriæ Cives tulerint? tam ex Viennensibus Conclusionibus, quàm Constitutionibus Regni, satis superque palàm est; quam quidem nonnulli quondam Regni SERVIÆ fuisse perhibent, inde conjecturam capientes, quòd AMURATHES pulso Rege SERVIÆ, ac RASCIÆ DESPOTA GEORGIO cum filiis captò, & filiâ in matrimonium lectâ, in partem thesauri sui, hanc eandem Coronam recepit, apud quem latuisse illam, vero non est dissimile. Sed nos missâ, & valere jussâ, ministeriò Turcicò, delatâ Coronâ, ad Angelicam Coronam orationem revocemus.

Diximus URBANUM EPISCOPUM, & STEPHANUM BATHORI asservâsse Coronam Regni; his STEPHANUS SIRMIONIS EPISCOPUS, & ANDREAS BATHORI

H

suc-

Corona
patroci-
niò, & mi-
nisteriò
Turcicò
delata
Hungaris,
ut ominosa,
sic re-
jecta.

Opinio de
Corona
Regum
Serviae
verisimilis.

Nobilitas
Hungarica
repetit Co-
ronam.

Novos
Conser-
vatores com-
stituit.

fuccefferant, verum ab iis à *Nobilitate Regni Corona* repetita est: videbatur quippe multis, *non minus indignum, quam periculosum, perpetuam tantæ rei illis custodiam* permittere. Et committitur asservanda, interpositò iurejuran-
dò STEPHANO de ZAPOLYA PALATINO, THOMÆQUE EPISCOPO JAURINENSI. Istorum *Asservatorum seu Duumvirum sacri Diadematis* tempore arcis WISSEGRADIEN-
SIS *Castellanus* fuit LADISLAUS KOLOS, de NÉMA. Qui de more antiquo *Hungariæ* certa quadam & strictissimâ obligationis, & iurisju-
randi formulâ custodiæ & conservationi *Coronæ sacræ* initiabatur suo & Ducis sui nomine.

Quæ cum memoriâ non videatur indigna, huc de verbo ad verbum adscribendam duxi: ut pateat quoque modus, qui in custodia *Coronæ sacræ* olim observatus fuit, evidensque sit Majorum nostrorum studium, sedulitas atque diligentia.

FOR-

FORMULA PRIMA OBLIGATIONIS ET JURA- MENTI DATA THOMÆ EPISCOPO JAURINENSI PRIMO DUUMVIRO SACRI DIADEMATIS.

EGO Ladislaus Kolos de Néma, Castellanus
Castri Wissegradiensis recognosco, & tenore presentium notum facio, quibus expedit uni-
versis. Quod ex quo Reverendissimus in Christo P. D. Thomas Episcopus Jaurinensis, & electus
Agriensis, Dominus meus, inter reliquos fami-
liares suos, me in Castellatum Castri hujus Wis-
segrád, ad custodiam sacræ Coronæ prefecit, & deputavit. Ob hoc promitto eidem sub fide mea
Christiana, ac sub honore & humanitate mea, jurôque per Deum vivum, & per Virginem Ma-
riam, omnesque Sanctos, quod eidem Domino meo EPISCOPO amodò in hoc officio fidelis ero, & fideliter serviam, dictumque Castrum & sacram
Coronam, fideliter custodiam & conservabo. Cæterum, si ipsum Dominum meum Episcopum, aut mori, aut fortunâ adversâ opprimi contin-
gat, Castrum ipsum Wissegradiense, & ipsam Coronam, quoad partem ejusdem Domini mei, & locò sui Venerabili Domino Francisco Prepo-
sito

1. Formula
obligatio-
nis, & ju-
ramenti,
Coronæ
præstiti à
Castellanis
Wissegrád.

sito Budensi, Germano suo fideliter asservabo, & sacram ipsam Coronam, de loco illo, ad quem idem Dominus meus, unà cum Spectabili ac Magnifico Domino Stephano de Zapolya, Comite Scepusiensi, & Regni Hungariae Palatino, reposuit, sine scitu, & libera voluntate, ac expresso consensu nunquam removebo, neque manus meas ad illam apponam, & neque Regiae Majestati, neque Prelatis & Baronibus, neque aliis quibusvis illam assignabo. Quandoquidem verò idem Dominus meus Episcopus, aut in casu praemisso praefatus D. Franciscus Praepositus à me, idem Castrum, & eandem sacram Coronam, quoad partem suam rehabere, meque inde remove, & alium locò mei praeficere voluerit, sine omni difficultate & renitentia, quaesitoque colore, remittam & resignabo. Hoc tamen addito: quòd nec eundem Dominum meum Episcopum, sed neque praefatum ejus Germanum, cum tot hominibus ad Castrum ipsum intromittere tenear, quot me & socio meo Castellano, vel ad nos pertinentibus, potentior seu fortior fieri possit, neque etiam plures gentes, ejusdem Domini mei, vel etiam Germani sui, intromittere & acceptare tenear, quàm est ordinatum, vel quàm socius meus, Castellanus scilicet Domini Palatini, pro tempore habe-

habebit. Si tamen continget, quòd aliquis Potentum Castrum ipsum obsideret, in tali casu, gentes ejusdem Domini mei Reverendissimi, & Praefati D. Palatini, vel Spectabilis ac Magnifici D. Joannis ejusdem filij, aequali tamen numero, cum socio meo pro tempore constituto, pro Castri defensione intromittere sim obligatus. Quòd quoad custodiam & conservationem hujus Castri Wissegradiensis & sacra Corona, debite & precise eandem fidelitatem, quam ipsi Domino meo Episcopo, & consequenter dicto Domino Francisco ejus Germano tenere sum obligatus; etiam Praefato D. Palatino & consequenter dicto ejus filio D. Joanni tenere debeam & sim adstrictus, nihilque plus in hac parte ipsi Domino meo Episcopo, & dicto Germano suo, quàm Praefato D. Palatino, ejusque filio D. Joanni sim obligatus. Quae omnia sub praemissa fide mea Christiana, & sub amissione honoris & humanitatis meae, ac incursione perpetuae infamiae ac perjurij, eidem Domino meo Thomae Episcopo, & Praefato D. Francisco Praeposito, ejus Germano fideliter, inviolabiliter, inconcussèque iterum atque iterum juro & promitto observare. In cuius rei fidem, ac testimonium & robur, praesentes literas sigillò meò propriò, cum propriis ar-

mis nobilitatis meae consignatas, eidem Domino meo Episcopo, & consequenter Praefato suo Germano, dedi & assignavi. Datum in praefato Castro Wissegrad. Annô Domini 1493.

ALTERA OBLIGATIONIS
FORMULA DATA STEPHANO ZAPOLYA
PALATINO REGNI HUNGARIAE SECUNDO
DUUMVIRO SACRI DIADEMATIS.

EGO Ladislaus Kolos de Néma, nomine Reverendissimi Domini mei Thomae Episcopi Jaurinensis & Agriensis Ecclesiarum, &c. Castellanus Castri Wissegradiens. recognosco, & tenore praesentium notum facio, quibus expedit universis. Quod ex quo idem Dominus meus Episcopus Castrum hoc Wissegradiense, & Sacram hujus Regni Hungariae Coronam, de voluntate Regiae Majestatis, & totius Regni, cum Spectabili, ac Magnifico D. Stephano de Zapolya Comite Scepusiensi, & ejusdem Regni Palatino, pariter ac communiter tenet, meque Dominus etiam Episcopus, in Castellanium ejusdem Castri, & custodiam sacrae Coronae, praefecit ac deputavit, vellétque ut ego eundem D. Palatinum de observanda sibi fidelitate, tutum ac securum redderem: Ob hoc promisi eidem, promittoque

tôque sub fide mea Christiana, & sub honore ac humanitate mea, jurôque ad sancta Evangelia, & per Deum vivum, & Gloriosam Virginem Mariam, omnesque Sanctos, quod in conservatione & custodia, eorundem castri & sacrae Coronae, eidem D. Palatino, & si eum aut mori, aut fortunâ adversâ (quod DEUS avertat) opprimi contigerit, Spectabili ac Magnifico D. Joanni ejus filio directè & præcisè eandem fidelitatem servabo, quam Praefato Domino meo Episcopo, & consequenter Venerabili D. Francisco Praeposito Budensi ejus Germano sum obligatus, & quod in hac parte, nihil plus, neque magis eidem Domino meo Episcopo, & ejusdem Germano, quàm ipsi D. Palatino, & dicto filio suo obligatus & obstrictus esse volo. Item: quod contra ipsum D. Palatinum, & consequenter in casu praemisso, contra dictum suum filium, D. Joannem, eorundemque Castellanium praesentem & futurum, & ad eosdem pertinentes, aliquô ingeniô, arte, dolô & fraude palàm vel occultè, directè vel indirectè, nihil omnino in habitatione ipsius Coronae & Castri attentabo, nec attentari faciam, quôdque Coronam ipsam de loco, ad quem in hoc Castro Wissegrad Praefatus Dominus meus Episcopus, cum eodem Domino Palatino

tino reposuit, absque scitu, requisitione, & expressa, liberâque voluntate, & consensu ejusdem Palatini, ad requisitionem & propriam commissionem, dicti Domini mei Episcopi, vel in casu jam expresso, prefati Germani sui nunquam removebo, aut aliò asportabo, vel cuiquam viventi in mundo assignabo, nec manus meas apponam, vel meorum apponi faciam, aut quidquid aliud de ea, quavis viâ excogitatâ, attentabo, vel attentari faciam. Item: quòd prefatum Dominum meum Episcopum, vel dictum suum Germanum, nunquam cum tot hominibus intromittam, quot me & Castellano ejusdem D. Palatini, socio scilicet meo, hominibusque nostris, fortior sive potentior esse posset: & neque in numero plures gentes, ejusdem Domini mei, & Germani sui, ad Castrum, intromittam vel acceptabo, quàm quod est per eundem, & ipsum D. Palatinum jam ordinatum, vel quot socius meus Castellanus scilicet ejusdem D. Palatini, pro tempore habebit. Si tamen contingeret, quòd aliquis Potentum Castrum ipsum obsideret, in tali casu gentes ejusdem D. Palatini, sicuti & D. Episcopi in pari, tum, & in equali numero, cum socio meo, pro tempore constituto, pro Castri defensione, intromittere tenebor. Generaliter
verò,

verò, nihil tale, in negotio hujus Castri, & sacre Corone faciam, quòd honorem ejusdem D. Palatini, vel etiam filij sui, aliquò pacto offenderet, aut ipsi displicentiam, vel damnum aut periculum, vel scandalum aliquod generare posset. Quæ omnia sub præmissa fide mea Christiana, & sub amissione honoris, ac perpetue infamie & perjurij, eidem D. Palatino, dicto Joanni ejus filio, fidelitatem inviolabiliter & inconcussè, iterum atque iterum juro & promitto observare. In cujus fidem, robur, & testimonium patentes literas meas, sigillò meò proprio, cum propriis armis nobilitatis meæ consignatas, eidem Domino Palatino, & consequenter ejus filio dedi & assignavi. Datum Budæ in festo Beati Demetrii Annò Domini 1493.

ULADISLAO ex mortali hac vita decedente, LUDOVICUS SECUNDUS Regnum excepit, qui vivo adhuc patre, in ipsis cunis Regij capitis insigne accepit. Regnante LUDOVICO Corona fuit apud manus EMERICI PERÉNI PALATINI, & post mortem ipsius apud PETRUM PERÉNI relicta fuisse traditur, qui eam cum Joanne ZAPOLYA, quem
I Con-

Ludovicus
II. in cunis
Coronâ re-
dimitur.

Potius
Pro-Con-
servato-
rem.

* *Conservatorem Coronæ* fuisse antea retulimus, suæ fidei concreditam habuit.

Fatalis cla-
des Magna-
tum Hun-
garorum
ad Mohacs.

Post infelicissimam verò ad MOHACS cladem, in qua ita peccatis ejus ævi exigentibus, flos Magnatum, Nobilitatisque, & robur militiæ Hungariæ concidit, quum & Rex LUDOVICUS SECUNDUS, hoc bello occubuit: BUDA pannico terrore deserta fuit, quam SOLIMANNUM ingressum fuisse, inde *tribus ex aurichalco columnis ablati* recessisse, præterea nec ullum crudelitatis vestigium impressisse, *Historiarum* monumenta recitant. Mirum sanè, quòd non modò in amœnissima, cui, ut Author quidam asserit, nullus *Europæ* locus comparari potest, sed & amplissima *Urbe*, & *Arce Regum sede*, sumptuosis ædificiis, cultissima, ornatissimæque; SOLIMANNUS armorum præsidium nullum reliquerit, neque mœnia ejus, murósque, quod multi expugnatores urbium fecêre, *ne nimirum hostium essent receptacula*, diruerit, sicut ATHILÆ quoque (de aliis ut nihil dicam) in GERMANIA, qui captâ ARGENTINA, mœnia illius dejecit, ut cunctis ad illam aditus pateret, unde *via Arx germanicè STRASBURGUM* adhuc hodie nominatur. Sed nondum fatum BUDÆ advenerat, à rabie

Solimanni
in sedem
Regum
Hungariæ
clementia.

Athilæ in
Argentina
destruenda
crudelitas.

ava-

avarissimi & potentissimi hostis, servata divinitus, quia nimirum propitius DEUS hac paterna castigatione contentus, gentem nostram cruenta illa funestaque clade, ad vitæ melioris studium pellicere voluit. Post verò non longa temporis intercapedine, dum *parcitas* hæc animadversionis divinæ feros non correxisset mores, auctis peccatis, in immensum excrevisset Procerum ambitio, fide sublata, contentionibus, rapinis, cædibus, atque bellis certatum esset, adeò; ut nulla *sacræ Coronæ Religione habitata*, in domestici belli societatem, juratus etiam ac perpetuus *Christiani* nominis hostis, evocaretur: *Ira DEI veluti crudelis medicus ægri intemperantis*, haud levioribus usæ remediis ad gravissimam exarsit vindictam, *Budæque* cum optima Regni parte, proh dolor! amissa, & facta prædarum Christianarum receptaculum. WISSEGRADI verò *Coronæ domicilij*, quæ fortuna infortunatissimo bello MOHACSIANO extiterit, altum est apud *Historicos* silentium. Indubium tamen est, *Coronam sacram* vim & periculum Turcarum tunc evasisse, *in præsidio ac tutela DEI*, à quo nobis revelata & data est. Sed postmodum non minùs mirè, quàm miserè jactabatur. JOANNES siquidem ZAPOLYA

Origo vera
ruinæ Hun-
garicæ, so-
cietas belli
miseranda.

Coronæ
velum di-
vinitus da-
tum.

Coronæ
nova tragi-
co-comæ-
dia, Au-
thore Jo-
anne Za-
polya.

Discordia
Hungarica,
bellumque
civile acer-
rimum ob
ambitum
Coronæ.

Ferdinan-
dus Sacra
Coronâ in-
signitus,
fatô ad
ipsum de-
latâ.

Præfectus Transilvania, cum & potentiâ vale-
ret, & virtute sua antea pestilentissimam *Cru-*
ciatorum factionem in ordinem redigendo, fa-
vorem quorundam promeruisset, Regnum sibi
deberi ratus, sollicitatis, ac in suam sententiam
haud paucis *Proceribus* pertractis se Regem ap-
pellari obtinuit, & Coronâ, suâ, & PETRI PE-
RÉNI fidei concreditâ, ex arce WISSEGRAD
privata Authoritate, desumptâ, per manus PAU-
LI ARCHI-EPISCOPI *Strigonienf.* redimitus
est. Istâ præpropere Coronatione, quæ sæ-
vissimorum bellorum origo & causa extitit, fa-
cilè judicare licet, parum tutam fuisse Coronæ
Majestatem. Favebant namque *Regni Optima-*
tum plerique FERDINANDO ARCHIDUCI,
qui sororem LUDOVICI REGIS ANNAM,
in matrimonio habebat. BUDA ab illo sede
Regni, sicut & ALBA-REGALI, ubi Reges coro-
nari consueverunt, occupatâ, & Joannis exer-
citu fuso, fugatâque FERDINANDUS REX
proclamatus, & in ALBA-REGALI sacrâ Co-
ronâ insignitus est. Quam PETRUS PERÉNI
ob quandam injuriam & offensionem à JOAN-
NE desciscens, FERDINANDO assignârat. JO-
ANNES verò sacro *Diademate* privatus, & Re-
gnô excussus, profugus solum vertere, & in Po-
lonia

lonia latere debuit, & partim dolore, partim
virium, ac rerum suarum desperatione, nocen-
tissimô consiliô, ad hostis *Christiani nominis*
opem (horrescit animus meminisse) confû-
git. Quid enim ambitio dominandique libido
non suadet? ut omnia recta & honesta negli-
gant, dummodò potentiam consequantur. Ty-
rannus qui sub spe auxilij perbellam sibi Hun-
gariæ potiundi opportunitatem oblatam, ani-
madverterat, eam gratanter arripuit, & JOAN-
NEM in suam recepit clientelam. Non enim
ignorabat, simili occasione à majoribus suis,
Graciam, Bulgariam, Galitiam, Serviam sub-
jugatam. Quare magno exercitu in *Hungariam*
educto, occupatâque BUDA eam clienti JO-
ANNI tradidit possidendam, quin & sacram
Coronam reddidit. Istud agens, quod *Agar-*
ones solent; qui equos cicuraturi ferocibus cabal-
lis, frænum initio durius non admovent, neque
calcaribus urgent, sed levi cingunt, ac molli vin-
culô, sensim ipsos habituri severius: ratus tum
temporis Solimannus honestius primò circumve-
nire fraude honesta, quàm vi aperta. Quô verò
pactô in barbari manus Corona pervenerit, &
quibus fortunæ telis, tum objecta fuerit, unô,
quod ajunt, verbô explicemus.

Solimanni
usitatum
Turcarum
stratagema
in fallen-
dis specie
clientelæ
Hungaris.

Græciæ &
Hungariæ
par ab ho-
ste fortuna.

Ars Turca-
rum tra-
dendi suos
clientes.

Sacræ Co-
ronæ Con-
servator ab
hostibus
captus.

Coronæ
Religio, &
fatum pro-
digiosissi-
mum, in-
ter se col-
luctantur.

Divinæ
providen-
tiæ argu-
mentum in
genuino
suo opere,
Corona.

Postquam SOLIMANNUS à JOANNE ac-
citus, magno cum exercitu in *Hungariam*
irruisset, PETRUS PERENI, qui jam FERDI-
NANDI partes sequebatur, cum tota familia,
& Regia suppellectile ex arce SIKLOS, tutioris
permanfionis, conservationisque causâ, ad SA-
ROS PATAK fugâ contendens, in via com-
prehensus, unâ cum Corona ad SOLIMAN-
NUM deductus est.

IN quàm magno Corona periculo fuerit, cui-
libet cogitandum relinquo. Eodem enim
tempore, quodam mirabili fato, *omnis Religio,*
salus, decusque Hungarorum, in potestate Ty-
ranni fuere. At verò sævus Tyrannus, divini-
tus fortè excoecatus, nec Religione moveri, nec
salutem æstimare, nec decus curare visus est.
Ubi enim *Viennensem* solvisset obsidionem,
JOANNE cum Proceribus accersito, *Diadema*
& reliqua *ornamenta Regia* ultrò ipsi resignavit.
Quis non miretur pium factum, ab impio Ty-
ranno? Quis precor jam ambigere auit, *sacram*
Coronam, in tutela Præpotentis DEI esse? Quin
igitur hoc exemplo, nostra opinione optima,
magis ac magis confirmamur? quin adhuc con-
fidimus? Nullam in eam quibusvis hostibus esse
potestatem: *hac salva, triumphantéque, patrum*
Re-

Regnum fore incolume, modò perstemus in illa
prisca Religione Apostolica, communia amemus,
promoveamúsque commoda, feramur in Turcas
immortali odio, sit domi pietas, fides, concordia,
quantumvis vi hostili exerceamur, non frange-
mur tamen, cœlitus roborati, & ceu palma pressa
erecti, ex ipsis bellicis vulneribus servati, vitam
virésque resumemus.

JOANNE fatis functo, & Coronâ capiti infan-
tis filij ipsius *STEPHANI utcunque impo-
sitâ, GEORGIUS MONACHUS inter cæteros
JOANNI & matri ipsius ISABELLÆ addictos,
eminebat: qui BUDA à SOLIMANNO per
fraudem & vim occupatâ, posteaquam in *Tran-*
silvaniam cum Regina ablegatus esset, ex arbi-
tratu & voto ipsius rebus minimè succedenti-
bus, accensus indignatione deficit à fide ISA-
BELLÆ Reginae, Coronâque Regni, in sua
manu atque potestate existentem, indiciò ami-
cæ suæ clientelæ *Viennam* transmittit. Quam-
vis nonnulli aliter sentiant: quòd nimirum,
Proceribus *Hungariæ* pacem atque concordiam
urgentibus ipsa ISABELLA, *Diadema* Regiâque
insignia FERDINANDO Regi remiserit. Utut
res se habeat, DEO ità dirigente, ad FERDI-
NANDUM Coronam rediisse, extra omne du-
bium est.

Pia & faci-
lis ad Hun-
garos mo-
nitio Au-
thoris.

* Probabi-
lius est,
nunquam
fuisse coro-
natum.

Ex Transil-
vania missa
Viennam
ad Ferdi-
nandum.

Porro

PORRò errante sic Corona, tantisque exagitata procellis, quæ facies Regni? quæ conditio? turbulentissimus profectò erat status, dum Primores invicem dissidebant, & plus quàm *Vatnians* se prosequabantur odiis, mutuísque gladiis conficiebant. *Namque Civium furor, damna graviora, quàm portis immanis imminens hostis, afferre solet.* Et ut *Livius* dicit: *Factiones civiles fuere, pluribus populis magis exitiò, quàm bella externa, quàm fames, morbiue.*

IN hac igitur discordia nocentissima, quidam *Optimatum* ZAPOLIO, FERDINANDO alij adhærebant, ad motum fortunæ alij plerique movebantur. *Turcarum* colluvies illa barbara, crudelissimâque sæpius evocata in *Hungariam*, adeò hostiliter & crudeliter debacchata est, ut nullis pene lachrymis, vastitates atque strages eorum temporum sufficienter deplorari possint.

SED ipse JOANNES, cum asseclis suis, quid ex amicitia simulata, suppetiisque barbarorum emolumentum accepit? Illud nimirum præcipuum, quòd defensores ipsius, fuerint patriæ dulcissimæ desolatores. Et tam hoc est verum, quàm quod verissimum: quòd *extremum*

Laborante
& conflante Hun-
garia bello
civili, hostis trium-
phat.

Defensio
Turcarum,
causa clau-
dium.

semper amicitia Turcarum sit, & fuerit oppressio, perniciēs, & servitus certissima. Nihil dicam de infinita hominum infelici illa tempestate, in tetram & perpetuam servitutem abducta multitudine. Relinquam *obsidionem Vinnensem.* De SZIGETHI fortissimi propugnaculi amissione nec quidquam dixerò. Conjux JOANNIS cum nato unico, quæ se patrociniò SOLIMANNI muliebri impotentia commiserat, persuasa mirificis hostis blandimentis, speciosissimâque patrociniisimulatione, quam recepit gratiam? In TRANSILVANIAM est à SOLIMANNO relegata, BUDA, quam patri simulata humanitate tradiderat, ereptâ, Regnò expulsa, spoliata est. Quos igitur præterea fructus attulit impia illa, injusta, ac immoderata *Turcarum* societatis ac auxiliij affectatio? Utinam nec nos ætate nostra similem propè experti fuissetis sortem! neque domesticis dissidiis atque tumultibus cursus felicitatis Imperatoris nostri impeditus fuisset! non modò multo sanguine, & labore expugnatum munitissimum STRIGONIUM; sed BUDAM (quam gemina obsidione Cæsar MATTHIAS magnis validisque copiis obsederat) PESTHO, ALBA-REGALI, & infra Budam plurimis præsidiis expugna-

Inimicorum dona,
non sunt dona.

Felicitas
Imperij
Matthiæ
fatò malò
interpola-
ta.

Tyrannis
Turcarum
crevit, di-
scordia
Christiano-
rum.

Duo repa-
gula sapi-
entiae in
eventu re-
rum.

Natura ci-
vium per-
ditorum,
& infide-
lium.

Maximilia-
nus II. Co-
ronatus.

pugnatis, in potestate nostra haberemus. *Christianorum, mi Christe! simultates nunquam non promovent Turcarum utilitates: estque discordia nostra ipsissimum furoris Turcarum, & nutrimentum, & potentiae augmentum.* Equidem cum duobus modis soleant homines sententiam in melius mutare, vel propriis calamitatibus edocti, vel cladium alienarum exemplō admoniti: Opto ex animo, ut jam tandem malis nostris eruditi, vel deinceps reddamur cautiores. Sed vereor, ne *vetustissima* hæc fabula, *surdus*, quod ajunt, *narretur*. Adeo enim quorundam vindictæ cupiditas levi de causa concepta occupavit, ac inflammavit animos; ut perire cum illis quos oderunt, quàm servare patriam, cui nati sumus, cupiant; & malint contumaciam cum perniciæ, quàm obsequium cum securitate. Quid autem ad naturam anguium, ac viperarum propius ac affinius, quàm isthæc impietas? Verùm positis querelis odiosis, institutum nostrum persequamur.

SUPERSTITE adhuc *Cæsare* FERDINANDO MAXIMILIANUS filius à Regnicolis in Regem adoptatus, cui *Coronam* pater ultrò lubensque detulit. Eluctata enim ex clade civili, velut apud *Cives* suos parùm secura, tutelæ *Au-*
stria-

striaeorum ac amoris se concredidit: quando nimirum spretis nostri generis, & sanguinis Principibus, quorum scelere *questita potentia*, diuturna esse non potuit: partim Regiis hæredibus exhaustis: novum *Augustæ domus Austriacæ Imperium* acquisivit, ubi velut extra turbas patriæ in pacato consisteret, salutem & gloriam ex propinquo loco promoveret.

MAXIMILIANUS verò filium suum RUDOLPHUM, patris secutus exemplum, Regem designavit, & consentientibus Regni Ordinibus, eidem Regnum & *Diadema* publicè resignavit. Non minùs laudabiliter certè, quàm sapienter Principes fecerunt nostri, qui non tam sibi, quàm Patriæ nostræ consultum volentes, maturè dum adhuc in vivis essent, Regno providerunt, non ignari, *naturam mortalium, ut esse avidam imperij; sic impatientem Regiæ dignitatis consortij, novisque & magnis conatibus opportunos esse transitus rerum, & quantum post fata Regum mali atque periculi, nisi maturè de successore prospectum sit, consequatur.* Siquidem scissis in orbitate, varias in factiones Proceribus, *Respublica*, veluti navis sinè nauclero, seditionum fluctibus, non rarò jactari, vel etiam mergi solet, cujus do-

Corona
novò ho-
spitiò Do-
mùs Au-
striae ex-
cipitur, ac
redit ad
Imperij
Romani
societa-
tem.

Rudolpho
vivo patre
coronatur.

Laudabilis
mos prin-
cipum in
successori-
bus tem-
pestivè
dandis.

Quia præ-
occupan-
tur pluri-
ma mala.

mestica obvia, & ea satis luctuosa sunt exempla. *Electio* verò Regum Hungariæ, omnium Ordinum consensu, quidem olim in campo RAKOS inter arma fieri solebat; ast perquam rara est, armatæ potissimum multitudinis, concordia. Inde evenit frequentius, ut qui robore, viris, clientelisque potentior extitit, ejus ad nuntum Reges creati sint, unde *libertas Electionis* interdum intercipiebatur; non sine legum maximo præjudicio.

IN RUDOLPHI verò IMPERATORIS & REGIS nostri manu ac potestate *Corona* fuit usque ad annum 1608. Nec sine ingenti Divinæ providentiæ beneficio id contigisse quilibet æstimare potest; ut *sacra Corona* inter Penates *Augustissimorum Regum*, qui *Imperatoria* fulgebant dignitate, à *Septuaginta plusminus annis*, totòque illo tempore, quò & acerrimum cum *Turcis variante fortuna*, *victoriæque* bellum gessimus, & domesticis dissidiis motibusque patriæ conflictati fuimus, Conservata fuerit; donec in tutelam gratissimæ pacis, cum insigni decore patriæ restitueretur. Demum postquam in *Viennensi* tractatu, nescio quo divino animorum instinctu, conclusum fuisset; ut *sacra Regni Corona*, in patriam reduceretur, & in

Augusta
Domus
Austriaca
70. annis
conserva-
vit Coro-
nam.

Divinus
zelus pro
Corona
Hungaro-
rum.

ea reddenda *Cæsar Rudolphus* difficilior cogi, non peti videretur; CÆSAR MATTHIAS Regni Hungarici tunc GUBERNATOR & *actorum Arbiter*, vocato ex *Hungaria, Austria*, atque *Moravia* exercitu, PRAGAM versùs movit, ac SACRUM hunc THESAURUM, maxima omnium HUNGARORUM congratulatione, quasi postliminiò reduxit. Qua de re infra acturi paulò fusiùs. Nunc commodè videtur, *sacra Corona* & cæterorum insigniorum Regalium brevissimam instituere *descriptionem*.

EST itaque FORMA SACRÆ CORONÆ aurò solidò, artificio sculpturæ magis cœlesti, quàm humanò, in orbem fusa: à cujus latiore circumferentia pariter *pinnae florentes forma triangulari* similiori circummeminent, quatuor angulis rectis: absides se mutuò intersecantes, desinunt in *Crucem*. In ipsa verò circumferentia fronte recta, *Imago Salvatoris nostri Pomum* tenentis; ex adverso *Diva Matris Virginis*: & deinde sacerrimus *Apostolorum ordo*, *Regumque*, ac *Imperatorum, Martyrumque Christianorum*. Ut videre licet, *literis Græcis*, in cujuslibet imaginis, aureis vultibus, ac propriis trophæis per corpus totum, usque ad *crucem* summam mutuò consequuntur, interjectis

Expositio
Matthiæ
Cæsaris
pro Coro-
na in Bo-
hemiam
felicissima.

Descriptio
Coronæ
digna con-
sideratio-
ne.

Pinnae tri-
angulares
novem.

Imagines
Salvatoris,
Mariæ,
Apostolo-
rum, Impe-
ratorum,
Martyrum.

Gemmæ
preciosæ.

Appendi-
ces, ac in
aures de-
pendentes
catenulæ
novem.

Significa-
tio novem
Regnorum
sub Coro-
na.

Novena-
rius nume-
rus Coro-
næ sacer.

cuilibet *sacrae Imagini* gemmis ac unionibus. Atque ut hæc non planè ex vulgari habitu ac more; sic istud planè notabile: Ab aurium naturali parte utraque, gemmæ preciosiores candicantes dependent, *appendices* veluti locò *inaurium*, quæ ad levem sacri capitis motum, mutuâ quasi harmoniâ se commovent: ut aurem utramque *Divinæ* humanæque consecrando *Iustitiæ*; omnia ad *Divini Nominis gloriam, famamque bonam, & existimationem Reges* referant. Aut etiam *Catenulæ* illæ novem, novemque in *frontali, & occipitali Coronæ parte, Pinnae radiantes*, majusculis unionibus intra certa spatia, Regnorum novem; ac Provinciarum Regno Hungariæ incorporatarum, *Dalmatiæ* utpote *Croatiæ, Sclavoniæ, Serviæ, Bosniæ, Galli- ciæ, Lodomeriæ, Bulgariæ, Cumanie* potestatem & splendorem indicant. Neque enim frustra illud institutum esse censeo, quandoquidem in pinnis, gemmis, figuris, inaurium appendicibus, tam accuratè, adeoque diligenter, *numerus novenarius* observatus fuerit. In hoc enim cubus geminus, nempe bis quatuor, & triangulus, scilicet inter tria, quatuor item lineæ, singulis duobus punctis definitæ, continentur: sicque paris imparisque, & adeo totius numeri

inte-

integritas & perfectio explicatur. Quibus ergo curæ cordique est *Mysteria* investigare *nume- rorum* atque proportionum, & vel unionum, preciosorumque lapidum, qui *Coronam sacram* ornant, significationem; intendant ingenij sui nervos mihi quod videtur, citra præjudicium dicam. Divina perfecta esse debent, talis *Corona* hæc, hujusmodi Reges exigit, hi populos tales reddunt, sicque demum felix Regnum & perfectum, *durant verò perfecta, perficiente Deo*. Sed totum *Coronæ* decorem, cum sacris imagi- nibus, intima sua significatione nihil aliud an- nuere censeo; quàm ut Rex coronatus, ad vi- gilantiam ipse, adeoque omnis gens *Hungaro- rum*, quæ felicissimè *fidei Apostolicæ* initiata fuit, ad eandem penitus cognoscendam, co- lendam, amandamque, imò armis propugnan- dam, quàm constantissimè admoneatur.

Symbolum
pietatis, ac
Religionis
Apostolicæ
colendæ,
& amandæ.

Dicendum præterea jure optimo videtur de adjunctis etiam *Coronæ* Regalibus orna- mentis; quæ quidem præterquam quòd ad Co- rationis solennitatem necessariò requirun- tur; Regem coronatum arcanis etiam documen- tis, ad Axioma Regium bene pièque sustinen- dum admonent.

Adjuncta
Coronæ
Regalia in-
strumenta.

Pallium

Pallium
aut trabea
Divi Ste-
phani ura-
nei colo-
ris.

Pallium enim sive Regale Paludamentum D. STEPHANI, non tam vetustate & censu, quàm Religione picturæ admirabile est; ex serico factum, uranei coloris, cui DEI thronus & Apostoli omnes, cum Divina Majestate parte una; parte altera triumphus Christi a Cruce, ex auro contexti, in palmatæ vestis speciem. Aut si quis exactiorem hujus trabeæ sacrae delineationem habere velit, sequentia peculiari studio inde desumpta, contempletur.

In dorso circumcirca, infra cingulum hæc habentur verba: Indictione 14. à Stephano Rege, & Reislæ Regina, casula hæc operata & data Ecclesiæ sanctæ Mariæ, sitæ in Civitate Albenfi.

Inter scapulas ad Imaginem Christi hæc extant: Hostibus en Christus prostratis emicat altè.

In humero dextro ad Imaginem B. Virginis, hæc leguntur:

Emicat in cœlo sanctæ Genitricis Imago.

In humero sinistro ad Imaginem B. Joannis Evangelistæ:

Dat summo Regi famulatum concio Cœli.

In summitate supra fimbriam à tergo:
Sessio regnantem notat, & Christum dominantem.

Circa collum ex sinistra parte Crucifixi:

O

O spes certa salutis.

A dextra parte Crucifixi majusculis:

R. R. E. T. O. B. UMBRA.

Quarum literarum *mysterium*, non nisi Authori ipsius, D. STEPHANO notum: quas divinando si quis velit interpretari, si quid ad rei veritatem facere videretur, sic liceret:

Regina, Romanæ, Ecclesiæ,
Totiusque, Olympi, Beata,
Virgo, Maria, Bellicosi, Regni,
Advocata. Vel verò secundum circumstantiam: Rex Regum Est Triumphator Orbis Benedictus. Virgo Maria Beata Regina Angelorum.

Si hæc de DEO aut Christo dicantur, constat optimè sententia, & magis propriè quàm si ad Benedictum Pontificem referamus. Si verò ad D. STEPHANUM; verè illum Benedictum fuisse dicemus, qui fidei Christianæ, non in HUNGARIA duntaxat, sed ad SARMATAS usque & GETAS propagator fuit. At quòd literis UMBRA, puncta non sint apposita; dictionem proinde unam per se constituere videntur.

L

Unde

Umbra,
sine punctis,
mysterio non caret.

Pallium
aut trabea
Divi Ste-
phani ura-
nei colo-
ris.

Pallium enim sive Regale Paludamentum D. STEPHANI, non tam vetustate & censu, quàm Religione picturæ admirabile est; ex ferico factum, uranei coloris, cui DEI *thronus* & *Apostoli* omnes, cum Divina Majestate parte una; parte altera *triumphus Christi* a Cruce, ex auro contexti, in palmatæ vestis speciem. Aut si quis exactiorem hujus trabeæ sacrae delineationem habere velit, sequentia peculiari studio inde desumpta, contempletur.

In dorso circumcirca, infra cingulum hæc habentur verba: Indictione 14. à Stephano Rege, & Reislæ Regina, casula hæc operata & data Ecclesiæ sanctæ Mariæ, sitæ in Civitate Albenfi.

Inter scapulas ad Imaginem Christi hæc extant: Hostibus en Christus prostratis emicat altè.

In humero dextro ad Imaginem B. Virginis, hæc leguntur:

Emicat in cœlo sanctæ Genitricis Imago.

In humero sinistro ad Imaginem B. Joannis Evangelistæ:

Dat summo Regi famulatum concio Cœli.

In summitate supra fimbriam à tergo:
Sessio regnantem notat, & Christum dominantem.

Circa collum ex sinistra parte Crucifixi:

O

O spes certa salutis.

A dextra parte Crucifixi majusculis:

R. R. E. T. O. B. UMBRA.

Quarum literarum *mysterium*, non nisi Authori ipsius, D. STEPHANO notum: quas divinando si quis velit interpretari, si quid ad rei veritatem facere videretur, sic liceret:

Regina, Romanæ, Ecclesiæ,
Totiusque, Olympi, Beata,
Virgo, Maria, Bellicosi, Regni,
Advocata.

Vel verò secundum circumstantiam: Rex Regum Est Triumphator Orbis Benedictus. Virgo Maria Beata Regina Angelorum.

Si hæc de DEO aut Christo dicantur, constat optimè sententia, & magis propriè quàm si ad Benedictum Pontificem referamus. Si verò ad D. STEPHANUM; verè illum Benedictum fuisse dicemus, qui fidei Christianæ, non in HUNGARIA duntaxat, sed ad SARMATAS usque & GETAS propagator fuit. At quòd literis UMBRA, puncta non sint apposita; dictionem proinde unam per se constituere videntur.

Umbra,
sine pun-
ctis, my-
sterio non
caret.

L

Unde

Magistra-
tus, ima-
go, & um-
bra DEI
est.

Externus
habitus fa-
cer, inter-
num decus
designat.

Scep-
trum
Hungari-
cum differt
à forma
usitata.

Unde sensus erit: *Regni Cœlestis illius & Spiritu-
alis, terrenum hoc, umbram esse.* Magistra-
tus enim est summi DEI imago, & umbra, &
in hoc sæculo *una lex Regibus* cum reliquis ho-
minibus posita est, nempe: *Quòd pulvis & um-
bra sumus.* Aut quòd pictura hæc sacrarum
Imaginum in sacra veste; *umbra tantum sit re-
rum existentium.* Nihil profectò ex sacro hoc
picturæ habitu ad naturam boni Regis veriùs;
nihil ad Regiam dignitatem antiquiùs; quàm ut
Deum cujus imaginem gerit in terris, agnoscat,
& colat: sanctitatem, justitiam, cum Religione
observe in violatam: & *fide Christiana* propu-
gnata, exoptatam de hostibus referat victoriam:
præmia denique rei bene gestæ, non in terris,
sed cœlis expectet.

Scep-*trum* porro, quod *Archi-Præsul Strigo-
niensis* Regi coronato traditurus, *Virgam
veritatis & justitiæ* nuncupat; nonnihil à com-
munibus Regum sceptris differens, brevius,
summitate rotunda, simillimum clavæ rotun-
dæ Hungaricæ: quo belli instrumento, præter
morem aliarum gentium apprimè soli Duces
Hungarorum delectantur: *pugnandum pro Le-
ge, & pro Grege*, quoties necessitas urserit, ad-
monet.

Pomum

Pomum aureum aut sphaera cui Crux inhæret,
arcanò rei sacramentò fortunæ volubilita-
tem denotat. Nimirum, ut globus est versati-
lis; ita & fortunam Regum haud esse firmam
atque stabilem, verum multis injuriarum atque
periculorum telis obnoxiam; facillimè sum-
mum dignitatis illorum fastigium, de uno, in
aliud devolvi; *amore tamen Christi*, qui orbem
& sphaeram hujus mundi universam, sacro suo
sanguine mercatus est; populo sibi divinitus
commisso, Regem cunctis postpositis periculis,
atque adversitatibus, imperare debere; judi-
ciumque & justitiam ita administrare; ut ju-
dicio supremi Judicis vivorum & mortuorum
satisfacere possit. Pomum aureum primus ex-
cogitasse fertur CONRADUS IMPERATOR,
& quidem quo Cæsares utuntur: (nam de no-
stro contrarium constat) quod aperiri & claudi
potest, in eoque terra inclusa habetur, argu-
mentò: *Monarchas in maximo fastigio dignita-
tis constitutos; humum, cineremque, aquè ac cæ-
teros mortales esse.*

Gladius porro DIVI STEPHANI, veteri
forma in mucronem rectum desinit:
quem ille victis tot *fidei Christianæ* hostibus,
utendum futuris Regibus, in simili causa con-

Pomum
aureum
cujus rei
sacramen-
tum?

Conradi
Imperato-
ris aureum
pomum
concavum,
in quo ter-
ra clausa.

Gladius
Divi Ste-
phani, sa-
cratus de-
fensionis
Regni.

L 2

secra-

Cur in Co-
ronatione
soleat à Re-
ge vibrari
ad M E.
OR. (+) OC.
SEP.

fecravit: quem etiam *more Hungarico* peculiari, Rex coronatus, sub dio in illustri tumuli conspectu, eques prono cursu conscendens, versus quatuor mundi plagas vibrare solet, quacunque parte hostibus infestantibus, bellum hoc pacto interminatus: *imitatus Romanorum* (ut ait *Bonfin.*) *exemplum, quò à columna campi Martij, in partem belli transferendi, Consul hastam jacere consueverat.*

Chirothe-
cæ. Co-
thurni.

Chirothece denique & Calceamentum DIVI STEPHANI, quibus sinceritas morum, & innocentia Regis significatur.

Buda Me-
tropolis
non est lo-
cus com-
modus pro
Coronæ
custodia.

Jam verò, locum custodiæ sacræ Coronæ consideremus. Neque mirum videri debet, quòd veteres illi *Hungari*, florentissimo totius Regni statu sacram Coronam, BUDÆ, sede Regia, servatam noluerint, (exemplò Imperij ac aliorum Regnorum, quæ Coronas in potestate Regum non relinquunt, sed aut Collegiis sacris illas commendant, aut munitis ac secretis locis concedunt) siquidem quòd ab omnibus omnium pene gentium populis illa frequentaretur; & ut fieri solet, in tanta hominum frequentia, & negotiorum, actionumque varietate, rerumque vicissitudine, plerumque diversas aleret factiones;

nes; graviusque experiretur pericula: existimabant ibi *sacrum Capitis Regij ornamentum*, in quo tantum est momentum, discrimine aliquo non cariturum. Proinde extra conspectum, consortiumque hominum, in loco quieto, securo, ab ipsa natura dato, munitissimo, excelsissimoque monte, & tanquam cœlesti domicilio WISSEGRADO reponebant. Et quidem ea cura, & sollicitudine; ut nec Custodibus sacræ Coronæ adyta, quoties liberet ingredi, nec aliis quibusvis, qui Religione *Diadematis sacri* ducti, domicilium ipsius vel à limine salutare cuperent; permitterentur. At tandem maxima *Hungarorum* calamitate, & fati iniquitate, occupatâ ab hostibus *Hungariâ*, locus hic mutatus; ipsa etiam salus & gloria *Hungarorum* vacillare & mutari visa est. Nuper fuerat arx WISSEGRAD favente Numine auspiciis Inclyti CÆSARIS MATTHIÆ ab hostibus recuperata, & nobis restituta, ubi ipsa adyta sacræ Coronæ, magna cum veneratione ac lætitia, à triumphante Imperatore conspecta & lustrata, recenti tenemus memoria. *Faustissimo omine ac præludiò futuri eventus; hunc eundem fore, qui aliquando sacram Coronam, patriæ, sicut jam factum est, restitueret.* Quod

Wissegratum, locus excelsissimus, in Hungaria Coronæ dicatus.

Mutatus, mutatâ Regni fortunâ: mutata gloria, salusque.

Adyta Coronæ lustrata à triumphante Matthia C.

quidem castrum WISSEGRAD, *domicilium Coronæ*, si cum *Posonio*, ubi *sacra Corona* modò sedem figit, conferas; nihil ferè ad *sacra Coronæ* commoditatem, præter loci celebritatem afferri potest.

Sed quantò triumphò, quæve gentis *Hungaricæ* gloriâ, immortalis verò *MATTHIÆ CÆSARIS* fama, *sacra Corona*, à *Rudolpho Secundo* remissa; quo plausu ac lætitiâ tot gentium excepta, reducitur sit; satis explicari scriptò à me nequit. Facturi id fortè alij, quibus plus est ingenij & ocij. Labet tamen hoc loco utriusque *Matthiæ Regis*, circa *sacra Coronæ* recuperationem, contemplari & comparare fortunam.

Matthias Primus, Coronam armis, sanguine, præciò, recuperat.

Matthias Secundus, amore, virtute, felicitate.

MATTHIAS *Primus*, postquam acerrimum pro recuperanda *sacra Corona*, bellum cum IMPERATORE FRIDERICO *Tertio*, non sinè multa sanguinis effusione gessisset, illatis & acceptis damnis quam plurimis; non priùs tamen, quàm sexaginta millium aureorum præciò exolutò, eam obtinere potuit. Contrà *MATTHIAS Secundus*, quo nullus *Secundior, Hungariæ* tunc *Cæsaris* nomine GUBERNATOR, vigore constitutionum VIENNENSIIUM,

SIUM, de restituenda *Corona* impulsus; armata manu, Duce exercitûs Hungarici Comite GEORGIO THURZO, *Bohemiæ* ingressus, castra ad PRAGAM fixit, *Cæsaremque* graviter urfit. Qui tandem adactus, quasi fraterno istud deberet amoris, & insignibus illius meritis; per CARDINALEM FRANCISC. DIETRICHSTEIN EPISCOPUM OLOMUCENSEM, (qui laudabilem in legibus concordia inter *Cæsarem & Archiducem* fratres sanciendo, præstitit operam) PROCERESQUE BOHEMOS; altero PRAGÂ lapide, eam resignavit, maximâ totius exercitûs Hungarici lætitiâ ac tripudiò. Atque sic sinè sanguine & cæde *Coronam* adeptus MATTHIAS, pulcherrima comitante militia, VIENNAM primò; deinde POSONIUM ad felicem Coronationem, tanquam præclarissimum reductionis stipendium recipiendum, properavit. Ipsa verò *sacra Corona*, sacrò Conservatoriò obsignatò, & auratò tegumentò superinductò, triumphali curru Regis imposita, assistentibus *Hungaris* plerisque, & velut Antesignanis in triumpho præcedentibus, milite prætoriano comitante, inter tubas & tympana, inter gaudantium voces, & gratulationum plausus, ex arce devecta, & in templo *Divi Martini* collocata die

Comes Georgius, Dux Coronæ restitutor.

Triumphus Coronæ redeuntis in conspectum Hungarorum.

Sacra Corona fe-
ipfam do-
nat in præ-
mium me-
ritorum,
Divo Mat-
thiæ.

die S. Elisabethæ annô 1607. ô diem illum bis felicem ! quô & *sacram Coronam*, longissimô exiliô reducem, ac triumphantem vidimus : & *Matthiæ Excellentissimi Principis*, pro tantis meritis ac laboribus, *Capiti Augustissimo*, unanimi voto, communibûsque omnium Ordinum suffragiis, & faustissimis acclamationibus, per manus ARCHI-EPISCOPI STRIGONIENSIS CARDINALIS FRANCISCI FORGACS imposuimus.

Gloria me-
ritorum in
Hungaria,
Divi Mat-
thiæ Cæsaris æterna.

Imperium
ipsius in
Hungaria
pacatum,
& tran-
quillum.

VIvet profectô vigebitque, justis decorata præconiis à grata posteritate, MATTHIÆ Cæsaris virtus insignis, atque gloria. Quid enim hac re elogio dignius ? quid jucundius ? post ejus Coronationem in Regem Hungariæ ; exterminatas ex dulcissima nostra Patria hostium technas ; cessisse inquietorum contentiones, odia, simultates antiquatas : concidisse feroces atque superbos æmulatorum animos : sanguinolenta dissipata consilia ; sublata priorum temporum acerbitate, ac vastitate horrida ; affuisse nobis, quasi Cœlô demissam, exoptatam pacem & tranquillitatem : cum qua florent leges nostræ, atque illam juris dicundi potestatem, quæ bellico furore conticuerat ; in usum revocatam ac restitutam : quo vel ipso nomine, meri-

meritô nostra triumphat & exultat Hungaria. Felices nimirum Nos ac beatos ! qui perfuncti tot calamitatibus ; aurea hæc consecuti sumus tempora : optoque animitus ; ut sint perpetua, sint stabilia : nec nobis hæc, ulla nova interturbet molestia, aut calamitas.

Utinam
æquè fe-
lix ac diu-
turnum.

Cui verò præter Inclytam Cæsaris felicitatem ; hanc tantam bonorum copiam & contextum rerum prosperarum adscribam, nisi *Angelicæ Coronæ* ? Ad quam deûn veluti cumulus, & Coronis, accessit societas individua, Regni amplissimi *Bohemica Coronæ* : atque Augusta Cæsareæ dignitatis Majestas ; quam utramque *sacra Coronæ*, suis auspiciis quasi attraxit, & sibi favorem, roburque pene totius Christiani orbis conjunxit, conciliavitque.

Coronæ
auspiciis
suz sancti-
tatis, post
se trahit
Regna ac
Imperia.

Modus verò *Resignationis sacre Coronæ, & restitutionis novi Duûmviratûs SACRI Diadematis* (ne hoc quoque lateat posteritatem) hic fuit. Finita feliciter Coronatione MATTHIÆ SECUNDI, *Status & Ordines* inter reliquas COMITIORUM LEGES, communi consensu, DECRETO de sacro Duûmviratu Diadematis restituendo sancitô ; Regiam Majestatem orârunt, ut hoc tam divinum &

Resignatio
facta 1608.
à Matthia
Cæsare.

immortale *restitutionis sacra* CORONÆ Hungaris re ipsa præstaret beneficium : illamque in præsentiarum Regno resignaret : simulque *Regia Majestati* quatuor ex *Magnatibus* nominarent, quorum ex numero Rex binos eligeret *Coronæ Asservatores*. Pensata verò ratione personarum, suæ Majestati, PETRO de RÉWA, COMITI de THUROCZ, & STEPHANO PALFFI de ERDEOD, COMITI POSONIEN. id curationis ac provinciæ, dare visum est : strictissimò exactò ab eis, in Procerum & Consiliariorum frequentia, fidei & diligentiae sacramentò. Ubi autem *Corona* arcule ferreæ serâ inclusa, ex conclavi Regio solenniter in turrim *Regij Castri Posoniens.* Primoribus Regni comitantibus deferretur ; eamque PRINCEPS CAROLUS à LIECHTENSTEIN, STEPHANUS ILLYÉSHÁZI tunc PALATINUS, & LEONARDUS HELFRID à MEGGAUU, Primarius REGIS CUBICULARIUS clausam, CONSERVATORIBUS traderent ; ipsos ut arcam referarent, & thesaurum ostenderent *Conservatores* interpellârunt. Quò factò, *Coronam* sublatam coram adstantibus, alter *Conservatorum* demonstravit, semel, iterumque percontando : legitimam, vetustissimamque illam *Coronam*

Petrus Révay, & Stephanus Palffy ab Ordinibus Regni in Comitibus electi, novi Duumviri sacri Diadematis.

Resignatores præfentes ad Coronam.

ronam recognoscerent ? Quibus affirmantibus, *Coronamque* singulari devotione exosculantibus ; recondiderunt, reconditoriò obsecratò, sigillisque certorum Procerum communitò. Quàm autem hoc munus *Conservatorum* curarum plenum sit, & sollicitudinis ; quivis facile vel ex *Coronæ* recensitis vicissitudinibus & periculis metiri ; ex *juramento* quoque eorundem colligere potest. Cujus quidem hæc *norma est*.

Reconditorium sigillis Procerum munitum.

Difficilis & periculosa provincia, Custodia Coronæ.

FORMA SACRI JURIS-JURANDI, PRÆSTITI à SACRI DIADEMATIS MAGISTRATU DUUMVIRATUS :

D. PETRO RÉWAI COMITE THUROCENSI.

D. STEPHANO PALFFI COMITE POSONIENSI.

Quoniam sua Majestas Regia, atque omnes Status & Ordines Regni Hungariæ, in præfenti generali Diæta Posoniens. congregati, sacram ejusdem Regni Hungariæ Coronam, simul cum omnibus, ejusdem Clenodiis, fidei & custodiæ meæ, concedere dignati sunt : Ideò juro per Deum vivum, quòd ego Sacra Regiæ Majestati, ac dicto Regno Hungariæ fidelis & obediens ero, dictamque Sacram Regni Coronam, summa fide, diligenti cura, vigilantia,

Formula vetus juramenti Custodum Coronæ.

ac sollicitudine, custodiâ, asseruabo: sinè præscitu & voluntate suæ Regiæ Majestatis & Regni, neminem ad illam visendam & perscrutandam admittam; aut alieno illam tradam; atque quolibet anno certis temporibus frequenter huc Posonium me conferam, & locum conservationis dictæ Sacræ Coronæ, diligenter perscrutabor & inspiciam; ac ut salva semper & secunda persistat, omni diligentia & fidelitate curabo: ac si quid suspicionis & hostile, in januis, feris, vel parietibus animadvertero; de eo confestim Sacram Majestatem suam Regiam, vel Palatinum edocebo. Item: si quem motum vel tumultum, in Regno hoc oriri contingeret; de illo quoque ad Majestatem suam Regiam, & dictum Palatinum subito referam; & ad custodiam dictæ sacre Coronæ, majus præsidium humiliter petam: ac in persona mea ad mortem, & vitæ meæ exitum, fideliter & constanter illi assistam; omnéque periculum pro posse meo, ab illa avertam; sic me DEUS adjuvet.

Coronis
Coronæ
adoptata.

Nunc sub finem, Coronidis vice, quâ Coronâ Regiæ Hungariæ coronentur; paucis insinuare operæ precium visum. *Historici*, saltem quos mihi legere contigit, quoties Reginarum Hungariæ Coronationes commemorant,

rant, nonnulli quidem, præsertim externi, *sacra Coronâ* Coronatas tradunt: alij sinè distinctione Coronarum; inaugurationem illarum describunt. Sed diversâ Coronâ Reginas coronari; tam ex vetustis Privilegiis, quàm legibus nostris, manifestum est. Ipsissimâ enim *sacra Coronâ*, caput duntaxat Regis redimiri solet, & sic demum plenarium adipiscitur Imperium. Reginæ verò, ab *Archi-Episcopo Strigoniensi*, dextro solummodo humero hæc Corona admoveatur; nec vana de causa. Existimo enim hac insigni & Regiâ *Ceremoniâ*, *mysterium Creationis fœminæ, quæ dextro latere viri desumpta est, adumbrari: dextor latere CHRISTI ortam esse Ecclesiam*: aut certo & medio ordine ac limite, fœmineum Imperium collocari: Reginam nimirum; sociam in tolerando atque bajulando gravi difficilique regiminis onere opitulaturam; tanquam sexum imbecilliorum decere *obsequii gloriam*. Quiddam simile est apud *Gallos in Lege Salica*, quâ fœminæ jure successionis hæreditariæ prohibentur; nec aliter, nisi vicario nomine legitimi Imperij honestantur. Peculiari proinde Corona, quam ipsa *Regina* in eum sibi comparare consuevit usum; ab *Episcopo Wesprimiensi*, cui ex veteri

Diversitas
Scriptorum
de Coronatione
Reginæ.

Reginæ
Capiti Corona non
imponitur,
sed tantum
humero
dextro.

Jus Episco-
pi Westp-
mieni. Co-
ronandæ
Reginæ.

Mariæ Lu-
dovici Pri-
mi filiæ,
singulari
lege Coro-
na data
tanquam
Regi.

Palatinus
& Proce-
res, Regi-
næ Coro-
nam impo-
nunt.

Privilegio id competit; coronatur, & solenni pompa sacratur. Hanc solennitatem *Franciscus Forgács Episcopus Varadiensis*, Cancellarius quondam Hungariæ, in sua historia tempore Coronationis *MARIÆ*, consortis *MAXIMILIANI* observatam, locuples testis est. Unicam *MARIAM* filiam *LUDOVICI*, ob præclara merita, gratissimamque memoriam pij, & nunquam satis laudati Regis Patris sui, præter morem *sacrâ istâ Coronâ* redimitam & consecratam esse; extra omne dubium est; quæ proin nec *Regina*, sed *Rex* nuncupatur, inscribiturque. Recordor me in *historia* quadam *Hungarica*, cum præfatione *Justi Lipsij* edita, legisse; *BEATRICEM* conjugem Regis *MATTHIÆ*, à *PALATINO* fuisse Coronatam. Cujus Historici hæc sunt verba: *Comes* inquit *magnus* interrogat Regem, an *Diadema Regium* velit *Reginæ* imponi? & cum Rex annuisset, ille idem *magnus Comes*, & reliqui *Magnates*, in caput *Reginæ* Coronam imponunt. Author etiam est *FRANCISCUS FORGACS* (ut obiter istud attingam) inter *PALATINUM* & *ARCHIEPISCOPUM STRIGONIENSEM* tempore Coronationis *MAXIMILIANI SECUNDI*, fuisse ortam quæstionem, an *Archi-Epi-*
sco-

scopus, vel verò *Palatinus* Regem coronare debeat? & cognitionem illius controversiæ, Statibus Regni delatam; quam tamen mors *PALATINI THOMÆ NADASDI* sustulit. Sed quid juvat in controversiam trahere, quod manifestissimum est? & qui vel primis labris *Historias*, & Regni *Hungariæ* constitutiones degustaverunt, perspicuè nōrunt; Reges gentis nostræ Coronandi, sacrisque Regalibus initiandi, ab initio semper munus *Archi-Præfulis Strigoniensis* fuisse, & nunc esse: Reginas verò *Diademate* inaugurare atque Coronare, *Westprienfi Præfuli*, qui & *Cancellarius Reginæ* esse consuevit, singularis Privilegij prærogativâ, incumbere. Quemadmodum suo isthoc munere, in felicissima *Regina ac Imperatricis Augustæ ANNÆ*, *Augustissimi Caesaris nostri MATTHIÆ Consortis Coronatione*, Reverendissimum *D. FRANCISCUM ERGELIUM*, qui *Westprienf.* hoc tempore gubernat Ecclesiam, perfunctum fuisse vidimus.

Jam superest, ut ad vos *HUNGARI FORTISSIMI*, cum quibus communis mihi est patria, convertam orationem. Vestræ omnium felicitati abundantissimè hoc tempore satisfecit præpotens *DEUS*, dum *sacram Coronam*,

Privilegi-
um Regis
coronandi
Archi-Epi-
scopi in-
violabile.

Reginæ
Coronandæ
Westp-
mienfis
Præfulis
jus anti-
quum.

Admonitio
ad fortes
Hungaros.

Ut felicitatem à Corona agnoscant.

Ut pro Corona DEUM orent.

Tres hostes Coronæ summo opere caveant.

nam, quam non tam injuriâ temporum, bel-
lorumque necessitate; quàm ignorantia tanti
thesauri, ac inde orta injuriâ, negligentiaque
alienis sedibus moram facere, patique permisi-
stis; auxiliò Regis vestri, Cesaris maximi, ve-
strorumque subsidio armorum, sine sanguine, re-
stituit. Ideò ex amore & veneratione sacre
Coronæ, nec non ex officio meo, quò inpræsen-
tiarum Regi, Regnòque sacramentò datò, sum
obligatus; Vos rogo & obtestor, ut ante omnia
pro *felici custodia & conservatione sacre Coro-
næ*, intra nostra existentis pomœria DEUM
exoretis & deprecemini: deinde unanimis vo-
tis, & consiliis provideatis, ut *hoc sydus san-
ctum, quod à sexcentis jam & paulò ultra an-
nis, cum Christianæ fidei luce exortum*; domi-
suæ, more Majorum, certum commodumque
habeat domicilium; patrios inter parietes no-
bis æternum fulgeat; nec vel intestinis dissidiis
obfuscetur, vel à quovis externo hoste, inter-
ceptis quasi radiis, tenebras incurrat: & quod
præcipuum ac summum opto; ne usitata Tur-
carum patrocinijs adulatione, quod servitutem
omni morte potiore trahit, vergat ad occa-
sum: *Hujus enim societatis exitus; exitium est.*
Denique, ut vel ex hac mea tenuissima delinea-
tione,

tione, consideratis quibusvis commodis sacre
Coronæ, aut incommotis; quæ ad securam,
felicem, & tranquillam sacre Coronæ cautelam,
custodiam, & conservationem requiruntur; una-
nimi cura, providentiâ & diligentia consulatis
& procuretis.

TU verò CONDITOR, CONSERVATOR-
QUE vastæ istius mundi machinæ poten-
tissime, qui genti nostræ sacram Coronam de-
disti, atque inter tot turbines fortunæ, & varia
ludibria, inter hostium discrimina, ac machi-
nationes, potenter hætenus, cum reliqua Re-
gia suppellectili servasti: ardens suppléxque
Te invoco, deinceps etiam propitius protege,
tutam, salvam, florentemque inclinatis præ-
sertim Hungariæ rebus conserva. Robur ho-
stium contere, concede, ex imis pectoris pe-
netralibus precor; ut BUDA, quæ Regni caput
est, recuperatâ, in arcem WISSEGRAD pri-
scam suam sedem redire, ac in suo domicilio
collocata, perennare valeat. DEUS Zabaoth,
qui das salutem Regibus, Patriæ Patri, Cesari
pio, fortissimòque Regi nostro, MATTHIÆ
SECUNDO, secunda quæque & fortunata tri-
bue: longitudine dierum reple; floreat in die-
bus ejus justus, ut palma: videat optata ocu-
lus

N

De comoda ipsius
Conservatione, &
Custodia provide-
ant.

Oratio pro
Corona,
Rege, &
Regno.

lus ejus in inimicis ipsius. Proceribus quoque nostris perpetuam quæso concordiam, universoque populo tuo pacis & tranquillitatis abundantiam largire: amove procul dissidia, contentiones: aufer odia, livores: & faxis; ut exacto vitæ istius fugacis curriculo, bravium militiæ nostræ, pro Nominis tui gloria, immensis laboribus molestiis atque nostri sanguinis profusione exantlatæ; sanctissimam illam ac immarcescibilem consequamur vitæ æternæ CORONAM.

*Hactenus Comitissæ Thurocensis penna
Illustrissima.*

Matthias
pro Fra-
truele Fer-
dinando
laborat.

MATTHIAS, decimo regiminis sui anno, cum ætate, morbisque gravaretur; nec spes affulgeret hæredis, FERDINANDUM jam Bohemiæ Regem Hungaris quoque proposuit, multisque commendavit; imitatus exemplum Avi FERDINANDI I. Patrisque MAXIMILIANI: qui pro suo in Rempub. studio, quò civilia averterent dissidia, pro successoribus suis, adhuc dum in vivis agerent, diu ac multum elaborarunt. Re ad Comitiam delata, acriter partem in utramque disceptatum est. Sedatis demum animis, itum in sententiam MATTHIÆ, & REGI FERDINANDO II. FER-

FERDINANDI I. per CAROLUM nepoti, acclamatum.

Sacrâ incinctus Coronâ est *Posonij* Annô milles. sexcent. decimo octavo. Kal. Julij die Dominico, omine multis ea ætate non fausto: nam & ante Coronationem iccta fulmine turris est, in qua grande illud depositum, Diadema Hungariæ, asservatur; & sub ipsa Inauguratione, dum gladio S. Stephani Rex novus armatur, zona ensis rumpitur; & dum Corona capiti imponitur, una ex pendentibus novem aureis catenis abstrahitur. Ferunt, *Sopronij* quoque ternos eo die spectatos fuisse soles. Hæc, ut fit, apud populum omnia in omen trahentem, nuncij erant, auguresque haud satis læti regiminis. Inde metus, & sollicita futurorum expectatio. Sed enim si quid ea prælagij habuere, gaudij erant, non mœroris: nam etsi plurimis, iisque gravissimis jactata sit procellis sub hoc Rege Corona Apostolica, eluctata tamen de malis omnibus felicissime, eluxit splendidiùs, DEO ipso pro Ferdinando depugnante.

FERDINANDUS itaque, elato MATTHIA, Regnum init Annô milles. sexcent. decimononô, mense à sua Inauguratione octavo. Optimo Regi nè primô quidem annô licuit esse pacifico:

Coronatur
Ferd. II.
omine po-
pulis in-
fausto.

Imò fau-
sto.

cifico : nam GABRIEL BETHLEHEMUS Princeps Dacus , universam mense Augusto commovet Provinciam , & torrentis in morem in Hungariam effundit. Causa belli : Ibat suppetias perduelli Bohemo ; & quò scelera secura faceret sui ; nihil tale meritos evastare constituit Hungaros : *Quasiverò aut utile fuerit, aut honestum, perdere innocentem, ut consulas nocenti.* Et celerius opinione pervasit Hungariam BETHLEHEMUS, adque ipsa Posonij moenia constitit : militem, qui modicus aderat, fudit ; Urbem, Arcemque cepit ; CORONAM denique REGIAM secum abstulit. Atque istud, si quod unquam, luctuosissimum fuit Diadematis sacerrimi fatum ; cum nihil propius factum sit, quàm ut *Heretico homini* imponeretur, & magnum illud tot sanctorum Caput honestamentum, à profano vertice contaminaretur. Et jam dies Comitii dictus erat *Neosolij* : * convenere ex omni Ordine frequentissimi ; Hæterodoxi ultrò, & sponte sua ; Orthodoxi vi, metu, dolò, blanditiis inducti ; aderant Legati Turcici, & Bohemici, junctarumque fœdere Provinciarum Austriæ, Moraviæ, Silesiæ, Transilvaniæ ; quid multa ? communibus omnium suffragiis, REX HUNGARIÆ

S. Coronæ
periculum
maximum.

* An. 1620.
mense Ju-
nio.

GARIÆ BETHLEHEMUS eligitur, proclamatur. Una restabat Coronationis solennitas ; hæc ut quantocyùs perageretur, urgere Principem vehementius Legati, suadere amici, petere & obsecrare Hæterodoxi. Et Corona quidem in potestate GABRIELIS erat ; versabatur ad hæc ante oculos recens Bohemorum exemplum FRIDERICUM PALATINUM Diademate incingentium ; denique nova dignitas titillabat Dacum, & splendor tantus mirum quantum invitabat. Sed eripuit DEUS Bethlehemum Bethlehemo ; neu tale aliquid auderet, metus ac RELIGIO SACRÆ CORONÆ intercessit. Et sanè prodigij instar habitum : hominem cæterà gloriæ cupidissimum, cum ad manum, votumque omnia, ac præstò haberet, eâ tamen abstinentiâ fuisse ; Insignia ut Regia gestare nollet. Narrant : cum id temporis in Confessu Magnatum & PETRUS ALVINCZIUS Aulæ Principis Ministellus Calvinista semel adesset, sermone de Coronatione incideret ; aggredi non dubitasse Principem, magnisque clamoribus, multisque argumentis onerasse, quò tandem assentiretur, fineretque sese inaugurari. At tu, inquit BETHLEHEMUS : *sinè cerebro es mi Petre.* Cedò, ecquis tandem his me sacris initiabit ? continuo

DEI Pro-
videntia
in Coro-
nam.

Alvinczj
temerita-
tem retun-
dit Beth-
lehemus.

ALVINCZIUS : en me è nutu tuo. Quidquid jusseris , sacrum , sanctum habebo. Risit Princeps , & tu , ait : non es Archi-Episcopus Strigoniensis , cujus muneris est Reges Hungariæ consecrare. Ad hæc ALVINCZIUS : jube me ô Rex Archi-Episcopum esse , & Coronabo te. Sapienter hîc reponit Princeps & modestè : istud enimverò Coronatorum Regum est , quorum ego nondum numerum auxi. Retia isthic incurrisse se ALVINCZIUS sensit ; & siluit. Atque omnino haud imprudenter castigavit temeritatem hominis levissimi BETHLEHEMUS , monuitque : nè futor ultra crepidam saperet. *Plerumque enim istiuscemodi consultorum grex , suis , non Principum commodis studet ; parùmque pensi futura ducit , modò gaudeat presentibus. At quibus sanior mens , publica privatis ante-habent ; arridenti haud nimirum credunt fortune ; nec , quæ precipitant , sed quæ firmant , consulunt.*

Fusus interea fugatúsque est FRIDERICUS PALATINUS , redactus etiam in ordinem Bohemus ; unde lux BETHLEHEMO , & pacis consilia. Tum reddita Sacra Corona , & *Trenesiniô* allata. Ibant seu Comites , seu Custodes , equites mille , mille pedites ; multitudo Procerum

S. Corona
revertit
1622.

cerum ingens præterea. Diceret : post tot peregrinationes , & pericula feliciter superata , vitis demum hostibus , triumphum egisse. Scilicet : *Cura est DEO munus suum ; nec tam ut perdat , quàm ut gloriosius reddat , saepe finit periclitari.* Et sanè haud scio , an unquam per sexcentos & amplius annos tantum gloriæ Diademati accesserit Hungarico , quantum hoc tempore ; quò palàm orbi fecit : Cæleste se esse , & singulari sub tutela DEI ; quo protegente , inermis & captiva flecti non potuit : *Heretico ut profanaretur capite.*

Jam quanta omnium Ordinum gratulatione Sopronij accepta sit , vix est , qui dicat : effunditur in occursum Civitas universa , Cæsareus deinde Regiúsque miles , ac togata tandem Comitiorum series ; plura de mœnibus reboant tormenta , tubæ sonant & tympana. FERDINANDUS ipse præsens , sacrum pignus veneratus est , & veluti de exilio triumphanti reduci applausit. *Quis neget , majus aliquid humano inesse illi , quod in sui reverentiam tantos cogit.* Demum finitis Comitibus , peractaque ELEONORÆ Coronatione , non absimili pompa exceptum *Posonij* DIADEMA est , priorémque in locum repositum.

Honor
Coronæ
habitus.

Atque

Atque hinc intelligere est, quantis sub FERDINANDO II. jactatum sit procellis Regnum Hungariæ; quot rerum conversiones tulerit sacra CORONA. Semel, iterum, ac tertio Civilibus BETHLEHEMICI belli incendiis arsere Provinciæ; evastatæ etiam per TURCAM sunt, & BOHEMORUM armis multum afflictæ. Stetit tamen Hungaria, FERDINANDI Regis pietate, Card. PAZMANNI prudentiâ, NICOLAI ESTERHAZII bellica virtute: bella namque alia pace composuere, vi alia retudere, alia sub cinere gliscentia exstinxere. Atque hi illi immortales viri sunt, quos in hæc calamitissima Reipub. tempora reservavit DEUS: per quos & Religio Catholica omnibus hæreticorum factionibus superior evaderet, & communis Regni salus conjuratis adversariorum telis impetita, facta conservaretur & tecta. Scilicet: *Geminis Regnorum incolumitas nititur cardinibus; pietate Regnantium, Ministrorum fidelitate: Illa firmat Imperium, hæc tuetur: junctæ simul, invictum reddunt, & perenne.*

Ferd. III.
Coronatur
1625.

FERDINANDUS III. petente Patre FERDINANDO II. agente Pazmanno potissimum & Esterhazio jam Pro-Rege, CORONAM accipit SOPRONII ipsis solenniis Virgini-

nis

nis sine labe Conceptæ. *Mariana nempe luce Rex Marianus.* Omne sanè felicissimo: nam quoad vixit, obstitit hæreticis; & vires intendit omnes, Regnum ut universum efficeret Catholicum, atque adeo, sincerè MARIANUM. Sed occurrit piis conatibus *Georgius Rákóczius* de Transilvania, funesta illa acatholicorum armorum officina, & moras iniecit: Adeo: *nihil tam sacrilegum, quod suo destituatur patrono; nihil tam pium, quod careat adversario.* Fecit tamen, quantum per iniquitatem temporum illorum potuit; conservavit, auxitque Romana Sacra, utque plura auderent posteris, exemplo fuit.

FERDINANDUM IV. Primogenitum suum, Majorum imitatus vestigia, Hungaris commendavit; quem & SACRA redimitum CORONA POSONIJ lætus aspexit; at septenniò post, ipse superstes, tumulavit moestissimus; Felix & Infelix Pater! nè tamen viduam à fati relinqueret Hungariam, in tempore providit, & alterum Natorum LEOPOLDUM substituit.

LEOPOLDUS Posonij iterum, Rex salutat

est, & Apostolico ornatus DIADEMATE sacro DIVI LADISLAI Hungarorum Regis die; quem etiam deinde in profligandis Barbaris,

O

pro-

Ferd. IV.
Coronatur
1647.

Leopoldus
Coronatur
1655.

propugnanda Hungaria, augenda DEI gloria, absoluta vitæ integritate, ad unguem expressit. Sub hoc primùm REGE respiravit CORONA SACRA, & BUDAM post centum ipsos ac quadraginta quinque annos, tandem sibi restitui gratulata est. Vidit etiam vindicata TURCICO de JUGO nonaginta admodum præsidia, vetus suum patrimonium; sopitas præterea *Tökölianas* faces, & enectas in semine immitium Civium machinationes; ornatas Urbes; literas florentes, aucta Sacra vidit, & tot nubila aliquando demum in sudum abiisse mirata est. Felicissimus Austriacorum Regum, & si Decessorum unus; hic enimverò de Hungaria optimè meritus; quam & moriens AUGUSTO suo JOSEPHO commendavit: in primis ut eam curis haberet, nihilque duceret potius salute Hungarorum. *Istud sanè paterno Regnantium affectui proprium est: etiam secundùm mortem, subditis prospectum velle suis.*

Josephus
Coronatur
1687.

JOSEPHUS agente etiamnum in vivis Progenitore, CORONATUS POSONII est; & JURE quidem ad ejusdem NATOS TRANSITURO. Dedit istud Hungaria magnis LEOPOLDI MAGNI meritis, seque eligendi libertate spoliavit ejus gratiâ, cujus beneficiò ipsa, depul-

depulso Turca, veterem consecuta est libertatem, sed, quæ DEI humanis in rebus inscrutabilis est Providentia, hic primus Hungaricæ HÆREDITARIUS Coronæ REX, Regem reliquit Filium nullum. Turbatum insuper accepit Regnum, & tale deseruit, opinione celerius terræ illatus. Pacavit tamen Mater ELEONORA, Regina illa sanctissima, & pro altero Filiorum præparavit.

CAROLUS III. JOSEPHI Germanus, LEOPOLDI M. Filius, una, concordique Statuum omnium ac Ordinum gratulatione Rex renunciatus est, ac CORONA HUNGARICA ornatus POSONIJ XXII. Maji. mill. septing. duodecimò: tantâ pompâ, tantoque splendore, quantum nec oculis unquam usurpasse se exteri fassi sunt: nec FRANCOFURTUM (quemadmodum Confessione eorum habemus, qui utrique intererant solennitati) exhibuit, dum eundem Cæsarem inauguraret. Nec abs re totas in actum hunc NOBILITAS HUNGARÆ profudit gazas: Hispanum quippe Regem, & jam Romanorum Imperatorem CORONAVIT. Plures de REGIBUS HUNGARIÆ sunt, qui deinde etiam CÆSARES simul IMPERIO præfuere; at qui *Augustum nostræ* submisisset

Carolus
Coronatur
1712.

CAPUT CORONÆ; præter CAROLUM, habemus neminem. Atque hoc illud est illustre honestamentum, quod octavô demum sæculô consecuta est CORONA HUNGARICA, & cum illo felicitatem omnem: nam & Tömösvarinum cum Banatu, & Belgradum cum Servia, & magnum Valachiæ tractum recepit; parte Regni omni deturbatum, profligatûmque Turcam vidit; Transilvaniam jam inde ab infauſtis illis Joannis Zápollij temporibus avulsam, suo rursus redditam Regi sensit; & compositas pace Provincias omnes gratulata est. Et omnino etiamnum plaudit in sinum suum, lætâque intuetur: statum HUNGARIÆ per CONSILIUM REGIUM renasci quodammodo, & novam auspicari vitam; per erecta recens TRIBUNALIA florere Justitiam; ornari ad decorem Urbes; firmari ad prodigium Præsidia; Religionem ad cultum DEI ampliari; omnia denique in utilitatem, emolumentûmque publicum conspirare.

Porro finita AUGUSTISSIMI FELICISSIMIQUE REGIS Inauguratione, reposta est CORONA SACRA, in Arcis Posoniensis TURRIM, pristinam scilicet habitationem suam: nam sub initium Rákoczianarum turbarum ablata,

lata, hætenus VIENNÆ asservabatur; ubi etiam securitatis gratiâ manserat, dum Tökölius olim per HUNGARIAM furebat.

Nec illud omittere visum est: Pridie ejus diei, quàm incingeretur Rex, edixit Patribus: *velle se & consentire, ut si Aug. Domui, quod absit, mascula proles non superfuerit, libera sit Regno electio Regis; nec obligatam fore Hungariam ad fæmineum Regimen amplectendum.* Posterioribus tamen annis ultrò & spontè, non rogati, detulere illud HUNGARI Primogenitæ Augustissimi; hac saltem quantulacumque ratione, immortalia CAROLI REGIS in se beneficia soluturi; summisque in REM PUB. promeritis, quam unam poterant, gratiam habituri.

Sed enim furdum tot annis Coelum, clamantem aliquando audiet HUNGARIAM, & CAROLUM nobis de CAROLO dabit; qui emeritum Patris senium recreabit; ac post fera ejusdem fata, & ipse Pater Patriæ, gloriam augebit CORONÆ HUNGARICÆ, & Rex optimus HUNGAROS amabit.

ARTICULI JURIS HUNGARICI

De Conservatione

S. CORONÆ.

Articulus 16. Anni 1608.

SAcra Regni Corona in Arce Posoniensi ; unà cum omnibus Clenodiis , in Regesto comprehensis, in præsentia certorum Procerum, & Regnicularum, visibiliter Dominis Conservatoribus assignetur, & in repositorium, præsentibus iisdem; Domini Palatini, trium Prælatorum, & totidem Baronum Sigillis obfigillata, imponatur. Utriusque Conservatorum in Arcis portas, munitiones, Milites, æqualis Authoritas, sit & potestas; denique ut tempore necessitatis, sufficiens domesticum præsidium, in eandem Arcem ordinario Militi ibidem existenti, per Regem, & Regnicolas collocetur: & tam de Conservatione, quàm Militum solutione prospiciatur; Conclufum est.

Articulus 4. Anni 1622.

MEminerunt Status, & Ordines, ingentibus annorum superiorum motibus, Sacram Regni Coronam è consueta destinataque sede sua motam, non parùm peregrinationis confecisse. Cæterùm quia ea, sedatis jam motibus, virtute Pacificationis Niklspurgi, stabilitæ, in R. L. Civitate *Trencsinensi* ad hoc usque tempus reposita extitit: ideo placuit iisdem

Stati-

Statibus, & Ordinibus, eandem S. Regni Coronam unà cum omnibus Regiis Clenodiis eidem annexis, gratiâ perlustrationis, & recognitionis in hanc Generalem Regni Diætam *Sopronium* adduci facere, ità ut ea visa, & perlustrata rursus in Arce Posoniensi solenniter reponatur; ejusdémque Custodiæ prioribus 60. alijs 40. pedites superaddantur. Pari etiam numero juxta priorem consuetudinem, Germani pedites, per suam Majestatem Cæsaream adhibeantur, qui à Conservatoribus Coronæ, & Castellanis habeant dependentiam.

Artic. 26. An. 1625.

SAcra Coronæ Custodiæ 50. pedites Hungari, & alijs 50. Germani adhibeantur. Qui quidem 50. Milites Germani quia hætenus aliunde dependere videbantur, Dignum est; ut deinceps à tali regimine absolvantur, & non ab aliis quàm Conservatoribus Coronæ, & Castellanis habeant dependentiam. In severiorique disciplina, quàm hucusque factum contineantur: atque super damnis per ipsos illatis; Domini Conservatores Coronæ, & Castellani, debitam satisfactionem ad partis læsæ instantiam impendere debeant, & teneantur.

Artic. 87. An. 1635.

DE Militibus ad Custodiam Coronæ adhibitis conclusum est: ut Germani quidem Milites ibidem con-

constituti, juramentò; Regno, & Sacræ Coronæ adstringantur: & à Dominis Custodibus ejusdem Coronæ, & Castellanis Arcis Posoniensis, plenariè dependere debeant.

Artic. 45. An. 1655.

CUm intelligant Status, frequenter Neutrum Dominorum Conservatorum Sacræ Regni Coronæ, penes eandem manere, ob hoc decernunt: ut amodò impofterum, si certis, & justis ex impedimentis, non uterque; Unus tamen eorundem, penes dictam Sacram Coronam continuò resideat: ab iisdemque, & Castellanis Arcis Posoniensis, etiam in puniendo, Germani Milites ad Custodiam Sacræ Coronæ adhibiti, omnimodam dependentiam habeant.

Artic. 38. An. 1715.

Sacram Regni Coronam cum suis Accessoriis, in Regno Hungariæ, loco legaliter destinato Posoniensi asservandam, eamque non aliò, quàm ingruentis periculi, aut necessitatis casu, cum præscitu Domini Palatini abinde transferendam, annuente sua Majestate decretum est. Et quia Officium Præsidis Camerae Hungariæ, nullam cum Officio Conservatoratùs Sacræ Regni Coronæ habere videtur incompatibilitatem; hinc quatenus Præsides quoque Camerae Hungariæ, attamen Hungari, ad præfatum Conservatoratùs Officium, prævia per Majestatem Regiam legali

legali candidature per Status, & Ordines eligi possint: qui præviò modò eligendi, juramentum quidem coram sua Majestate Sacratissima, & Statibus Regni; ijverò, quos jure Administrationis idem Officium adipisci contigerit; more hætenus observato; deponere obligentur: Eorum verò in utroque casu installatio, juxta receptum continuum Usus, penes Regiam Cameraam Hungaricam maneat, conclusum est.

Formula Juramenti.

EGO NN. Conservator Sacræ Regni Coronæ, prævia suæ Majestatis Sacratissimæ Candidatione, per Regnum rite electus: ac per suam Majestatem Sacratissimam Dominum Nostrum Clementissimum benignissimè confirmatus; Juro per DEUM VIVUM, ac per *Beatissimam DEI Genitricem Virginem Mariam*; & per *omnes Sanctos, & electos DEI*: quòd ego sacram Regni Hungariæ *CORONAM*, & reliqua *Clenodia Regia*, ac *Regni*, penes ipsam simul in Conservatorio existentia, pro posse meo, præsertim dum mea series fuerit, diligenter, ac fideliter custodiam, ac conservabo. Milites, ejusdem Coronæ custodes, ad diligentem, & fidelem custodiam commonebo, ac in bona ejusdem custodiendæ disciplina conservabo; Ipsamque Sacram *CORONAM* & *Clenodia Regia*, ac *Regni*, penes eandem habita, nulla arte, nullò dolò, vel fraude, nullisque viis, & mediis, à Regno & Rege

Rege legitime coronato abalienabo. Sic me DEUS
adjuvet, *Beatissima Virgo Maria, & omnes Sancti.*

Diplomatis Regij An. 1712. §. secundus.

SAcram Regni CORONAM juxta veterem con-
suetudinem ipsorum Regnicolarum, Legésque
Patrias, per certas de eorum medio unanimiter ad
hoc delectas, & deputatas Personas sæculares, in hoc
Regno conservabimus.

BONA AD S. CORONAM
IMMEDIATE SPECTANTIA.

Ulad. dec. 7. a. 3.

1. **O**Cto Civitates Liberæ, videlicet: Buda, Pest,
Cassovia, Posonium, Tyrnavia, Bartfa,
Eperjesinum, Sopronium.
2. Vetus Buda, Strigonium, Alba-Regalis, Leut-
schovia, Szakolcza, Cibinium, Szegedinum, ac
omnes Cumani.
3. Arx Wissegrád cum duabus Insulis, Chepel scilicet,
& Ros appellatis: infra Wissegrád usque Megyer
adjacentibus.
4. Cremniczia, Schemniczia, Bisztriczia, Sólyom
cum cæteris Civitatibus Montanis; cum Rivulo
Dominarum; vulgò Nagy-Bánya.
5. Castrum Hufzt cum quinque Civitatibus, & fo-
dinis salium.

6. Om-

6. Omnes Tricesimæ Regnorum Hungariæ, & Scla-
vonæ; Et omnes Cameræ salium in ijs habitæ.
7. Castra Munkách, & Diósgyör.
8. Saxones Regij in Transilvania.
9. Omnes Cameræ Salium in Transilvania, cum Ci-
vitate Kolosvariensi, & loca earundem fodinarum.
10. Omnes Vicesimæ, & Centesimæ, & Quinquage-
simæ, in Transilvania exigi consuetæ.
11. Castra Gorgense, Theth, & Déwa in eadem Tran-
silvania.

SYLLABUS CONSERVATORUM
SACRÆ CORONÆ HUNGARIÆ.

GEorgius de Palóch.
Dionysius Széchi: *Card. & Archi-Epis. Stri-
goniensis.*
Ladislaus Gara.
Vincentius Szinmituler, sive *Sciamatuleus.*
Blasius Budensis.
Urbanus *Epis. Agriensis*; & Stephanus Báthori.
Stephanus Crispus; *Epis. Sirmiensis*: & Andreas Bá-
thori.
Stephanus Zápolya, & THOMAS BAKACS: *Epis.*
Agriensis.
Emericus Peréni: & Joannes Zápolya.
Alexius Thurzo.

THOMAS NADASDI.

Petrus de Révva, & Stephanus Pálffi.

Paulus Apponyi *defuncto* Petrô de Révva.

Joannes Pálffi : & Stephanus Dóczy.

Petrus Forgách de Ghymes : *Successit defuncto* Stephano Dóczy.

Joannes Kéri, & Nicolaus Pstrosith.

Paulus Pálffi.

Nicolaus Pálffi, & Stephanus Zichi *Senior*.

CHRISTOPHORUS ERDŐDI.

Stephanus Zichi *Junior*.

Nicolaus Pálffi *Junior*.

Nicolaus Pálffi *Senior* : nunc PALATINUS : &
Adamus Kollonich.

His successerunt :

THOMAS NADASDI, & GEORGIUS ERDŐDI.

VIVUNT. & VIVANT!

ELO-

ELOGIA SACRÆ CORONÆ

Quæ tempore Felicis Inaugurationis

CAROLO SEXTO CÆSARI
HISPANIÆ AC HUNGARIÆ REGI TERTIO
COLLEGIVM TIRNAVIENSE SOCIETATIS
LESV EX VOTO SVO

D. D. D.

Elogium I.

CORONA HUNGARIÆ

Sacra in ortu, prodigiosa deinceps.

Augustale Diadema non multas habet gemas,

Sed præcipuas, ut Corona Gnosia,

Ne copia gravet.

Tale est Hungaricum ;

In quo

Unicus ferè saphirus lucet,

Colore cæruleus,

Cælestis originis index.

P 3

Cur?

Cur ?
Crediderunt Majores nostri Coronam hanc
E cælo ,
Opitulante Angelo ,
Sive natam , sive delatam Hungaris.
An ideò ?
Ut quantò à concrezione terrena purior,
Tantò Regnantes minùs oneraret,
Magis illustraret :
An verò ?
Ut esset certissimum
Hungaricæ sanctitatis auspiciū.
Ut ut est ,
E cælo Romam ad cæli Interpretem eamus.
Aderant in Urbe finitimarum gentium Oratores ;
Alter Polonorum , alter Hungarorum ;
Ille notus omnibus ,
Hic incognitus ;
Sed qui noctu per visum , magis quàm in luce
Debuerit innotescere Pontifici Max.
Uterque Legatus venerat Romam petitum Diadema ,
Polonus jam petiverat, Hungarus petiturus erat ;
Polono cudebatur, Hungaro datum est.
Divinò enim oraculò admonetur Romanum Oracu-
lum ,
Ut postridie venturo ad se ,
Ignotæ , & obscuræ ,

Sed

Sed ad lucem fidei accessuræ gentis
Legato
Reddatur Diadema ,
Cum Cruce gemina Regi Apostolo præferenda.
Astricus ab astris nomen trahens ,
Orator Hungarorum ,
Cum cælestia dona detulisset in Pannoniam ;
Veluti cælò demissa Ancilia adorârunt Hungari,
Aut , non ut in Vulcania quadam ,
Sed in ipsa Ecclesiæ Petra
Cusa exceperunt ;
Quibus tamen indomiti animi mitescerent.
Nam confestim
Jura , ac Forum utrumque acceperunt ;
MARTEM ,
Etsi iisdem educati in cunabulis ,
E parma deleverunt , suffecerunt
M A R I A M.
Cælites non civitate , sed Regno donati ,
Aræ , & Asylum constitutum ,
Vidisses candidissimos in scythico hospite mores.
Domi pacem coluerunt ,
Foris arma justa vel inviti susceperunt.
In victoria modesti ,
Fœderum tenacissimi ,
In privatis ædibus religiosi ,

In

In templis sancti,
In foro æquissimi.
Cultus corporis ex innocentia gentis temperatus.
Clerus lectissimus,
Pontifices integerrimi.
Quidquid è Republica Christiana visum
Pertinacissimè defensum.
Hunc de veteri vocabulo Adamantem retinuit.
Adora Providentiæ oculum
ô Hungaria!
Divinum Tibi flagellum à principio datum
In Attila;
Ut defluentem moribus Europam, ipsamque Italiam
Crudeliter inundares:
Tuæ dein dexteræ propugnaculum Ecclesiæ creditum,
Ut in Catholici limitibus Imperij constituta,
Excubares in Atrio Palatij Ecclesiæ,
Tuisque periculis gladium à Christianorum cervice
Averteres:
Utque ab eadem Hasta;
A qua vulnus in Tuis antiquissimis Regibus,
Hodie in Te opem acciperet, & præsidium.
Quod uti præviderat D. Stephanus, Rex Apostolicus,
Ita omnia è Republica Catholica gessit;
Regnum non minùs armis, quàm pietate munivit.
Quam Angelico munere acceperat Coronam,
Ejus hæredem Angelorum Reginam
Jure nominavit.

Pri-

Primus dedicavit MARIANA quasi Quinquatria:
MARIAE *solum, solum, populum, praelia,*
Se, suæque æternum
D. D. D.

Transacta donatio conditionibus Attalicis,
In hanc ferè sententiam:
Ut Augustissima Cæli acceptam in præsidium gentem,
Protegeret ut suam;
Istius verò essent collocati,
Sicut oculi ancillæ in manibus Domine suæ.
Ut Augusti nominis metus esset infirmis robur,
Ac veluti pupillis Civibus tutor.
Nec abnuisse Virginem donationi subscribere.
Non ignaram,
Populo è glaciali Arcto venienti
Necessarium esse, *Marianis* temperari flammis.
Quibus equidem flammis ità temperata sunt
Nobis cum prosperis adversa,
Ut illa non efferrent animos,
Ista non submitterent;
Utraque gentem domi forisque
Clarissimam victoriis,
Integerrimam moribus,
Sanctissimam institutis efficerent.

Hic cœpit
Accessione Coronarum Imperium extendi,
Dum intenderetur domi Religio;

Q

Ut

Ut mallet quisque Coronæ Hungariæ servire
Quam imperare alienæ.

Ita nimirum: (ducitur.

Coronarum circumferentia è Religionis centro rectè

Quæ, quia tot nominibus Sacra, ac penè Divina,

Quàm fuerit curæ Cœlestibus,

(Charissima namque sinè timore non possidentur)

Docebunt te, cogitantem Romuli Ancile Sacrum,

Et Divinam Palladij tutelam.

Hæc, quia non Corona Gnosia,

Multò ampliùs angebat Hungarorum animos,

Ne olim amisso Diademate

Solverentur tot vincula.

Pro hac erepta, non unâ postea hostiâ litatum,

Ut pro Tyndaride.

In prodigiis esto.

Otto Bavarus, fertur, cùm Daciam inviseret

Homo albæ mentis

Margaritam hanc tornatili lagenâ non cælâsse,

Sed ut obscuriùs lateret, celâsse.

At Majestas Sacri Diadematis major fuit,

Quàm ut Ottoniana caperet angustia.

Idcirco cùm imprudenti, de jumento, quò vehebatur,

Maluit jacere viâ publicâ (excidisset,

Decus publicum.

Sed en miraculum!

Cùm tot oculis exposita prostaret,

Tot

Tot oculis prætereuntium evanuit in Dacia,

Cui tot corda vigilârunt in Hungaria.

Cessit jactura tantæ rei infelicitè Bavarò,

Nam exemplo Tarquini, brevi rude donatus

Amisâ Coronâ didicit,

Reges è Cælo dari Regnis,

Ambitionem hiantem deludi.

Quare

Cùm Divinæ connubium Atalantæ fraudi non pateret,

Non unum excivit æmulum,

Qui apertò campò virtute certaret.

Junxit Pelion Ossæ

Gabriel Betlehemus:

Hic ferrò, & acetò domitis alpibus,

Flammas latè sparsurus, Salmoneus alter

Cœlestes currus, & non imitabile fulmen

cogitavit.

Posoniò obsessò, Urbem cepit & Coronam,

Quam cùm vi omni conaretur imponere capiti,

Sapiens Diadema renitebatur,

Quòd labem à capite metueret.

Taceo *Amurathes*, & *Solimannos* Sanguinarios:

Quibus familiaris Neronianus Smaragdus,

Sub cujus pulcherrimo virore incendia Hungariæ

Præsentabant.

Illud unum in prodigiis Coronæ Sacræ accipe:

Tot inter illustres ruinas, ac Spolia Patriæ

Q 2

Solam

Solam hanc reliquam esse,
 Et in una omnia.
 Seu quòd ita Divorum memoria Regum exigebat,
 Sive successorum Sanctitas,
 Illam tot cladibus superstitem intueri.
 Præcesserant jam in æterna illa mente merita Tua,
 CAROLE AUGUSTE,
 Decus & delictum Orbis Tui utriusque!
 Cujus fidei, ac dexteræ committeret DEUS habenas
 Imperij,
 Et Sacrum Coronæ Cœlô demissæ pondus,
 Nulli felicius sustinendum,
 Quàm qui & à Sanctis genitus esset,
 Factusque naturâ ad Clementiam,
 Educatione ad modestiam,
 Innocentiâ ad amandum.
 Pollicebamur in Te nobis Cœlestissimæ indolis Prin-
 cipem,
 Cum eodem tempore fame depulsa,
 Peste fugata,
 Serenitate restituta,
 Ipsamet Elementa
 Induerent adventu tuo innocentiam.

Elogium II.
INCRUENTA VICTRIX.
 In factò Emerici Regis, & Andreae
 Ducis, ejus Fratris.

Emericus, sive Henricus, non tam regnabat,
 Aut dominabatur ut Rex,
 Quàm præerat suis in Pannonia
 ut Pater.

Neque quod sibi utile, justum aliis;
 Neque quod luberet, id etiam sibi licere,
 Putabat.

Rex tamen reipsa erat, quando cupiditati suæ
 Non serviebat.

Habebat & Magnatum amorem, ob magnitudinem
 munerum,
 Et plebis ob candorem morum.

Nonevasit tamen studia partium, qui sic studebat suis,
 Et unde tempestatem timebat minimè,
 Naufragiò propemodum periit.

Andreas nimirum, Frater ejus junior,
 Sed ad res novas maturior,
 Virtutem Germani vitium ratus,

Clementiam ignaviam; Oestrò correptus,
 Henrico ostrum eripere
 Volebat.

Vixdum pileo Ducali idoneus, ad Coronam aspirabat;
Primum clanculum, deinde palam:
Nil tale verentem, cautum tamen
Regem aggreditur, nihil utraque arte
Profecturus.

Dolos expedit præambulones, sed quibus nihil
Progredereetur.

Invitat Regem ad epulas, Rex jejunium præeligit
Vel in Saturnalibus; olfecit nempe malum
Nidorem ciborum ejus.

Arbitratur supra Lances pendere lanceas,
A scutellis haud procul latere scuta.

Mittit rursus Dux verba dulcia, Rex dulciora
Remittit;

Sed hujus erant verè dulcia, illius verè amara.

Conspectum alter alterius vitabat;

Uterque causam fugæ sciebat,

Neuter, ut fieri amat, sciri

Volebat.

Sic ars deluditur arte.

Hic sua consilia obscura putabat, illi luce clariora
erant.

Discite mortales, magis quàm Argos, oculatos esse
Reges,

Nec decipi posse, pro quibus vigilat,

Qui nec falli, nec fallere potest

DEUS!

Uter-

Uterque insuper illorum metuebat, neuter metum
ostendebat;

Uterque officiosus, uterque callidus.
Sed Rex, alioqui syncerus, non nisi coactus; Dux
malè persuasus.

Absent utinam ex aula Adulantes,
Non tam *blandè* quandoque *perirent Reges.*

O crudeles GRATIÆ,

Infestæ CHARITES in aulis diversis!

In illum modum certabant illi mutuis favoribus,
mutuis odiis.

Certamen istud fuit pulchrum ad speciem,
Ità reapse turpe; turpius, quod inter Sanguinem,
Turpissimum, quod inter Germanos.

Proh foeda Regnandi libido! Tu maculas solia,
Tu fraterno cruore tingis interdum purpuras.

Non unus Attila peremit consortem Regni Budam,
Sed plures *Attila*, plures *Buda* fuerunt;

Illi perimentes, isti perempti,

Non re quidem sæpe, sed animò.

Postquam velata Andreae vafrities, larvam suam
detectam comperit,
Et ipsa se detexit.

Malus fomes exarsit in pessimos ignes,
Odium in iras.

Proprium id est ambitioni omni, quæ alta petit,
dum ruat;

Abscon-

Abscondere primùm consilia, postmodum patefacere,
Quando scilicet aliunde paterent ;

Aut

Tunc celare, quando minimè possunt.
Sed error solet esse similium in latibulis,
Infelicitas in propatulo.

Educit ergo Andreasigna, coram Insigni Regni non
substitura ;

Parantur enses fulminei, nulli nocituri,
Nec auras læsuri ;

Nam Coronæ radiis, non aquis, sopiendi.
Rex pauciores, Dux plures numerat milites.

Ità *multitudo favere sœvit seditioni !*

Stant igitur, hinc & inde, sub pellibus Tigridum fe-
rociores animi,

Sub altis plumis Spiritus altiores,
Et indociles, nisi adaæti

Demittere cristas.

Graves chalybe, graves aurô ;

Sed aurum obscurabitur,

Chalybs hebetabitur.

Expediuntur nihilo seciùs enses, quos furor magis
Quàm cos ; (exacuerat,

Et sagittæ, non venenô, sed irâ imbutæ,
Exitium minantur.

In certamen animat suos Andreas omnes,
Emericus nullum præter seipsum,

Satis

Satis fore arbitratus se probè animato,
Exanimandos hostes protinus.

Nec militibus, nec Athletis similis,
Novum pugnandi genus Rex adinvenit,
Dum cogitationem de pugna deponit,
Vincere tamen proponit.

Non sagatus, nec togatus, sed paludatus repente ap-
Quasi Regem solum acturus in Regia, (paret ;
Non militem in castris.

Deponit galeam, assumit Coronam,
Paci magis, quàm bello accommodam.

Rejicit pharetram, & gladium, Sceptrum Regale ap-
prehendit ; (structum.

Nemo dixisset ad prælium, sed ad pompam in-
His armis, non armis, munitus Rex, quietis publicæ
Invadit castra tumultuantium. (amans,

Quid fit ?

Tacent tubæ, silent altum tympana,
Rex voce sua classicum intonat.

Quacunque graditur, viam per medios hostes aperit ;
Non hastis, sed pacis, & gloriæ insignibus.

Sternit omnes sinè vulnere ;

Vincit omnes, nullum necat ;

Sinè fuso sanguine, verè incruentam victoriam re-
Vincenti pariter ac victis ad salutem. (portat ;

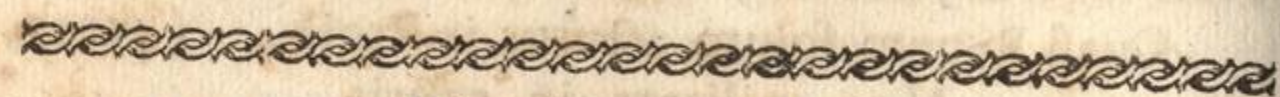
Sentiunt contumaces, novam Bellonam, Coronam
Regiam !

R

Con-

Concidunt omnes animis, procidunt corporibus,
Et unà, Caput rerum novarum, procumbit.
At profuit illi procubuisse:
Nam paucis post annis evectus ad Regium fastigium;
In Diademate, quod de genibus adoraverat,
Adoratus est
Rex.

Elogium III.

FULMINATRIX,

LAurum,
Augustale decus,
Fatidicam putaverunt, homines sinè DEO;
Nos,
Coronam hanc Regiam fatidicam esse;
Experimentò didicimus.
Laurus combusta fragosius, felicitatem portendebat;
Corona hæc fragosissimè non adusta, sed ferè pulsata,
Infelicitatem præfagiit;
Ast immunis à fulmine, ut laurus fuit.
Quis Oedipus huic Sphingi?
An
In turrim Sacri Diadematis cadit fulmen?
Ità est.

Sed

Sed mementote Cæli,
Hac mole claudi vestrum pignus,
Partem dixerim vestri:
Facitis id fortasse, ne totò Cælò aberretis.
Nihilne dabit amoris consanguineo?
Qui jam inde ab incunabulis Regni
Inter vos genitus est;
Et vestri exscripsit imaginem,
Dum fidem.
Obsurduit polus.
Sol officio defungitur, lux emoritur.
Tempestat atra faces trifulcas parat accendere.
Superi!
Quid diei à nocte hac malè splendente expectandum?
Ruit,
Ecce ruit omni impetu lapis igneus,
Sapphirum Coronæ Pannonicæ,
Et gazophylacium multorum Regnorum petit.
Utque fœtore noveris esse inimicum,
Immanè! quantum sulphur olet.
Demum, ut omne dubium de certitudine præfagij
Dilueret Corona fatidica,
Bis, non dedit, sed accepit sonum fulmineum.
Remotum est siparium.
At en!
Nîl fatale cimelio in fato hoc?
Fatale, & portentosum Regno.

R 2

Sci-

*Scilicet non omne, quod furit, statim ferit,
Sed ferienda significat.*

Satis erat tetigisse locum, & terrere,
Terreri nescia,

Ut timoris capaces metuerent.

Arcessere tamen videbatur sibi periculum Corona,

Ut à charis patriæ laribus arceret;

Quæ quidem in extremis periculis,
Secura periculi agebat.

Impetus ille cæli, vicinus Diademati,

Anne Amoris erat, & virtutis magnetica?

Quando amor nescit, nisi per raptus
Scenam ludere.

An Providentiæ:

Ut indormiscens Hungaria

Tanto fragore excitaretur à cælo,

Ad præcavenda bellorum fulmina.

Sanè

Devolandum erat cælis ad excitandum;

Ne si seriùs excitarent,

Veterno periret Regnum.

Vetus est:

Prævisa tela minùs feriunt;

Hic æthereum telum feriit, ut tela

Martis domestici præviderentur.

Vulnus in turri factum, pro remedio erat,

Flamma cælestis pro refrigerio multorum.

Qui

Qui ex his casibus nîl ultra vulgus viderunt,
Nihil viderunt.

Igitur

Non sibi, sed populis Insigne metuebat,
Cum metum incuti volebat.

Septem jam sæculis fœdus cum Astris inerat,
Promissi admonuit:

Nec multis apud cælos actum:

Qui quò velociores, & leviores sunt, potentiùs agunt;
Charo pignori ut ocyssimè auxilio essent,

Ignes expediverunt;

Ignes amicos Diademati,

Non amicissimis Diademati, inimicos.

Modestiam vide cadentium:

Adoratâ eminus Coronâ saluti publicæ ut consule-
Grandi sono Eam salutârunt. (rent,

Adeò non omne fulmen brutum est.

Miraris?

Unde facultas præsagiendi huic Coronæ?

Desine mirari;

Magis res mira fuisset, si eam futura latuissent,

Tot aliàs prodigiis inclytam.

Subsiste hic,

Ne ruas, dum stare potes Hungaria.

Ab astris mittuntur ignes, qui te illuminent,

Ne cæcutias ad ignes fatuos,

Tot nebulas tibi offundentes.

R ;

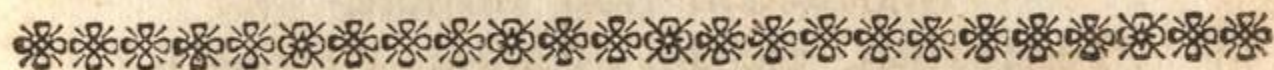
Cave,

Cave,
Dum, nescio quæ Noctuæ, feralè carmen,
Et classicum tibi occinent;
Ut diu moriaris, animam ages per lustra.
Si aliquando
Corona Sacra Augurium simile dederit,
Scito:
Ducent Fortunæ multi, Fortunis spoliare;
Perdere omnia, ponent in lucro;
Securitatem existimabunt, tutum esse nullibi.
Palmam feret de pietate impiissimus quisque;
Religioni dabitur, nulla esse in Religione;
Charitas censebitur patria, favire in patria viscera.
Hæc sit veritas,
Aut mendacium sempiternum.
Verum
Ferenda erant suprema cuncta, ut CAROLO potire-
Ad tantum præmium, (mur.
Per ignes, undas, tela, neces, eluctandum erat.
Tota debuit concuti, tota turbari Hungaria;
Ut Alcedoniis in mari peractis,
Veniret CÆSAR,
Atque erudiret: Quid sit quies
In motu reversionis.
Et bello ardere debuit, citius extinguenda,
Ad pelagus morante Principe;

Cui

Cui non tria ad pacandum Regnum
Sed unum suffecit *venisse*.
An non major illo, cui tria ad unam victoriam
Necessaria erant?
Qui denique
In suam virtutem traxit culpam:
Ignorassent enim infelices clementiam Ejus,
Nisi peccatum fuisset.
Bene Tibi jam sit August. Rex!
Quemadmodum ille ex Capitis incendio, Rom. Im-
Sic Tu Hungarici, (perij;
Ex ignibus Coronæ felix Augurium cape.
Vives!
Et in posteritate Tua beatiori Hungariæ
Vive.
Tertius Hispanis es CAROLUS, Tertius Hungaris,
Decet Te fieri ter secundum.

Elogium IV. CAPTIVA.

Heu!
Libertatis Christianæ Hungariæ Nota,
Captiva sit Corona insons.

Hoc

Hoc nempe est
Infausta sortis ingenium ,
Nec à Sacris, nec à Magnis, manus abstinere.
Nil tamen mirum :
Ut viris magnis, ita rebus magnis ,
Omen jucundum ex tristibus provenit.
Neque de sublimitate quisquam gloriari potest ;
Nisi arduos tulerit casus.
Imò ,
Quia eminentes res sunt , magnis ea re
Obnoxia sunt ruinis :
Quemadmodum proximi astris montes ,
Primi cælorum injurias patiuntur.
Captiva itaque sæpius tenebatur Corona Hungariæ,
Semper nihilominus è squallore carcerum
Prodiit splendidior.
Adeò situs rubiginem illi non asperfit ,
Majestatem non minuit.
Tenebatur, aiebam, Captiva Corona ?
Intellige, non sinè poena talionis.
Nam interdum corpora ,
Ambientium semper captivabat ambitionem ;
Qui sui ipsorum regimen dimittentes ,
Coronam , & Regnum arrepturi ,
Propriæ evaserunt mancipia appetitionis.
Cum tamen Regibus ,
Prima regnandi rudimenta à seipsis sumenda sint ;
Nec

Nec sunt regendo majori orbi ,
Qui microcosmum suum non frœnant.
Primus, tenebris damnavit lumen hoc Hungariæ,
Wenceslaus Rex Bohemiæ, Wenceslai Regis Hung.
Pater ;
Quem id minimè decuisset, utpote Protectorem.
Hic, ut nutantem in tenero capite tredecennis Filij
Firmaret Coronam ,
Exercitum validum à saltu Hercinio Pesthum adducit,
Filiū sive ornatum , sive oneratum
Diademe Pannonico ad se venire jubet ,
Utque sublevet infirmum ,
Cum Diademe confestim in Bohemiam abducit.
Quamvis prudens fuerit ,
Existimans, ubi Coronam Hungariæ, ibi Regnum fore ;
Falsus tamen est ;
Arbitratus hoc sydus extra suam sphæram lucere posse.
Certè animam corpori abstulisse visus est ,
Cum Regnum Rege, & eo, sinè quo Reges
In Pannonia Regium nomen vix sustinent ,
Destituit.
Pius nihilominus videri poterat Wenceslaus ,
Quòd hoc pacto, contra æmulorum potentiam ,
Pater Filium tutaretur.
Controversum est ;
Piùsne magis fuisset Wenceslaus Pater ,
Si ipse Ecclesiæ filius ,
S

Sum-

Summo Ecclesiæ Patri obedientiam præstitisset?
Quod enim BONIFACIUS VIII. volebat, hoc ille
renuebat.

(rem,
Pontifex Carolum Robertum, Sedis Apostolicæ clien-
Regesque Hungariæ propius sanguine contingentem;
Bohemus Filium, vicinitate Regno iuvando aptiorem,
Regem inaugurari flagitabat.

Hic paterno affectu, ac numerofo exercitu,
Ille anathematis duntaxat diris
Pro Carolo dimicabat.

Verùm,
Difficile est eripere cuiquam rem jam possessam,
Cujus illa jam possederit animum.
Sæpe non alliciunt modò, sed rapiunt mortales,
Qua splendent;
Ut cum oculis etiam affectus fascinentur.
Controversiam hanc primùm post decennium
Deciderunt volentes Hungari.

Interea melior erat conditio usurpantis *Wenceslai*,
Quàm *Caroli*,

Corona, & suffragiis Procerum carentis.

In hoc istius melior,
Quòd isti DEUS per Vicarium suum Insigne adjudi-
Tamdémque imposuerit. (caverit,

Quod in proverbiis est, illud interim accidit;

Litem, quam duo absolvere nequibant,

Tertius diremit Otto Bavarus,

Idémque causâ casurus.

Hic

Hic gavisus est quidem inter duos litigantes tertius,
Et tota de reducta Corona gavisus est Hungaria.

Sed gaudium,
Quod Otto multis aureorum emisset millibus,
Non fuit preciosum, & diuturnum.
Longius fuisset, si & tempus fruendi,
Aut emere, aut precario accipere,
Licuisset.

Versat nimirum Fortuna rotam:
Humana, quia in orbe sunt, aguntur in orbem,
Et dum radium unum attollunt, substituunt obversum.
Vix enim Otto seu preciò, seu prece Coronam redemit,
Vix illâ redimitus est,
Vix supremæ potestatis locum conscendit bene;

De Regni sede ruit Rex,
In potestatem *Ladislai*, Transilvaniensis
Prætoris, cum *Diademate* incidit.

Secundùm jam captiva Corona
Vota minimè secundavit Paludati Occultatoris.

Indignum se Regno præstat,
Qui ut regnet, dolo, aut vi utitur.

Quod monstrum?
Quartus etiam gaudere vult inter tres dissentientes,
Ladislaus Regem, cum Insigni, custodiæ tradens.

At verò
Captivare Ottonem, captivare Coronam potuit,

S 2

Pro-

Procerum tamen suffragium, fidem, & amorem po-
Cogere in obsequium non valuit. (puli,
Nihil enim se cogi patitur minus,
Quàm suffragium, quod ambitione antevertitur.
Qui imperandi potestatem sibi arrogat,
Imperij clavum vix tenebit.
Visus tamen est sibi regnasse, (vam
Quòd ad postulata Magnatum, Coronam adhuc capti-
Carolo hujus nominis Primo desponsantium;
Surdas contumax diu tenuit aures.
Reipsa Rex erat in hoc,
Quòd subditum se haberet unicum,
Eundemque Optimatem faventem unicum.
Tam dulce est regnare,
Ut lethargum pene procreet, & omnem
Audiendi facultatem adimat quibusdam.
Non clamores Magnatum,
Non armorum Coronam repetentium strepitus,
Aperire poterant aures Ladislai,
Donec repetita sæpius Romani cæli tonitrua
Malè surdum, & somnolentum expergefacerent,
Ut refragari non potuerit *Carolo*,
Cui Urbs pridem album miserat calculum.
Cessit ergo Coronam *Ladislau*s, suscepit *Carolus*;
Quocum Coronæ multa venêre Bona.
In illo enim nacta *Oeconomum*,
Pluribus se Regnis auctam gloriabatur:

Nacta

Nacta *Militem*,
Qui bonam causam in prima acie collocavit;
Nunquam adverso Marte pugnavit,
Nisi impia fraude deceptus.
Nacta *Pacificum*,
Ut qui gladium nunquam educeret,
Nisi verbis, & pace nihil profecisset.
Nacta *Iustum*,
Ut qui primus, causas dubias bilance justitiæ librare,
Liquidas non prolongare,
Primus denique Leges ex Regno extero advocare cœ-
Prosperò sanè auspiciò; (perit.
Ut qualis Tu, AUGUSTISSIME CÆSAR,
Futurus esses Rex noster,
CAROLUS III;
Ex primo conjiceremus.
Et jam in Te
Sortita est Hungaria *Militem* fortissimum;
In quem cum Sanguine virtus Patria est transfusa.
Sortita est in Te *Oeconomum*,
Qui, ut subditos ditares,
Tributarius Reip. de proprio esse non erubuisti;
Nullum donum accepisti,
Quod in vectigal non converteres, aut liberalitatis,
Aut stipendij.
Nacta *Pacificum*,
Qui Tecum nobis tranquillitatem attulisti.

S ;

Nacta

Nacta *Iustam*,
Qui nunquam ab æquitatis trutina recederes.
Sed ad Coronam.

Dubium esto;
Utrum apud *Fridericum III. Augustum*
Hospes gratiosa, an captiva fuerit?
In comperto est;
Fuisse honorificè habitam, & arctè custoditam,
Ac post quinque lustra liberatam.
Inclaruerat valdè in *Corvino* sydus hoc Hungariæ,
Æternam propè subiit ecclipsim à Luna Solimanni.
Et subiisset,
Si Barbarus scivisset precium gemmæ.

Ut consisteret in Throno,
Supplex illi factus est *Joannes* Coronatus,
Meruitque ab ejusmodi Numine exaudiri.

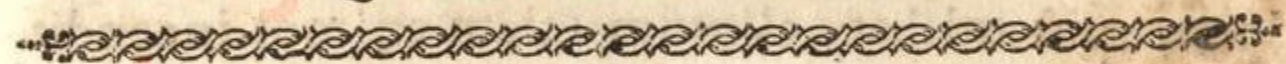
Quærat aliquis?
Quid Corona in manibus *Asiatici* portenderit?
Fortasse, quòd Buda cum tota pene Hungaria,
Ceui Troja subductò Palladiò,
Capienda erat.

Eodem tempore,
Bigamum fuit Diadema Pannonicum;
In *Ferdinandi* tamen amores pronius.

Apud quem aliquando
Lassum ex *Dacico* itinere quievit.

Deni-

Denique
In *Bethlehemi* custodiam venit,
Meliori antè traditus Thesaurario,
Maximus Hungariæ thesaurus.
Ferebatur huc, atque illuc Corona,
Inquieta semper,
Dum rediisset ad illum, quem coronârat.
Si cui unquam,
Quadrat Corona ista CAROLO VI.
AUGUSTISSIMO;
In quo, & in qua
Similitudo periculorum,
Major erit conciliatrix amorum,
Quàm similitudo morum.

Elogium V.
G L O R I O S A.

Mirabilia mundi vides,
Qui gloriæ miraculum, Coronam Hungariæ intueris.
Hoc ei elogium non assentatio calami,
Sed meritorum excellentia tribuit.
Cælo auspice felicitatis auspicata sortem,
Ipsam sub auroram, gloriæ meridiem tenuit.
Res mira!

Omnia, quæ magnis surgunt incrementis, ab infimis
initia sumunt: At

At sola sibi hoc proprium Corona Hungariæ vendicat,
Cum Regno primum nascitur,
A duobus summis ortum accipit.

Posteaquam enim
Divus Stephanus, primi, ac piissimi Ducis *Geysæ*
Æquè primus Rex, ac piissimus Filius,
Divi Adalberti manibus Sacro fonte lustratus,
Salutis scaturiginem in totum Regnum effudisset;
Atque (Hunos,
Exleges Ecclesiæ, & suo Regno, sub legem mitteret
Orpheus in sylvis, Arion in mari, Amphion in Urbi-
Ubique Deucalion, (bus,
Saxeos animos in humanos mores animavit.

Ubique redivivus Prometheus,
Igne, quò ardebat, aliorum etiam animos incendit.

Ubique divinior Æsculapius,
Cæcitatem Ethnicam depulsurus,
Fidei cæcitate medebatur,

Ut viderent.

Dum has curas pro Numine versaret Stephanus,
Uaus præ reliquis curæ Numini erat.

Et ideo

Quantum ille fervoris impendit,
Tantum, & amplius fœnoris DEUS rependit,

Quando

Miecislao, recens ad fidem Christi converso, Polo-
norum Regi aptata Corona,

Nulli

Nulli melius, quàm *Stephaneo* apta vertici,
A summo Ecclesiæ Capite CHRISTO,
Ejusdémque summo in terris Vicario, *Silvestro II.*
Illius imperiò, hujus grati animi obsequiò,
Utrique obsequentissimus *Stephanus*, redimitur.

Ita nimirum, (bebatur.
Uni, præ cæteris metenti Victorias, falx gloriæ de-
Falcem gloriæ dictam ne mirère;

Bases inspice,
Quèis sinè pondere Augusta Coronæ moles innixa,
Ne degenerem tantis fundamentis usquam coron-
dem imponeret,
Tot victoriarum manipulos messuit, quot iniquos
fui invasores numeravit.

Dicebat nonnemo:
Flexa Corona Rota est, volucris Fortuna rotatrix.
Hanc tamen nunquam vertit adeò, ut everteret.

Par in utraque Fortuna, utrâque altior;
Prosperâ fovit precium, ampliavit adversâ.

Imò,
Amplius eluctaturam ad gloriam, nunquam non Mar-
ti conjunctam voluit;

Quò inter asperos bellorum turbines,
Durioribus exagitata fortunæ casibus, enitesceret;
Corallij instar, quod natum sub aquis,
Continua tempestatum, & ventorum vi agitatum,
indurescit in precium.

T

Maje-

Majestatem illius si consideras,
Teli instar subditorum fauciat animos,
Sed dulci vulnere,
Quô in sui amorem raperet, & sequelam.
Irretorto vultu Solem sequitur Heliotropium,
Indissociabili comitatu gloriæ decus
Coronam, Hungari.
Hanc seu proprio in Solio positam,
Seu alieno in Solo commorantem,
Æripedes *Thali*, quoquò feratur, prosequuntur;
Parùm se fecisse rati, nisi cum Mercurio Solis indivi-
duos agant comites.

Quid plura?
Bellis enutriti, imbelles nomen erubescerent Hungari,
Nisi quoties pro illius violato decore bellandum est,
Ociosum esse, odiosum existimarent.

Tunc plurimùm fœnerati,
Cum vitæ, facultatùmque pene omnium prodigi,
Ut Coronæ stet gloria, mortis victima cadunt.
Ne unâ carcant, omnibus exuuntur:

Zopyros imitati;
Qui opibus exuti, membris mutilati, Regni mem-
brum facti triumpharunt.

Non fabulam cano.
Testes sunt *Uladislaus Polonus*, & *Matthias Corvi-*
Magna Regni decora: (nus,
Ille, commissô cum Amurathe, potentissimo Turca-
rum Imperatore,

Ad

Ad *Varnam*, cruentô præliô,
Ne magna Hungariæ Anima diem videret ultimum;
Magnanimam ponere animam in lucro habuit.

Hic à tenebris ad Solem, ac Solium evocatus,
Dum *Elisabethæ* dolô

Viduatum Diademate Regnum offenderet;
Ferrô, & sanguine nequidquam proficiens,

Viam aurô aperuit,

Ut aureum decus Hungariæ,

Hungariam felicitati restitueret.

Ingentem hinc audis gloriæ Majestatem,
Parùm est,

Oculos, ut illam videas, etiam adde.

Intuere Leges Patrias,

Non Decretum ullum in toto illo *Codice Patrio* re-
Nisi Coronatum. (peries,

Usqueadeò in crimine ponunt Hungari, iis obsequi
Quas Corona non tulit. (Legibus,

Habet nempe illa, nescio quid Numinis,
Quod tantum ei Reverentiæ apud animos subditorum
conciliat;

Ut non fecus, æquum juxtà, ac magnum existiment,
quidquid ab illa prodiêrit;

Atque è cælis ipsis veniret.

Habent ipsi etiam Romani Imperij Vertices, quod in-
Imperatori enim, (videant.

Si modò Suffragiorum faverit Religio, assurgimus;

T 2

Hun-

Hungaria Regem adorare nescit, nisi Coronatum.

Quanta, Dij boni !

Uladislai, & *Corvini* in patriam hanc merita.

Alter laborem, vitam alter impendit :

Cujus quidem impendio ne tantum datum,
Ut Leges latæ, concessa Privilegia quadrienniô, eo
cadente, starent.

Corvini verò intra sexennium inanis opera, & largi-
tio, quam Corona.

Non perfecit.

Adde,

Hæredem illam, earumque Urbium Dominam,
Quæ Liberas sese gloriantur, & aliarum Principes.

Nec enim è dignitate foret Majestatis,

Imperare aliis, quàm Dominis;

Suis obligare obsequiis, nisi Liberos.

Quid,

Quòd cum plurimis Coronæ Fortunis, ne Regibus
quidem fas disponere.

Ut vel inde agnoscant,

Non jam vertice solo, sed potestate pariter se subesse.

Denique illud est, quod Orbis stupeat universus,
Regna: Slavoniæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Bosniæ, Ser-
viæ, Galliciæ,

Lodomeriæ, Cumania, Bulgariæ,
Viribus, Fortunis, Artibus, & Regibus longè clarissima,
Uno pendere à Coronæ Hungaricæ Imperio.

Quasi

Quasi in hac una tot Coronarum,

Vis omnis, Decor, ac Potentia sita foret.

Et omnino ultra conditionem communem id esse,
nemo inficiabitur. (venisset;

Neque enim is sensus tam diversarum Gentium con-
Nisi, quæ mentibus humanis dominatur Prudentia,
Genium

Pleniùs de Coronæ Divinitate imbuisset.

Et inde,

Dena Regibus Hungariæ præferuntur *Vexilla*,
Trophæa videlicet Sacræ Coronæ Gloriosissima;
Quæ vel his testatam orbi facit Majestatem suam,
Superiorem omnibus, Parem nemini.

Elogium VI.

F O E C U N D A
ET SOCIABILIS.

E Uge !

Fœcunda Mater Corona Hungarica.
Fœcunditas tua Magnitudinem superat;
Quæ subinde uno partu
Duo Regna genuisti.

Fœcunditatem

Hanc tuam Majores nostri admirati sunt,

T 3

Nepo-

Nepotes non crederemus,
Nisi jam liquidò constaret,
Te fuisse cælitus fœcundatam.
In *Carpato* caput, in Maribus pedes posueras,
Unum in *Pontico*, alterum in *Adriatico*;
In Ventre (PIUS IV. loquitur) concluderas septem
Nos domestici credimus: Regna.
Quot Memoria Musas, tot tu Regiones edidisti,
Aut pia Nutrix fovisti.

Quæ illa tua proles?
DALMATIA, CROATIA, SCLAVONIA, SERVIA,
BOSNIA, GALLICIA,
LODOMERIA, BULGARIA, CUMANIA.

Hæc sunt
Illæ tuæ Auræ novenæ Appendices; vel
Lemnisci novem, & inaures
Totidem Filiabus olim præparatæ.

Omnes illæ suis Coronis redimitæ erant;
Tu, quæ tot Coronatis præeras,
Non solum Corona, sed *Archi-Corona*;
Tuus Rex, non solum Rex, sed *Archi-Rex*
Dictus, aut Dicendus erat.

Cùm fundaretur Regnum Hungariæ
Solitudinem coluit Corona Sacra; nec Nata illi,
Nec pedissequa.

Ne tamen
Sterilis videretur, initium augmenti fecit

In

In DACIA, tunc aliquantùm divisa, & Filia vaga;
Quæ brevi bello à D. STEPHANO comprehensa,
In longam pacem, & Fidem Sanctam

Uberrimè germinavit.

Divus opulentis manubiis *Patrona* Coronæ

Ingentem ædem erexit,

Ut accessuris Insignibus opitularetur.

Ostendit hac Religione Sanctus Proto-Rex viam poste-
Diademata multiplicandi, (ris

Rectà nimirum eundo ad Astra, & ad *Astrorum*

Aciem Ordinatam in primis.

Semitam sibi monstratam secuti

Salomon, Geysa, Ladislaus,

SERVIAM ex serva vetere

Filiam adoptârunt.

Unicus *Ladislaus*, totus MARIANUS,

Fatô *Zolimeri* faustissimô,

DALMATIAM, SCLAVONIAM, & CROATIAM

Coronæ, ac ditioni Hungariæ adjecit.

Metuebant nempe

Tria hæc Regna, sublato capite, vertiginem;

Et ne Acephala quoque membra perderent,

Ad certum Caput properârunt.

Nec sinè fœnore:

Meliora siquidem receperunt, quàm dederint.

Gentilismum exuerunt penitus, Religionem veram
induerunt.

Hæc

Hæc in Crepusculo matutino
Dabat prognostica Hungaricum Diadema;
Ex quibus serenissimam sibi vesperam, & sæcula,
Nisi CRUX fracta fuisset,
Potuisset polliceri.
Nihilominus Solem quendam existimârunt vetustio-
Diadema Sacrum; (res nostri
Quod è calo Hungarico,
Lux ejus per Regnorum Horizontem
Non aliter diffusa fuerit,
Ac Principis Siderum per signa Zodiaca.
Non enim passum est Se
Certo Cœlo affigi, ut minora sidera;
Sed mox aliò transtulit lucem,
Et ubique in Circulo gloriæ suæ.
Nisi quod semel atque iterum Cometæ ingenium
assumpserit,
Crinémque timendi sideris sparserit in *Galliciam* &
Lodomeriam,
Utramque *Rubram Russiam* dictam, & factam;
Ob perfidiam siquidem, fuso sanguine,
Fatali rubore suffusa est.
Parcite Censores:
Si terminos Regni Hungariæ egressa,
Et limites mitissimi ingenij sui transgressa videatur
Corona nostra.
Nulla etenim manus lesa fuit unquam justius,
Quàm sacra.

Cum

Cum temerarius Gigantum ausus Cælum oppugnaret,
Etiam Superi sæviêrunt.
RAMA Bosniæ ramus,
Insita est Diademati felicius per Connubium
Ad fœcunditatem.
Nam progenit totam *Bosniam* partu difficili,
Non insuperabili.
Facta demum cum suis Regibus vestigalis,
Salomonis in Hungaria revocavit tempora.
Interea dum
Dilectæ sibi Coronæ totus militat æther;
Quæ Domina Regnorum esse potuit,
Parentis munus non deseruit,
Sinè quo nullum
Imperium dilatatur.
Superum decretum id erat, cum fertilem destinabant,
Ut finis unius generationis, esset initium alterius.
Accessit magnò incrementò *CUMANIA*,
Et in gremium *Regnorum Matris* refúgit,
Cum Tartarorum cunei eam eversum ibant.
Fuiſſet foetus iste laudatissimus,
Nisi LADISLAUM sustulisset,
Totus ipse jam sublatus.
BULGARIA
Diademati huic diu inimica, diu infidiosa;
Seu Filia, seu Amica denique facta est.
Accesserunt quoque Stemmati Hungarico;
U Duæ

Duæ Sorores
MOLDAVIA & VALACHIA:
Quoniam verò sæpe recesserunt,
Dudum pro degeneribus Filiabus habitæ.
In hunc modum
Dum Corona Apostolica ubertate sua Orbem replet,
Pari fœcunditate
Regna exera cognatione sibi jungit.
In *Germania & Grecia*
Imperantes,
In *Anglia, Scotia, Silicia, Polonia, Bohemia, Russia, &c.*
Austria, Suevia, Bavaria, Brandeburgia, Saxonia,
Thuringia, Styria, Carinthia, &c.
Regnantes, & Dominantes
Habuit Filios, & Filias, Nepotes, & Neptes,
Cæsares, Reges, Duces, Marchiones, Landgravios.
Arctissimæ affinitates initæ
Cum *Polonia, Bohemia, Austria.*
Steriles thalami *Uladislai Poloni*
Ludovico I. Regnum *Poloniæ* genuerunt.
Bohemia & Hungaria propè matrimoniô,
Et jurejurando erant copulatæ.
Austria in dotem sæpe data *Hungaria,*
Ubi nihil peperisset.
Nunc autem est hæreditas Ejus.
Ob quam,
O optatum diu Consortium!

Cum

Cum Regni Catholici Corona jungitur.
Felix Pannonia!
Gratulare tibi sortem fortunatam in nova hac affinitate.
Quàm bene munita, si illi unita!
Si colligata; quis dissolveret?
Omen bonum!
Spes magna, expectatio maxima.
Corona *Apostolica* sociatur *Catholica.*
Quid *Evangelici* sic dicti?
Florente terra, vernante polo hæc fiunt;
Amænum florem, & diuturnum,
Odorem bonum hæc Diademata dabunt.
Cum Astrorum Princeps altius enititur,
Fœdera hæc ineuntur;
Omne feliciori,
Semper gradum ad altiora promovebunt.
Sub Signo Tauri sociantur:
Bene est; Signum hoc Regnantibus prosperum;
Quòd post longas hyemis noctes,
Solem significet contra tenebras triumphaturum.
Prehende ergo AUGUSTE CAROLE
Coronam hanc fœcundam
In Tuam, & nostram fœcunditatem.
Hanc Tua,
Tanquam Magni Theodosii Virtus,
Dudum promeruit,
DEUS decrevit.

U 2

Nos

Nos cum hac in Te reponimus,
Et coronamus nostram felicitatem.

Impera faustè
Fortunæ, Paci, Securitati nostræ.
Succede Magnis Majoribus Major,
Eò Laureatus progredere,
Quò neque ivêre Priores,
Neque sequentur Posterì.
Secundis successibus finem non priùs imponas,
Quàm *Orientem* jungas *Occidenti*.

Quod ut fiat,
Vive! quàm diutissimè Vive!
Omnis dies Tibi sit Natalis,
Nullus mensis non Augustus.

Elogium VII.

CORONANS.

Æther ad dispositionem soli fœcundat agros,
Corona hæc fiderea ad aptitudinem animorum
Influxit in Reges.

D. STEPHANO

Quidquid de Cælo adferre potuit, dedit;
Sanctitatem, Victorias, Felicitatem.
Ille quidquid accepit ab ea, DEO restituit
Liberalissimus in Ecclesias patrias, & extraneas.

Qui

Qui Hungariam genuit CHRISTO,
Nil potuit gignere, nisi *Cæli Hæredes Virgines*,
Atque adeò quidquid genuit, CHRISTO genuit.
Duos sequentes ominis melioris incapaces
Diadema offendit, & offensum est.

PETRUS

Petra aspera, D. Stephani ex sorore *Nepos*.
Non *discinctus* modò, sed *crudelis* audit *Nepos*;
Cui nisi dejecta fuisset Corona, sponte abiisset.
Resumpsit Diadema, resumpsit & mores pristinos.
Ad extremum, qui despexerat subditos, oculis,
Et vita privatus est.

ABAM

(mè.

Alii Ovonem vocant aptius, *nigri Corvi ovum* aptissi-
Judex immanissimus, de capitibus omnium præsen-
Procerum sententiam tulit. (tium
Multorum itaque Civium cæde Tyrannus cruentus,
Suâ funestus, nec deplorandus.

ANDREAS I.

Non Populi, sed nuncupatis Cælitibus votis,
Felicissimè regnare incepit.

Culpam, quâ in aditu Regni, dissimulata Pontificum
Se maculârat, postmodum delevit; (strage,
Quando applaudente Corona *Religionem collapsam*
restauravit.

Non fudit, sed confudit Vindicem Petri,
Panem, & Pacem petenti dedit.

U 3

Lon-

Longiori luce dignus, extinctus est pugnans
Pro suo Lumine gloriæ.

BELA I.

Per *Ruinam* Andreæ conscendit *Solum*,
Ruinâ solij, aut domûs depressus, supremum decubuit.

S. SALOMON

Bis invito Diademate redimitus, ne semel quidem
Regnavit. (prosperè

Sæpe fugitivus latibula quæsiit Regnando,
Regno valedicens invenit;

In quibus Rex sanctior melius suo animo,
Quàm antè populis jura dedit.

GEYSA I.

A statura, à factis *Magnus*, à virtute *Major*:
Spectante Ladislao per Angelum antè Coronatus,
Quàm per Metropolitam.

Cui proinde Cælum viventi detulit Coronam,
Eum meritò maturiùs ad Cælestem Laureolam evoca-
S. LADISLAUS (vit.

Ipse *stylo lapidali* monumenta reliquit incisa;
Siquidem elegantissima *saxis impressit miracula*.

Novus Moyse aquam ex rupibus elicuit;
Nummos aureos, inauditâ antialchimiâ, in lapides
vertit. (pserunt.

Et jumenta, quibus vehebatur, saxis prodigia inscri-
Sacratiſſimus in vivis dictus, non à potestate,
Sed à sanctitate clarissima.

COLO-

COLOMANUM

Natura notaverat, nemo miretur, quòd sibi aliqua
Inusserit stigmata.

Nec *Pedo*, nec *Sceptro* undequaque idoneus.
Laudabilis, quòd sua mordicus retinuerit.

Fastum ejus contudit *Russia*, ille *Dalmatiam*.
Alternabat affectu: humanus, & immanis tandem in
STEPHANUS II. (Fratrem.

Alieno Regimine melius rexit, quàm suo.
Huic præstitisset nunquam, quàm toties pugnâsse.
Mobilis alioqui ingeniò, nutantem *Dalmatiam* con-
Cœlibem vitam diu duxit, (firmavit.
In extremis *Monachum* induit.

BELA II.

Luminibus oculorum cassus luculentam ex æmulo
victoriam reportavit.

Invenit primus cum Filio *Galliciam* & *Bosniam*.
Fuiſſet hic Coronæ oculus, nisi aliam cæcitatem sibi
conſciviſſet.

Laudem magnam tulisset, si duplici cæcitate captus
Nihil scripſiſſet.

GEYSA II. (præbuit:

Rem raram fecit: Puer, ac Tyro, militiæ Ducem se
Rariſſimam: Concordiam cum Fratribus sanctè serva-
Ocij, & Martis cultor eximius. (vit.

STEPHANUS III.

Triennali immunitate Regnum donavit;

Ca-

Captavit nempe auram popularem, explere non po-
Non enim solus regnavit. (tuit.
Plùs pugnavit aurô, quàm ferrô; plùs consiliô, quàm
manu.

Bis amisit, bis recepit Diadema, ampliùs non potuit.
LADISLAUS II.

Miris artibus arripuit Coronam,
Cum Stephanus erepta Coronæ, restitueret.
Sed comprobavit *Violenta non diu durare*.
Annus enim Coronationis primus, fuit illi & ultimus.
Regem fuisse testata est pompa funebris Regia.
STEPHANUS IV. (tur.

Reluctante Diademate, quia alij olim obstrictô, orna-
Fusus in prælio Honori cedit, & Majori.
At Corona impatiens duorum Regum,
Ambobus, Fatis eodem anno Sceptra abstulit.

BELA III.
Angia stabulum purgavit, Regnum latrociniis libe-
Mores acri censura correxit. (ravit,
In ocio opibus negotiosè intentus.

EMERICUS
Miraculô à Corona Fratrem absterruit.
Scelera coërcuit, virtutibus Regnum excoluit.
LADISLAUS III.

Brevissimum juvenis in Diademate gaudium habuit.
Antequam didicisset humana regere, ex humanis
exemptus est.

AN-

ANDREAS II.

Domi regnavit quietè, foris imperavit fortiter.
Justitia, & Pax hoc Regnante regnabant.
Nec Amor conjugalis, hunc à Justitia removit.
Hierosolymitanus dictus à bello, cui Imperator præfuit.
Non ab hoste, sed à *Nilo* circumfusus, vix eluctatus est.

BELA IV.

Bellator infelix; Divina (ipse fatetur) flagellatus manu.
Amisso exercitu, desertâ terrâ Rex extorris.
Pulsus à Tartaris, Cumanos recepit.

Æterna commendatione dignus,
Quòd ex ruinis *Novam* condidit *Hungariam*,
Vel maximè *Ecclesiasticam*, & Castrum Budense.
Arrogantiam Juvenilem Senior pulchris virtutibus
STEPHANUS V. (emendavit.

Diu Sceptrum affectans, parùm rexit.
Diu Rex Junior dictus, Seni esse non licuit.
Totius Hungariæ Regem se vocavit, antequam fuisset.
Felicior bellô quàm Pater, *Bulgariam* vestigalem fecit.
Bohemum, Patris, & suum domitorem, edomuit.

LADISLAUS IV.

Tartaris cessit, Cumanos attrivit.
Amoribus deinde Cumanorum irretitus,
Samson alter ab iisdem comprehensus.
Forsthan Sacra Corona eum pati non potuit;
Siquidem novô sanctitatis violatæ argumentô inter-
fici permisit.

X

Mira-

Mirare lector: Hominibus & rebus sacris, addictus
ANDREAS III. (fuit.

Omnium suffragiis electus, conjurationi obnoxius.
Clementiâ factiones fovit, Prudentiâ temperavit,
Imperavitque quoad vixit. Vir probus,
Justi & æqui tenax; *Non placuit omnibus.*

WENCESLAUS

In triennium non tam regebat, quàm regebatur.

Hic Ascanius cum suo Ænea
Quod maximum potuit Pannoniæ spoliū;
Divinos Penates, extulit.

OTTO

Immortale pretium, mortalis auri pretiō,
Venalem existimabat Coronam Hungariæ.
Potitus ea, dum occultissimè recondere parabat,
Ipse clausus est.

Abiit, solem nunquam visurus in Pannonia.

CAROLUS I.

Multa præclare gessit.

Amplissimum Imperium obtinuit.
Foedera & Affinitates cum Principibus nexuit,
Domesticos hostes subegit.

Themidem ex Francia in Hungariam induxit.

LUDOVICUS I.

Hungarici nominis gloriam latè disseminavit.
Expeditionibus plurimis, & totidem victoriis conspicuus,

Orna-

Ornamentō summō Sacri Diadematis.

Fuit Rex, cui nihil addi potuerit.

Trienniō illi Hungari parentârunt.

MARIAM

Merita Patris, cum suprema potestate ad Solium promoverunt: (ceres.

Sexus, satietatem procreavit. Pudere Fœminæ, Pro-
Hujus solius creditur caput contigisse Sacra Corona,
Et factum paulò post averfata.

Si perfecta *Semiramis* fuisset, diutius præfuisset.

CAROLUS II. (minutus.

Brevis Staturâ, brevissimus Imperiō, Capite quoque
Ambitu & calliditate Coronam à fœmina

Adeptus, astu fœmineo perdidit.

Cur quieta Sceptra sua deseruit,
Turbulenta adiit?

SIGISMUNDUS

Consiliō primus, Marte ultimus.

Nisi duellâset cum Fortuna, næ fortunatissimus fuisset.

Hæc magnorum æmulatrix, quoties prope Sigismun-
Armata stetit, toties inermis cecidit. (dum
Princeps Pius, Modestus, *Amans Hungarorum.*

ALBERTUS.

Nomine suo *Turcam*, & *Polonum* fugavit.

Hunc honores fugientem consecuti sunt.

Solus & unicus *Imperialem Dignitatem lachrymans*
suscepit,

X 2

Nec

Nec alia ratione, nisi consentientibus Hungaris.
Principi desiderabili, in supremo honorum accessu
Vita succisa est.

LADISLAUS V.

Cum floribus pari fato ortus, & deortus est.
Regnare incepit, cum vagiret.
Longitudine Imperij multis par, vitâ impar.
Rex vixit sât diu, homo non diu.
Spes erat populorum; at flos caducus:
Pulchrè tamen occidit.

ULADISLAUS I.

Hic amore Diadematis hujus mortuus:
Quod nunquam viderat, deperibat.
Probior, Fortior pluribus eô Coronatis.
Accepit Coronam immarcescibilem,
Et memoriam perennem.

MATTHIAS CORVINUS.

Martis & Artis Alumnus in paucissimis Egregius.
Interdum *Polydexter*, interdum *Ambidexter*;
Altera manu *Orientem*, altera *Occidentem* impugna-
Fortunâ superior, *Æquus ut nihil supra.* (vit.
In hunc nec invidia, nec fraus, nec gladius
Quidquam valuit, sola mors.

ULADISLAUS II.

Ad Pacem pronus, injuriarum obliviosus,
In DEUM Religiosus, in suos Humanus,
In omnes Facilis.

Tur-

Turbatissimis rebus pacatissimè rerum potiri voluit,
Non potuit. *Da pacem Domine!*

LUDOVICUS II.

Mirabiliter natus, mirabiliter vixit.
In pueritia Adolescens, in adolescentia Vir.
In florentissimo ævo canuit non minùs ingenio,
Quàm capillò.

Pugnavit, Heu! & ambiguum reliquit,
Utrum plus habuerit in ea animi fortitudine ætatis,
An in ætate virtutis?

Vivit interim posthuma magnanimæ indolis fama.
JOANNES.

Dynasta potens, Rex alienò suffultus brachiò.
Regnavit inter spem & metum, in patria & exilio.
Aptus tamen Regimini.

FERDINANDUS I. (tissimus.

Princeps animi magnitudine, & sapientiâ excellen-
Novus Hercules variis cum monstris decertavit.
Hungariam Turcis, Indigenis, Hæresibus discerptam
Sanare plurimùm laboravit.

Budæ hospes fuit, qui Incola providus fuisset.

MAXIMILIANUS. (diosissimus.

Pater fœcundus, Hungaricorum commodorum stu-
Multa conatus, multa confecit, non omnia.
Cum Selymo fœdere ligatus, in Belgium & Galliam
Signa explicuit.

Antè autem Sceptra meruit, quàm sustulisset.

Princeps sagax & cautus.

RUDOLPHUS

Constans in adversis, Moderatus in secundis.

Limites Imperij sui in Pannonia extendit.

Musarum cultor eximius.

Legationibus *Persicis*, *Turcicis* ornatissimus.

MATTHIAS II.

Belgicum Leonem primâ adolescentiâ,

Deinde Bohemicum frænavit;

Cruci Hungaricæ mirum in modum addictus.

Miles strenuus, Imperator exquisitus.

Hungarorum animos ita captivavit & devicit,

Ut omnium ore Rex proclamatus fuerit.

Pro Corona pugnare, morique paratus,

Reduxit eam ex longo exilio triumphantem.

FERDINANDUS II.

CÆSAR DEO acceptus.

De quo concentus omnium laudum parvus;

In quo omnis gloriæ apex resedit;

Cujus virtutes nullius vitij confiniô læsæ.

Qui *Necatô Unô* Lernam malorum interemit.

Victô Unô plus egit,

Quàm si *Numantiam*, & *Carthaginem* evertisset.

FERDINANDUS III.

Heros in campo nutritus.

Paternarum virtutum hæres.

Suecicis victoriis ut Rex Hungarorum Splendidus.

Comis

Comis in exerrantes subditos.

Fanum Jani conclusit in *Imperio* & *Suecia*,

Postquam triginta annos patuit.

Bis in Hungaria pacis oleas plantavit.

FERDINANDUS IV.

Auspiciis Patris gubernavit Natus obsequens.

Tribus Scepbris potitus Adolescens.

Promittebat multa, Fratri exequenda permisit.

LEOPOLDUS I.

Ex virtute *Pius*, à gestis *Magnus*.

Victor omnium adversorum, insidiarum, machina-
tionum. (rum.

Vindex Pannoniæ, Pater omnium suorum populo-

In fortuna utraque idem.

Barbarorum *Terror*, *Domitor*, *Triumphator*,

Christianus Imperator.

Hujus omnia facta marmore digna.

Hic Marti Themidem,

Palladi Consum

Felicissimè associavit.

JOSEPHUS I.

Tempus Imperij brevius; Felicitate compensavit.

Nullam ab hoste cladem accepit, multas intulit.

Victos bis vicit, Armis, & Clementiâ.

Galliam consternatione, *Neapolim* triumphô,

Hungariam amnistiâ, *Mundum* famâ implevit.

Amore suos complexus, Timore hostes, Liberalitate

Egenos.

CARO-

CAROLE III. Regnans ,

P. F. Auguste !

Cùm TE Hungaria ungeret Principem
Annô XII.

(Hic namque Duodenarius Apostolico debebatur
Diademati)

Exacta quatuor Lustra probant

Coronaria tunc auguria fuisse Oracula ,
Gratulationum aurorâ in hunc Gloriæ meridiem desi-

Primô Imperij Quinquenniô (nente.

Semel eduxisti fulminantem acinacem :

Illo mox auspice, TEMESIA cum Banatu liberatâ ,

Despotarum vetere Regiâ Coronæ restitutâ ,

SERVIA Barbarorum servitute vindicatâ ,

Ingenti accessione Pannonias ,

Metu Thracicum Bosphorum implevisti.

CIS-ALUTANA Provincia Tuô beneficiô Coronam
adorat.

TRANSILVANIÆ uno tempore Arcem ,

Arci Antistitem ,

Antistiti Basilicam reddidisti.

TUÆ sub Aquilæ alis, Urbes ædificiis, Agri populis,

Novis molitionibus Munimenta Regni firmata,

Templa decori restituta ,

Novam nobis exhibent Pannoniam.

Quid mirum ?

Ad conspectum CAROLI pacata , ac silente terra

Ocium

Ocium nactus es posterioribus tribus Quinquenniis,
Regno omnibus Triumphis potiora beneficia reddend-

Justitiam , & Pacem. (di,

Posonienfi ac Pestanæ Urbibus Senatum ;

Danubio Tybiscôque concordia vinculum ,

Sedem Justitiæ pub. fixisti ,

Totidem Pacis Custodes , quot tribunalia Themidi
statuens.

Felicem Patriam TE Principe pacis !

Fortunatam TE Justitiæ arbitro CORONAM !

Quæ, quòd *Angelica* sit, ostendit pax in terra.

Ut *Apostolica* sit ; restat, ut sit *unum ovile* :

Unus DEUS, unus Rex, una Fides, una Lex.

Quibus conficiundis restat votorum apex

HÆRES !

Qui aut jam venisset, nisi maximis præpararetur re-
bus gerendis ;

Aut Hungari non meruimus de tot nascituris

UNUM ,

Quô arbitro tot divisa fiant UNUM.

Illo negatô reliquum est ,

Ut Cœlum pro Immortalibus in Remp. meritis

TE Immortalem decernat ,

Sempérque *renovetur (ut aquila) juventus Tua.*

VIVE ! FLORE ! PERENNA !

Dum eodem, quô Cœlum CORONAM repetet die,

Unde Venerat, eodem TECUM reducas.

Y

Solen-

SOLENNITAS INAUGURATIONIS

Nunc Feliciter Regnantis Serenissimi

Hungariæ Regis

CAROLI III:

17. Maji. **C**elebritatem ricumque, quibus Augustissimus Rom. Imperator CAROLUS VI. Rex nuper Hungariæ Posonij coronatus est, posteris prodituri ita narrationem distribuemus, ut à Cæsareo in Urbem, Arcemque Posoniensem adventu exorsi factos in constitutum coronando Regi diem apparatus brevè complectamur; inde quæ rationem, ritusque inaugurationis Regiæ, quæ celebritatis istius, quoad assequemur amplitudinem, magnificentiamque describamus: illo denique qui hæc omnia excepit, epularum, & lætitiæ omnis quæsitissimo apparatu narrationem absolvamus. Decima igitur septima die Mensis Maji horâ noctis duodecimâ obviam Augustissimo Imperatori missæ ex Rabuttiniana Legione Centuriæ quatuor: Altero exceptum, salutatumque die, ex Oppido Petronell decimâ nonâ ejusdem in Oppidum Wolfstall deduxerunt. Hic paulum à via interquiescenti Colocensis Archi-Episcopus cum cæteris Statuum & Ordinum Legatis, Hungariæ Universæ gubernacula Studiæque, illâ, quâ addecebat animi, & orationis reverentiâ defert: Tum viam ad Regni fines remensus, reliquos de Cæsareo adventu certiores

res reddit. Erat Istic ingens Tentorium Viride erectum, sub quo Strigoniensis Archi-Episcopus & Palatinus Regni cum Præsulibus, Magnatibus & Regni Statibus advenientem Imperatorem operiebantur. Pars à dextro Tentorij latere posita longo Germanum Militem, nec indecoro ordine explicabat, sinistrum latus Hungaricas cohortes suis pro more Veteri Ducibus, Signis, Tubis, Tibiisque decenter distinctas accipere solitum; metu, ne quod è diversis Vicis oppidisque cogendæ erant, luem, quæ nondum omnino extincta ferebatur, aliquà nonnulli istuc traducerent; voluptatem pompæ, dignitatemque peræquè desideravit. Advenientem itaque circiter horam à meridie tertiam Augustissimum Strigoniensis Archi-Episcopus, & Palatinus cum Regni Primoribus obviam egressi sub Tentorium deducunt, in quo cum oratione Archi-Episcopi salutatus; Paternæ sibi Hungariam curæ sollicitudinique fore prælargè pollicetur; omnibus summa voluntatis significatione Augustæ osculum manûs indulsit. Tum quæ ferreis hic fistulis, quæ majoribus ex Arce Posoniensi machinis sonum latè, lætitiæque fundentibus; quod erat itineris reliquum magno Germaniæ, & Hungariæ Procerum Comitatu circumfusus Eques Posonium persequitur. Cum ad Tertij rippam Danubij perventum, Rabuttiniani qui equitantem hætenus profecti milites subito restiterunt, Cæteri superatis pontibus

Y 2

tibus hoc ferè ordine Urbem subière. Obsidente hinc Pontem utrinque peditatus Germanici cohorte, stationariis illinc Militibus, Civibusque à Danubio per Urbem totam usque ad D. Michaëlis portam sub quatuor Vexillis distributis, sex primò locò currus omni superbi apparatu instructi, reduces ex Wolffstall Legatos detulerunt: Tum Clerus Universus Illustri admodum & singulari Magnificètia deductus continuo in arcem ascendit. Tenuit hìc in primis accurrentis undique populi oculos Eminentissimus Cardinalis Christianus Augustus Dux de Saxonia Danicis equis, currùque ad Regiam proximè Dignitatem apparato, cum Archi-Episcopo Colocensi devesctus; Inde sejuges rubei Colocensis Archi-Episcopi auro purpureis Helciis interlucente vestiti; voluptati juxtà, atque admirationi fuère. Exiguò hos intervallò itidem sex C. Caroli Zichi equi consecuti nigrum, quò erant colorem delectissimo ornatu distinxerunt: Tum alij ex aliis currus continenter illati pompam, & magnificètia mirificè intenderunt; dum Comitatum & Civitatum Legati ingenti famulorum, & asseclarum multitudine circumsepti inequitantes; novum & illustre quasi ex intervallo spectaculum ederent. Dein generosi & elegantes, cujus haud scio, è Germania Principis Sonipedes, ornamentis ad tempus tum, quò videlicet deinceps gratius spectarentur, paulum obvelatis, urbem ingressi. Cæsarei mox viginti & amplius

plius equi aurò toti, argentòque prægraves: comitante hos, quæ Regium stabulum curat turba, à singulis equitibus deducti. Tum Augustissimi Cæsaris Tubicines duodecim secuti, suis dum Urbem obeunt tubis, alternis choros agebant. Quos omnes Universæ Nobilitatis Ordines apparatissimo post hominum memoriam vestitu ornatùque instructi exceperunt. Secundum hos novus Tubicinum ordo; ac deinceps Regni Optimates cum Palatino equis magnificè delati; dum denique Imperator ipse composito ad Augustam Majestatem gradu in Urbem ingressus. Hunc Custodes corporis, & Ephæbi in suos sese utrinque ordines partiti, pedibus equitantem prosecuti sunt. Ponè hos gradiebantur Cursores, à celeritate nomen suum adepti, tum alij porro qui latus protegerent custodes, eductis juxtà gladiis adequitabant: utrique militarem in modum vestiti, aureis hi; sericeis illi ornamentis latè effulgebant. Augustissimus ipse albò devesctus equò, Clamyde Tunicâque argenteò filò interfertis floribus contextâ, albò adhæc pileò, nigris huic, albisque itidem plumis ad veterem Hungarorum morem imminentibus persanè Magnificè, Regièque vestitus, totius in se urbis oculos, animòsque convertit. Antè verò, quàm intra Urbis se mœnia inferret, ad Wedricensem portam paulum interstitit, tum Senatore quopiam, Civium de adventu Cæsareo gratulationem, lætitiàmque pluribus

ribus verbis contestato; Consul cum Iudice Urbis Claves Augustissimo oblatas tradunt; quibus ille paululum contactis; Hungariæ se iter isthuc recreandæ gratiâ suscepisse; perampla palam oratione confirmat. Inde Machinarum ex Urbis, Arcisque mœnibus fragore semel atque iterum insonante, edito latè è Civitatis turri tubarum cantu, ære campano per omnes Urbis ædes sacras lætùm accinente, in intimam Augustissimam Urbem ingressus, placidum cùm in adfuitas circum domos, tum omnibus confertim plateis, ac fenestris effusam multitudinem aspectum circumtulit. Dum demum Divi Michaëlis portâ egressus, per Altheimianæ Cohortis ad Capucinorum ædes partitè, accuratèque compositos Ordines medius, ab alio rursus atque alio defultoriorum militum agmine exceptus, comitantibus ex utroque latere aperto Capite Urbis Senatoribus, in ipsam Arcem, solis Palatinò illum, & Illésháziò equò secutis pervénit. Advenienti Præfectus primùm Arcis cum Militibus obvius, claves Arcis offert; has ubi Cæsarea iste contactas manu recepit; Clerus Universus Infulis, reliquóque Pontificali ornatu vestitus, salutatum, in Arcis sacellum comitantur; In quo solemniter DEO carmine ab Archiepiscopo Strigoniensi dicto, festus æneis editus machinis fragor, tertium insonuit; In Cæsareum conclave admissa Nobilitas, communi diem gratulatione plausúque exegit.

Altero

Altero pòst die Bos pinguis, cornua & ungulas inauratus, collum adhæc floreò circum fertò revinctus, ex Urbe ad Palatinum, inde in Arcem tympanorum inter, fistularumque concentus, prælatò vexillò deductus spectaculo fuit; mox verò eodem cæsus die assari cæpit. Vespere Corona cum cæteris Regni insignibus à Conservatoribus Coronæ, duobus Germaniæ Proceribus, aliisque quos infrà dabimus, inspectante coràm Regni Palatino ex turri Arcis sublata, & ad Cæsareum conclave delata est. Ibi cùm scitè omnia, & appositè Augustissimo essent aptata, porro in Turrim omnia relata sunt. Pridie inaugurationis Regiæ horà à meridie secundà in domum Celsissimi Principis Palatini Regni Pauli *Eszterházi* conveniunt præter Conservatores Coronæ C. Nicolaum *Pálffy* &c. & C. Adamum *Kollonics*, duosque Germaniæ Proceres, ex Clero, C. Adamus *Erdödi* Episcopus Nitriensis &c. C. Sigismundus *Kollonics* Episcopus Vaciensis. Ex Magnatibus C. Stephanus *Kohári*, C. Thomas de *Nádasd*, Adamus L. B. *Berényi*, Nicolaus L. B. *Czapári*, Georgius L. B. *Gillányi*, Josephus L. B. *Maholányi*. Ex Nobilibus D. Personalis Joannes *Horvát Simonchich*, D. Vice-Palatinus, D. Vice-Judex Curia Regiæ Andreas *Hunyadi*, D. Adamus *Meskó* Protho-Notarius Palatinalis, D. Stephanus *Nagy* Judicis Curia Regiæ Protho-Notarius, D. Nicolaus *Jeszenczki*, D. Gabriel *Bossányi*, D. Georgius *Ezindéri*, D. Martinus *Kosso-*

Kossovics. Tum aliis alij curribus media per civium, militumque agmina vestiti, in arcem ingrediuntur. Coronam inde & insignibus Regni, à Magnatibus Adamo L. B. *Berényi*, Nicolao L. B. *Czápári*, Georgio L. B. *Gillányi*, Josepho L. B. *Mabolányi*: Totidemque Nobilibus, D. Nicolao *Jeszenczki*, D. Gabriele *Bossányi*, D. Georgio *Czinderi*, D. Martino *Kossovics* in currum Regium impositis; distributo ita ferè ordine, ad D. Martini, Princeps Urbis templum profecti sunt, Civibus Militibusque scitè per ordines & signa divisis. Equites primum ingressi Nobiles nonnulli, currus deinde tres partim Præsules, Magnates partim, Nobilesque deduxerunt, tum quarto Palatinus curru delatus, Postremus Coronam, & Conservatores Coronæ, Germanis hunc utrinque & Hungaris custodibus stipantibus invexit: Hos Urbis demum Senatus pro dignitate sua splendide profecutus. Ubi ad templi fores perveniunt; Magnates Nobilesque qui Coronam in currum antè sustulerant, hinc rursus cum Cista curru expositam, in locum condendis Sacris Vasis destinatum inferunt; cujus foribus à Palatino & Conservatoribus Coronæ appositò Sigillò obferatis, Custodes Germani, Hungarique dati sunt. Exinde duabus pro Templi limine centuriis excubias agentibus, reliquus qui superabat Templi ornatus apparatus est.

Vige-

Vigesima Mensis ejusdem die, Dominica, vix dum etiam tenebris evoluta, Cives edito quatuordecies per Urbem tympanorum Strepitu evocati ad sua signa evolant, atque à Divi Michaëlis primum porta distributo per gemina platearum latera ordine usque ad sacras D. Martino se se ædes diffundunt. Extra Urbem universa Equitum Rabuttinianorum Legio, dispersitis à Cænobio Capucinorum, usque ad plateam Tyrnaviam versùs prospectantem agminibus, profertur. Ab hac porro ad Fratrum Misericordiæ Templum usque, peditatus Neypergiani; hinc ad Divi Laurentij portam Equitum Altheimianorum ordo porrigebatur. Horam deinde circiter septimam Palatinus cum Judice Curia & Magnatibus, in Arcem profectus, Coronam interea, Regni insignibus, aliisque pro inauguratione Regia sollicitè intentèque, ab iis qui Coronam ex Arce pridie detulerunt, in Templo curatis. Haud multò post, Dominus Personalis Præsentia Regiæ in Judiciis Locumtenens, cum Statibus & Ordinibus Regni in Templum ingressi; ut cuique disposita erant loca, sedesque capiunt.

Horam 8vā Augustissimus illo, quo referemus Ordine ex Arce egressus. Duo qui iter præsignarent ex Cæsareis longè præibant; His compositus, & elegans famulorum ordo successit ut Dominis, colore perinde splendorèque vestium distinctus, & diversus; Tum Equites Comitatum, Urbiùmque Legati ingressi; pro-

Z

20 Maji
Hor. 8.

proximè Hungariæ, & Germaniæ Optimates equo
vesti, longum, variûmque Urbi illo, quo circumful-
gebant vestium, ornamentorûmque apparatu specta-
culum obtulerunt. Nam ut quidquid istuc amplitu-
dinis magnificentiæ erat, universè complectamur;
aurum quoquò oculos intenderes, argentûmque, no-
vo quasi cumulatòque splendore diei lucem intende-
re videbatur: usque adeò non Vestes modò, sed equo-
rum phaleræ, fræni vincula, atque ipsi non nullorum
stapedes, præter aurum argentûmque, nihil quod
præterea in iis spectaretur vilius habebant: Gemma-
rum verò & unionum ea sanè hic varietas & copia, ut
eorum si non pretium; admirationem quidem certè
evulvisse putares. Illud, ne nos nostra liberaliùs æquò
comendare videamur, sufficiat: plurimos, qui ab ex-
teris huc Regnis, populisque visendi gratiâ conflu-
xerant, disertè palàmque testatos, nihil huius se simi-
le, splendoris uspiam oculis, famave accepisse; ut
adeò isti, in Nobilibus Hungaris (quod jam olim
Barklajus notavit) si uspiam; hic certè animum ad
Magnificentiam factum, & vestes ad delitias pompam-
que exactas, recognoscerent. Sed ad institutam nos
narrationem referamus. Agazonum hos deinceps
Magister Comes Joannes *Kéri*, ense, quem ab Augu-
stissimo Cæsare accepit prælato, cum *Heroldo Hunga-
riæ* Excellentissimi D. *Gegger* Filio, Caduceatorum
more vestito, albûmque bacillum manu sustinente
secur-

secutus: Augustissimus demum Ipse aurò, atque argen-
tò gemmis undique, & lapidibus distinctò vestitus,
albò quò primùm in Urbem adiit equò, Senatu ponè
utrumque latus aperto capite comitante invehitus est.
Omnem verò Pompæ Magnificentiam Currus Cæsa-
reus aurò itidem, argentòque prædives sex nigris ex-
quisitè ornatis equis delatus, delectûmque desultorio-
rum Militum agmen suas in turmas ordinésque tri-
butum absolvit. Ubi propè jam à Templo abesse Au-
gustissimum Clerus accepit, Universus obviam effu-
sus, lustrali ab Archi-Episcopo Strigoniensi Christiano
Augusto Duce de Saxonia aquâ aspersum, in Sacri ap-
paratûs conditorium festos inter tubarum, & tympa-
norum concentus ingredientem prosequitur. Gynecæo
interea à Germanis Hungarisque Magnatibus in-
constructam Theatri specie molem educit; Legati,
& Aurei Velleris Equites suis ab Aulæ Cæsareæ Supre-
mo Præfecto aliisque Hungariæ Proceribus subselliis
pro dignitate singuli excipiuntur. Non multò post
Templò viridi, rubrò, albòque pannò constratò: Pa-
rietibus, Belgicis peristromatis, quæ aurò; quò effusè
conferta erant, quæ famâ; quæ relata hæc, per Ca-
rolum V. ex Ticinensi pugna esse spolia memorat,
illustribus; quanti erant vestitis: Clerus Infulis, aliò-
que Sacro apparatu ornatus prælata Cruce, Ordinem
Curia Regiæ Magistro cum C. Casparo *Eszterházi*, &
C. Wolffgango *Serényi* moderante, ad aram progres-
sus.

sus. Vexilla deīn Regnorum decem detulerunt: Hungariae C. Thomas de *Nádasd*, Dalmatiae C. Georgius *Erdődi* Junior, Croatiae C. Josephus *Eszterházi*, Slavoniae C. Franciscus *Eszterházi*, Ramæ C. Sigismundus *Botyáni*, Gallitiae C. Joannes Junior *Pálffi*, Lodomeriae C. Joannes *Csikulini*, Serviae Petrus L. B. *Andrási*, Cumaniae C. Petrus *Eszterházi*, Bulgariae Georgius L. B. *Berényi*; Hos Conservatores Coronæ secuti, Baculum Regium C. Michaël *Eszterházi*, Gladium D. Stephani vaginā conditum C. Franciscus *Botyáni* Pincernarum Magister præferebat. Inde Crucem Apostolicam pretiosis ornatam lapidibus C. Sigismundus *Csáki* Cubiculariorum Regiorum Magister, Pomum Regium C. Joannes *Pálffi* Banus Croatiae, Sceptrum Curiae Regiae Judex C. Georgius *Erdődi* pretiosis singula pulvillis imposita gestarunt. Tum hinc C. Gabriel *Erdődi* Metropolitanae Strigoniensis Ecclesiae Præpositus Infulā, Pontificiōque habitu, ac præalta, quam manibus ferebat Cruce argentea conspicuus; illic C. Joannes *Kéri* nudō gladiō, & *Heroldus Hungariae* alterō sceptrō prælatō; Augustissimo Cæsari anteibant: Denique Archi-Episcopum inter Colocensem C. Emericum *Csáki*, & Agriensem Episcopum Stephanum *Telekesi*, Pontificiis ornamentis vestitos, medius Augustissimus ad Aram Templi Principem assonante Tubarum Tympanorūque plausu processit.

Quò ut pervénit ad imum Aræ gradum in genua pro-

procumbens Archi-Episcopum Strigoniensem Palatino coram adstante quæpiam pro more de Regno rite gubernando commonentem audivit. Coronā mox aliisque Regni Insignibus in Aram repositis, Palatinus cum quinque qui Regnorum gestabant vexilla Proceribus, dextrum Aræ latus obsedit, sinistrō ab Agazorum Magistro aliisque quinque Proceribus signisque occupatō. Tum Augustissimus posteaquam oblatam ab Archi-Episcopo Crucem magno pietatis sensu exosculatus fuisset; genibus nixus impositis in Librum Evangelij, quem apertum Archi-Episcopus tenebat manibus, Justitiæ se, Pacisque studia curaturum jure jurando recepit. Illō postea in subiectum sibi pulvillum provolutō, certæ primū ab Archi-Episcopo preces dictæ, tum illæ, quas Lytanias vocamus Cælitum omnium, usque ad verba illa: *Ut omnibus Fidelibus defunctis &c.* invocationes factæ sunt. Inde continuo à duobus Episcopis, ac Supremo Aulae Cæsareæ Præfecto levatus, sub Aræ extimique muri recessum deducitur, ubi omnibus ad unctionem rite comparatis ad Aram reductus est. Tum dicta Solenni precatōne, Archi-Episcopus dextrum Illi primò humerum, ipsūque deinceps Pectus oleō, quod dicunt Catechumenorum, inungit; extersō post intra eundem quem dixi recessum ab Episcopis oleō; Regio ab illis, Aulaeque Cæsareæ Supremo Præfecto, Solio impositus, sacris D. Stephani vestibus induitur.

Divinò deinde sacrificiò sub Epistolæ finem interruptò, Rex gradu Aræ altiori conscenso, evaginatum S. Stephani gladium ab Archi-Episcopo de genibus accepit, adjectis his solennibus verbis : *Accipe gladium sanctum Munus à DEO, in quo concides adversarios populi DEI Israël*; quò illico vaginæ infertò latus accingit, paulòque post ad populum conversus, eductò rursus, ac in tres partes vibratò gladiò, quò DEI, ac Religionis tuendæ causam se suscepisse significaret, Crucis Signum ducit. Demum genibus ad Aram procidens Regiâ ab Archi-Episcopo, & Palatino coronâ solennes inter preces incingitur : Sceptròque, & Regni Pomò in manus sumptò, Regiò sublimis Thronò collocatur. Inde gratæ, & solennes DEO laudes dictæ : Militaris è Sclopiis undique & Arcis tormentis plausus editus : datò verò in Ecclesia à Palatino signò, unâ ab omnibus communique voce *Vivat Rex* acclamatum fuit. Tum Archi-Episcopus Cælitum invocatione bonisque precationibus factis, ad Aram reversus, lecti à se Evangelij Librum Regi exosculandum præbet. Rex Coronâ Regiisque insignibus, ijs qui hæc gestare iussi, traditis; ad Aram deductus, oblatam ab Archi-Episcopo Crucem exosculatus, aureum munus argenteæ pelvi injectum offert : Illò deinde in Regium Solium reductò, reliquum Archi-Episcopus Sacrificium perfecit. Sub quo, elevato à sacrificante Sacro Christi Corpore & Sanguine;

guine; Regia Insignia in terram conversa, paulòque post erecta sunt. Postea verò, quàm sacrificans Divinum Corpus sumpisset; Rex duobus Episcopis comitatus ad aram progressus, eodem ab illo Sacro-Sanctò epulò refectus est.

Perfectò denique Sacrificiò, referatò statim Templò à Janitorum Magistro, Templique tunc delectis Custodibus C. Emerico *Zichi*, C. Paulo de *Nádasd*, C. Sigismundo *Széchenyi*, Antonio L. B. *Amade*. DD. Josepho *Sigrai*, Stephano *Orczil*, Adamo *Rauch*, Casparo *Hrabovczki*; Magnates primùm, tum Aurei Velleris Equites, ac Principum Legati, aliique dein, illo ferè quem paulò admodum antè memoravimus ordine egressi, redimitum Coronâ Regem, per pontes rubro, viridi, albòque continenter panno instratos, inter Strigoniensem & Colocensem Archi-Episcopos medium, ad Templum Franciscanorum deduxerunt : Clerò Insulis, sacrisque splendide ornamentis vestitò eundem prosequente. Equò vectus C. Alexander *Erdödy* Regni Thesauro Præfectus, Argentum in populum Monetam sparfit. Spectabatur in adversa hujus parte Globus Terraqueus nubibus circumseptus adjecto lemmate : *Constantiâ, & Fortitudine* : Pars averfa has inscriptas habebat voces : *Carolus Tertius, Rom. Imp. Hispa. Hung. Bohe. Rex inauguratus 22. Maji*. Populi verò irruentis tumultum, turbamque submoverant Equites DD. Nicolaus

San-

Sankó, Joannes *Mészlenyi*, Alexander *Nedeczki*, Michaël *Baczko*. Ad Templi Franciscanorum Fores Custodes appositi Petrus L. B. *Révvai*, Alexander L. B. *Sennyei*, DD. Josephus *Sigrai*, Andreas *Török*, Stephanus *Orczil*, Josephus *Huszár*.

In Templum Rex ingressus Regiō Soliō confedit, tum à supremo Cubiculario Regio, & C. Francisco de *Nádasd* gladiō S. Stephani præcingitur, eoque Equites Auratos humerō ter leniter tactō Creat: Magnif. D. Paulum *Mednyánczki* L. B. de Medgyes Regiæ Cameræ Hungariæ Aulicæ Consiliarium: Perillustrem D. Joannem Franc. *Péterffy* Regiarum Cameræ, & Cancellariæ Hungarico-Aulicarum Consiliarium: P. D. Georgium *Paluska* Suæ Eminentissimæ Serenitatis Card. Ducis de Saxon. Archi-Episcopi Strigoniensis Univerforum Bonorum Præfectum, & Consiliarium: P. D. Joannem *Antalchich* Suæ Majestatis Sacratissimæ Consiliarium, & Supremæ Tricesimæ Varasdinensis Exactorem: P. D. Joannem *Sigrai* Tabulæ Regiæ Judiciariæ Assessorem: P. D. Paulum *Acsádi* Incltyti Comitatus Vesprimiensis Notarium. Sclopi rursus, tormentaque in Arce explosa insonuerunt.

Mox è Templo redux equum Rex conscendit, Magnatibus itidem, Cleroque omni equis investō. Illo porro quo antè ordine, D. Michaëlis portā egres-
sus in eductum haud longè à Fratrum Misericordiæ Canobio Theatrum cum duobus Archi-Episcopis, Pa-
lati-

latino, Supremo Aulæ Cæsareæ Præfecto, Judice Curia Regiæ, paucisque aliis ascendit. Hic editiore paulum loco consistens sublati duobus digitis usitatum Regibus Hungariæ de Libertate, Imunitatibusque Regni tuendis jusjurandum dicit: Omnibus dein festivè elata voce Regi vitam comprecantibus; Tertium militares sclopi, tormentaque gratulationis ergo insonuere. Inde Rex conscensō equo in Mortem Regium Danubio adsitum, equitando procurrit; jamque in verticem eluctatus, eductum Vaginā sancti Stephani gladium in quatuor Orbis partes veteri Regum instituto vibrat: tum scloporum undique, & Tormentorum fragor postremum exauditus. Rex in Arcem Illustri deductus Pompā, iis solum qui Regia gestabant Insignia usque ad Conclave; aliis verò qui Vexilla prætulerunt usque ad Palatium duntaxat pro-
secutis.

His in hunc modum peractis, apparatus Regio cultu Convivium celebratum est. Regis manibus priusquam Mensæ accumberet, aquam affudit Archi-Episcopus Strigoniensis, mantile quō manus Rex extengeret, Palatinus obtulit: à prandio munere isto perfuncti sunt Comites Alexander *Erdődi*, & Franciscus de *Nádasd*. Eadem Archi-Episcopis, Palatino, & Legatis Principum, ab aliis porro Comitibus officia præstita: & Archi-Episcopo Strigoniensi quidem à Comite Josepho *Eszterházi*, Palatino à Comite An-

tonio Juniore *Eszterházi*, Archi-Episcopo Colocensi à C. Petro Juniore *Csáki*, Nuncio Apostolico à Comite Carolo *Zichi*, Serenissimæ Reip. Venetæ Legato à Comite Paulo de *Nádasd*. Principe dein loco Rex Coronâ cinctus, ac Veste ut erat D. Stephani indutus, prior mensæ accubuit: Dextro tum latere, tantillô divisi intervallô, Archi-Episcopus Strigonienfis, Nuncius Apostolicus, & Principum Legati: Sinistrô Palatinus, & Colocensis Archi-Episcopus assederunt. Latus Regium nudo armatus ense C. Joannes *Kéri* Agazonum Regalium Magister obsedit, adstante juxta Janitorum Magistro C. Marco *Czobor*, & ponè, scipionem manu gestante Curia Regiæ Magistro. Ubi ita confederunt, deposita Regi per supremum Aulae Cæsareæ Præfectum Corona, super mensam in substrata aurea pelvi collocata est. Inferendis ad Mensam cibis præerat Magister dapiferorum Regalium, Comes Petrus *Zichi*: Dapiferorum verò Officio functi C. Stephanus *Csáki*. C. Franciscus Senior *Eszterházi*, C. Paulus *Pethó*, C. Franciscus *Barkócz*. C. Thomas *Szirmai*. C. Ladislaus *Eszterházi*, C. Alexander *Eszterházi*, C. Sigismundus *Széchenyi*. C. Stephanus Junior *Eszterházi*, C. Joannes *Eszterházi*. Paulus L. B. *Mednyánczi*, Alexander L. B. *Sennyei*, Paulus L. B. *Berényi*, Gasparus L. B. *Révvai*, Antonius L. B. *Amade*, Sigismundus L. B. *Nyári*, Gabriel L. B. *Bellovicz*, Georgius L. B. *Gillányi*, Josephus L. B. *Maho-*

Maholányi, Nicolaus L. B. *Czápári*, Petrus L. B. *Czápári*, Joannes L. B. *Révvai*, Sigismundus L. B. *Haller*, Joannes L. B. *Makár*. A poculis ministrandis erant ij, qui extergendis manibus mantile offerebant, cum Pincernarum Regalium Magistro Comite Francisco *Botyáni*. Allata subinde desecta ex illo, quem memoravimus Bove pars, Regiis pro more Epulis accessit, reliquis interea Bovis partibus à populo direptis, ac vinô rubrô, albôque è subalto pegmate certatim in vasa subjecta exceptô. Frons verò pegmatis ipsa, Jæsonis cæsiq; ab hoc Draconis imagine pervenustè ornata inscriptos hos spectantibus versus exhibuit:

saCra VeLLerIs hesperIDVM
LargI Dant MVnera VIna CanaLes,
ACClpe DVM VenIt
DonVM CornVCoplæ reglæ,
Iasone arChIDVCVM
CaroLo Magno, Donata feLIX
pannonla.

Dum Regem festiva Palatinus hilaritate, & illo qui in hac pluribus inerat animi candore magnopere oblectat; convivalem tormentorum sonus lætitiæ excepit: editoque subinde Nobilibus signô, magna fe-

staque ab omnibus acclamatione, Vota pro Regis vita
semel, iterumque ac sæpius data sunt. Sublatis de-
mum Regiis mensis, festis Magnates Epulis alio in
Palatio assederunt: Nobilitate omni, Comitatum,
Civitatumque Regiarum Legatis, in peculiari ad hoc
delecta domo à Domino Personalis Præsentia Regiæ
in Judiciis Locumtenente, prandiò lautò, ac Magni-
ficò exceptis. Atque hæc de Augustissimi Rom. Im-
peratoris CAROLI VI. in Regem Hungariæ Inaugu-
ratione, ut quæque obvia ac proximè exposita erant
cursum carpentes, denarravimus: non quò Ampli-
tudinem illius, & Magnificentiam scribendo conse-
qui speraremus; sed ut quos in Rege inaugurando
ritus, mores, institutaque Hungaria nunc
sequeretur, paucis ad posteros trans-
mitteremus.

F I N I S.

D. O. M. A.
Quod Bonum, Felix, Faustum,
Fortunatumque sit

Huic Almæ Regio-Principali Societatis JESU
ACADEMIÆ CLAUDIOPOLITANÆ,
Senatui Philosophico,
Totique Reipublicæ Christianæ.

S U B

A D M O D U M R E V E R E N D O,
A C C L A R I S S I M O P A T R E

ANTONIO MINDSZENTI,
è S. J. AA. LL. Phil. & SS. Theol. Doct.

Almæ Regio-Principalis Academiæ S. J. Claudiopolitanæ
RECTORE MAGNIFICO, ET CANCELLARIO AMPLISSIMO.

P E R

ADMODUM REVERENDUM, AC DOCTISSIMUM PATREM
FRANCISCUM PREKENFÖLD

è Societ. JESU, AA. LL. & Philosph. Doctorem,
nec non altiorum Scholarum Præfectum,
ET ACTUALEM PRO-CANCELLARIUM

*Illustrissimi, Spect. Rev. Pran. Nob. Eximii, tam Virtute, quàm
Erud. Conspicui, AA. LL. & Phil. Baccalauri, in Aula Academ. Re-
gio-Princip. Claudiopolitana Societ. JESU, Anno M.DCC. XXXV. Mense Augsto, die
11. hora 8va Mat. ad Supr. in Philosophia Lauream consequendam licentiâ donati sunt.
Deinde verò ibidem per*

R. P. ANDREAM GALL

è Societ. JESU, AA. LL. & Philosophiæ. Doctorem,
ejusdemque Professore Emeritum, & p.^rt. Seniore
Supremâ Magisterii, seu Doctoratûs Philosophici
Laureâ condecorati sunt.

NOMINA PROMOTORUM.

Illustrissimus, Spectabilis, ac Magnificus Dom. FRANCISCUS
è Comitibus KALNOKY, de Kőrös-Patak, Siculus, ex
Sede Sepsi.

Ordine Alphab. 1. D. ALEXIUS CSEREI, de Nagy-Ajta, Spectabilis, Siculus,
ex Sede Csik, è convictu Nobil. *Defendit universam.*

D. FRANCISCUS HEMERL, Nobilis, Transilvanus, Albæ-
Carolinensis, ex Comitatu Albenfi. *Defendit Universam.*

Illustrissimus, Spectabilis, ac Magnificus Dominus FRAN-
CISCUS è Comitibus KALNOKY, de Kőrös-Patak,
Siculus, ex Sede Sepsi. *Defendit universam.*

D. GABRIEL SZOROSI, Nobilis, Ungarus, Somlyoviensis,
ex Comitatu Krasznenfi, è Convictu Nobilium. *De-
fendit universam.*

D. EMERICUS VIZY, Nobilis, Ungarus, Jászberiniensis, ex
Districtu Jazygum, è Sem. S. Jos. *Defendit universam.*

Ordine Alphab. 2. R. D. MARTINUS GERGELYFI, Nob. Siculus, Ditroiensis, ex
Sede Gyergyó, è Sem. Cler. Alumnus Illyesianus. *De-
fendit universam.*

D. SIMON CSOBOTT, Nobilis, Siculus, Altorjensis, ex
Sede, Kézdi. *Defendit universam.*

D. THOMAS MONOS, Nobilis, Siculus, Korondiensis, ex
Sede Udvarhely. *Defendit aniversam.*

R. D.

Ordine Alphab. 3. R. D. FRANCISCUS CSÁKI, Nobilis, Sic. Altorjensis, ex
Sede Kézdi, è Sem. Cler. Al. Ap. *Defendit universam.*

R. D. GREGORIUS SANDOR, Præn. Sic. Vacsárcsiensis, ex
Sede Csik, è Sem. Cler. Al. Apor. *Defendit universam.*

D. SIGISMUNDUS TRSTYANSZKI, De eadem, Nob. Ung. ex
Com. Trenchiniensi, è Con. Nob. *Defendit universam.*

Ordine Alphab. 4. D. ANDREAS CSIKI, Nobilis, Siculus, Zetalakiensis ex
Sede Udvarhely. *Defendit universam.*

D. ANTONIUS FARKAS, Prænobilis, Ungarus, Claudiopoli-
tanus, ex Comitatu Kolosiensi. *Defendit universam.*

R. D. STEPHANUS BORSOS, Nob. Ung. Hátzegiensis, ex
Comitatu Hunyadiensi, è Sem. Cler. Alumnus Aporianus.
Defendit universam.

5. D. STEPHANUS DAVID, Nobilis, Siculus, Szent-Lé-
kensis, ex Sede Kézdi.

6. D. FELIX ALKMAN, Nobilis, Siculus, Remetenfis, ex Se-
de Maros, è Seminario Sancti Josephi.

PROBLEMATUM IN ACTU DECISUM.

- I. An vera felicitas consistat in bonis fortunæ? An verò in bonis animi?
- II. An cunctatio, aut festinatio plus momenti adferat ad victoriam?

O. A. M. D. G.

Ház Rezső Múzeum
Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

O. A. M. D. G.

Haáz Rezső Múzeum
Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely